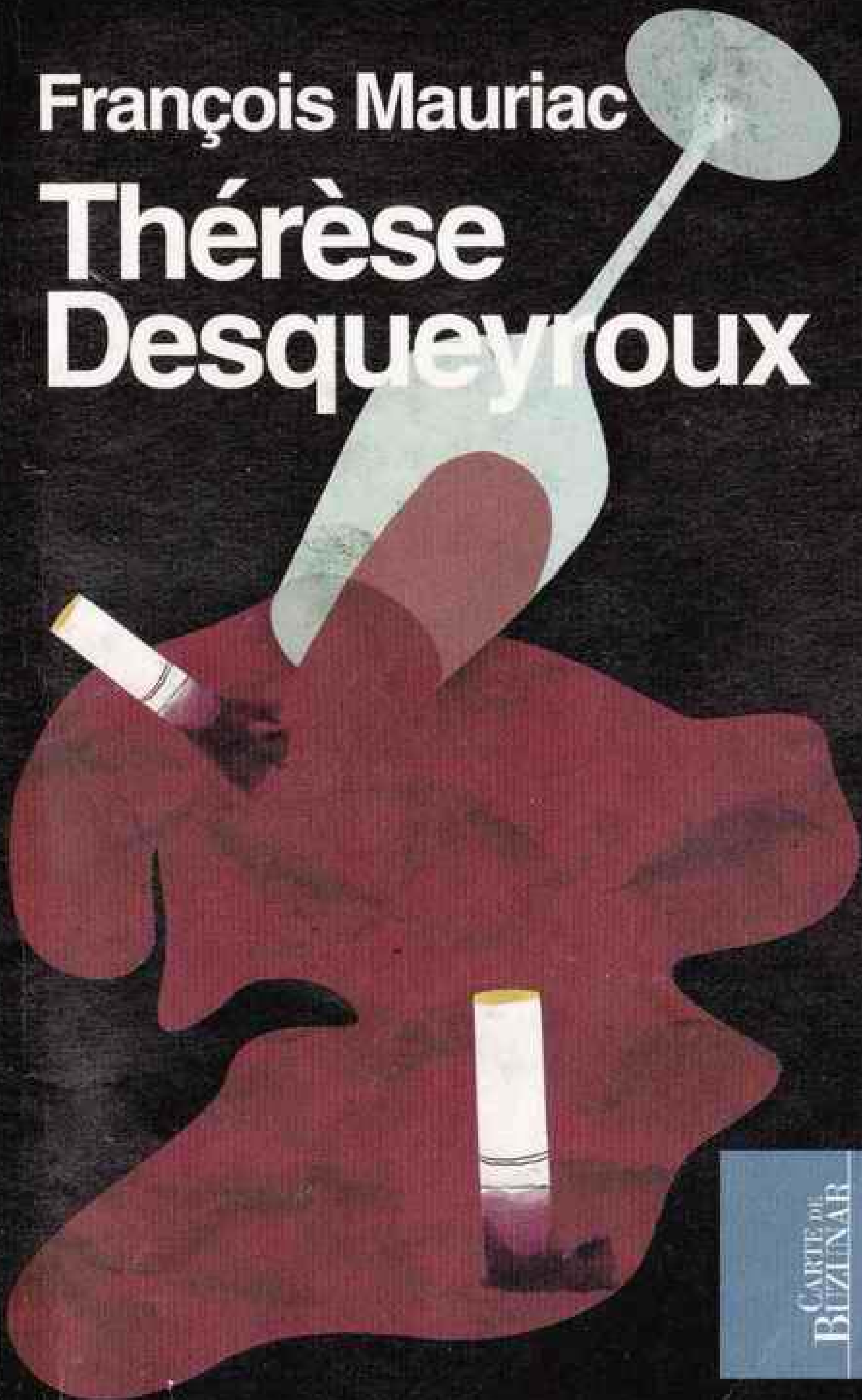

François Mauriac
Thérèse Desqueyroux
Cartea de Buzunar

François Mauriac

THÉRÈSE DESQUEYROUX

François Mauriac (1885-1970), romancier, poet, jurnalist şi eseist francez, membru al Academiei Franceze, a primit în 1952 Premiul Nobel pentru Literatură.

Mauriac a mai fost laureat al Marelui Premiu al Romanului acordat de Academia Franceză, în 1925, şi a primit titlul de Mare Ofiţer al Legiunii de Onoare în 1958. Nobelul i-a fost acordat „pentru profunda sa intuiţie spirituală şi pentru intensitatea artistică cu care a dezvăluit în romanele sale drama existenţei umane".

Thérèse Desqueyroux (1927) se bazează pe o ştire de ziar despre o femeie care a încercat să-şi otrăvească soţul cu tratamentul Fowler – o soluţie de arsenic. Într-un lung monolog interior, femeia examinează motivele care au condus-o la tentativa de omor – de la apăsarea obligaţiilor materne la viaţa sufocantă alături de soţul ei, Bernard, a cărui singură pasiune pare a fi vânătoarea. Personajul apare şi în alte romane ale lui Mauriac, precum *Sfârşitul nopţii* (1935) şi în povestirile *Thérèse chez le docteur* (1933) şi *Thérèse à l'hôtel* (1933).

Printre cele mai cunoscute scrieri ale lui François Mauriac se mai numără *Sărutul dat leprosului* (1922; romanul care i-a adus celebritatea), *Génitrix* (1923), *Pustiul dragostei* (1925), *Destine* (1928), *Cuibul de vipere* (1932), *Căile mării* (1939), *La Pharisienne* (1941), *Galigaï* (1952), *Un adolescent de altădată* (1969). O serie de opere complete ale lui Mauriac a fost publicată în 12 volume, între 1950 şi 1956.

FRANÇOIS MAURIAC

THÉRÈSE DESQUEYROUX

Traducere din limba franceză şi note de
Emma şi Mihai Beniuc

CdB

JURNALUL NAȚIONAL

Director general
Marius Tucă

Piața Presei libere nr. 1,
Corp D, etaj VIII,
București, sector 1,
tel.: 021-318 20 37,
fax: 021-318 20 35
E-mail: editura.jurnalul@jurnalul.ro

Curtea Veche

CURTEA VECHE PUBLISHING
str. arh. Ion Mincu 11, București
tel.: 021-222 57 26, 021-222 47 65;
www.curteaveche.ro;
redactie@curteaveche.ro

Editor: Grigore Arsene
Redactor: Cătălin Sturza
Tehnoredactor: Crenguța Rontea

Design copertă:
GRIFFON & SWANS
creative services
www.griffon.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
MAURIAC, FRANÇOIS

Thérèse Desqueyroux / François Mauriac ; trad.: Emma și Mihai Beniuc. - București : Curtea Veche Publishing, 2010
ISBN 978-606-588-012-2

I. Beniuc, Emma (trad.)
II . Beniuc, Mihai (trad.)

821.133.1-31=135.1

Tipărit la G Canale, București

Doamne, fie-ți milă de nebuni și de nebune, îndură-te de ei! O, Creatorule, pot exista oare monștri în ochii aceluia care singur știe de ce există asemenea făpturi, cum s-au făcut așa și cum ar fi putut să fie altfel?...

CHARLES BAUDELAIRE

Mulți vor spune, Thérèse, că tu nici nu exiști. Eu însă știu că exiști, eu care de ani întregi te urmăresc și adesea, când trec pe lângă tine, te opresc și îți smulg masca de pe obraz.

Îmi amintesc că eram încă un băiețandru când, în atmosfera înăbușitoare a Curții cu Juri, ți-am zărit fața mică, palidă, cu buzele strânse: soarta ta era în mâinile unor avocați mai puțin necruțători decât cucoanele împopoțonate din sală.

Mai târziu te-am regăsit în salonul unui conac sub înfățișarea unei femei tinere, cu privirea rătăcită, enervată de grija permanentă și de atențiile cu care o înconjurau niște bătrâne, desigur rude apropiate, și un soț cam naiv.

– Ce-o fi având?, se mirau ei. Doar nu-i lipsește nimic! Îi satisfacem orice dorință...

De câte ori, de atunci, nu ți-am admirat mâna poate puțin prea mare, pe care îți sprijineai fruntea largă și atât de frumoasă! De câte ori nu te-am observat cum te învârteai după gratiile vii ale familiei, ca o lupoaică în cușcă, și mă sfredeleai cu o privire rea și tristă.

Pe mulți îi va mira faptul că imaginația mea a putut crea o făptură și mai odioasă decât toți ceilalți eroi ai mei. Dar

voi izbuti eu oare vreodată să spun câte ceva despre ființele din care virtutea parcă șiroiește și au inima deschisă, ca în palmă? Oamenii virtuoși, inimile deschise, n-au istorie; eu o cunosc însă pe aceea a inimilor îngropate adânc într-un trup de tină cu care s-au contopit.

Aș fi vrut ca durerea să te îndrepte spre credință, Thérèse, și multă vreme am dorit să devii demnă de a purta numele de Sfânta Locusta[1]*. Dar și atunci, unii – chiar dintre aceia care cred că sufletele noastre chinuite își pot răscumpăra păcatele – s-ar fi indignat ca în fața unui sacrilegiu.*

Acum, când te părăsesc pentru totdeauna pe strada pe care o bați, păstrez speranța că nu mai ești singură.

---

[1] *Locusta* – vestită otrăvitoare în Roma antică. A fost executată.

I

Avocatul deschise o uşă. Ceaţa de afară pătrunse în coridorul dosnic al Palatului de Justiţie, unde se găsea Thérèse Desqueyroux, care simţi pe obraz boarea ei umedă şi o trase adânc în piept. Nu îndrăznea să iasă, de teamă să nu o aştepte cineva. Un bărbat cu gulerul hainei ridicat, care stătuse rezemat de un platan, se apropie, şi abia atunci îl recunoscu pe tatăl ei. Avocatul strigă:

– Dosarul a fost închis! – apoi se întoarse către Thérèse: Poţi ieşi, nu-i nimeni.

Thérèse începu să coboare treptele umede. Mica piaţă părea într-adevăr pustie. Tatăl ei nu o îmbrăţişă, nici măcar nu se uită la ea; era preocupat să-l descoase pe avocatul Duros care-i răspundea cu vocea scăzută de parcă s-ar fi temut să nu-i asculte cineva. Thérèse abia putea desluşi cuvintele lor:

– Mâine vom primi confirmarea oficială că dosarul a fost închis.

– S-ar putea să mai avem vreo surpriză?

– Nici gând! Le-am tăiat apa de la moară.

– După depoziţia ginerelui meu totul era limpede.

– Limpede... să zicem... E mai degrabă o chestiune de interpretare.

– De vreme ce el însuşi a recunoscut că niciodată nu număra picăturile...

– Ştii, Larroque, în astfel de cazuri mărturia victimei...

Thérèse interveni răspicat:

– Aici n-a existat nicio victimă.

– Voiam să spun: victima propriei imprudențe, doamnă...

O clipă cei doi bărbați o priviră cu atenție pe tânăra femeie care stătea nemişcată, zgribulită; pe fața ei lividă nu se citea nimic. În cele din urmă, îi întrebă unde se afla trăsura. Domnul Larroque lăsase trăsura să-i aştepte afară din oraş, pe drumul către Budos, pentru a nu stârni comentarii.

Traversară piața; plouase şi pe băncile umede se lipiseră frunze de platan. Din fericire se însera mult mai devreme acum, şi apoi la drumul către Budos se putea ajunge pe străzile cel mai puțin umblate ale acestui orăşel de provincie. Thérèse, cu un cap mai înaltă decât cei doi bărbați, mergea între ei; îşi reluaseră discuția ca şi cum ea nici n-ar fi fost de față şi, pentru că prezența ei fizică îi stingherea, despărțindu-i, o împingeau cu cotul la o parte ca pe un obiect. Thérèse căută să rămână cu câțiva paşi în urmă, îşi scoase o mănuşă, dezgolindu-şi mâna stângă, şi începu să smulgă câte puțin muşchi de pe zidurile de piatră pe lângă care mergea. Din când în când trecea pe lângă ea câte un muncitor pe bicicletă sau o şaretă, împroşcând-o cu noroi şi silind-o să se lipească de ziduri. Dar seara care se lăsa o ferea pe Thérèse de privirile oamenilor, împiedicându-i s-o recunoască. Mirosul de pâine caldă şi de ceață nu mai reprezenta pentru ea doar mirosul familiar al orăşelului pe înserate, ci se confunda cu însăşi aroma vieții care îi

fusese în sfârşit redată. Închidea ochii ca să se bucure din plin de miresmele pământului adormit şi ale ierburilor ude, silindu-se să nu audă glasul omului scund, cu picioare scurte şi crăcănate, care nu-şi întorsese nici măcar o dată privirea spre fiica lui; dacă s-ar fi prăbuşit la marginea drumului, nici el, nici Duros n-ar fi observat, mai ales acum, când nu se mai sfiau să vorbească în gura mare.

– Fireşte că depoziţia domnului Desqueyroux a fost foarte binevenită. Dar să nu uităm nici reţeta: oricum, era vorba de un fals... mai ales că reclamantul era chiar doctorul Pédemay...

– Bine, dar el şi-a retras reclamaţia...

– Ca să nu mai vorbesc de explicaţiile dumneaei: cum că un necunoscut i-ar fi dat reţeta...

Thérèse încetini şi mai mult pasul, nu atât din pricina oboselii, ci mai cu seamă ca să scape de aceeaşi poveste cu care îi împuiaseră capul săptămâni de-a rândul; dar era cu neputinţă să nu audă glasul piţigăiat al tatălui ei repetând:

– I-am spus de atâtea ori: „Găseşte altă explicaţie, nenorocito, scorneşte altceva"...

Într-adevăr îi repetase aceste lucruri de atâtea ori, încât putea fi cu conştiinţa împăcată. Atunci de ce se mai frământa? „Onoarea familiei", cum zicea el, fusese salvată; iar până la viitoarele alegeri pentru Senat nimeni nu-şi va mai aminti de povestea asta. Cam aşa se gândea Thérèse în timp ce mergea încet, fiindcă nu avea chef să-i ajungă din urmă pe cei doi bărbaţi; dar în focul discuţiei aceştia se opriră în mijlocul drumului gesticulând:

– Crede-mă pe mine, Larroque, trebuie să înfrunţi opinia publică. Începe ofensiva în *Le Semeur* de duminică, afară dacă nu preferi să o fac eu? Ar fi bun un titlu răsunător, de pildă: *Un zvon infam*...

– Nu, dragul meu, n-are rost; la urma urmei, ce am putea răspunde? Prea este evident că afacerea a fost mușamalizată. Judecătorul de instrucție n-a cerut nici măcar o expertiză grafologică. Nu, după mine, cel mai bun lucru este tăcerea, înăbușirea scandalului. Am să mă zbat, n-am să precupețesc nimic, fiindcă de dragul familiei totul trebuie înăbușit... cu orice preț...

Thérèse nu auzi răspunsul lui Duros, deoarece acum cei doi bărbați mergeau mai repede. Trase iarăși în piept cu nesaț aerul umed al nopții, ca o ființă gata să se sufoce și deodată se pomeni gândindu-se la bunica ei dinspre mamă, Julie Bellade, al cărei chip nici nu-l cunoștea. În zadar ar fi căutat cineva în casa familiei Larroque sau Desqueyroux un portret, un daghereotip[1] sau o fotografie a acestei femei, despre care nimeni nu știa nimic, afară de faptul că într-o zi plecase în lume. Thérèse se cutremură la gândul că și ea ar fi putut să fie ștearsă cu desăvârșire din amintirea tuturor și că, mai târziu, micuța Marie, fetița ei, n-ar fi avut nici măcar posibilitatea să regăsească într-un album chipul celei care-i dăduse viață. La ora aceea, Marie adoarme desigur în camera ei de la Argelouse, unde Thérèse va ajunge în puterea nopții și atunci va asculta prin întuneric răsuflarea copilului ei adormit, sorbind-o, cu buze însetate, ca pe o apă vie.

La marginea șanțului se zăriră deodată felinarele unei calești cu capota lăsată, care luminau crupele slabe ale celor doi cai. Mai departe, în stânga și dreapta drumului, ca un zid întunecat, se înălța pădurea. Între cele două taluzuri, primii pini își împreunau vârfurile, alcătuind o boltă deasupra drumului, care se pierdea în întunericul misterios.

---

[1] Cel mai vechi procedeu fotografic, denumit astfel după inventatorul său, francezul *Jacques Daguerre* (1787-1851).

Sus, cerul parcă voia să-şi caute un culcuş în desişul crengilor. Vizitiul o privi pe Thérèse cu o curiozitate nestăpânită. Când îl întrebă dacă vor ajunge la timp la gara din Nizan ca să mai prindă ultimul tren, vizitiul îi răspunse să nu aibă nicio grijă, adăugând că, oricum, ar fi bine să nu mai zăbovească.

– E ultima oară, Gardère, când mai faci această corvoadă pentru mine.

– Vasăzică doamna nu mai are treabă pe aici?

Drept răspuns, Thérèse clătină din cap. Vizitiul însă continua să o soarbă din ochi. Oare toată viața va trebui să suporte asemenea priviri indiscrete?, se întrebă Thérèse.

– Ei, eşti mulțumită?

Aşadar, tatăl ei binevoia în sfârşit să o ia în seamă. Thérèse îi aruncă o privire scurtă, scrutându-i fața gălbejită, de hepatic, obrajii năpădiți de o barbă aspră, căruntă, bătând şi ea în galben, pe care cădea lumina puternică a felinarelor. Apoi spuse în şoaptă: „Am suferit atât de mult, sunt istovită"... Dar se opri brusc, gândindu-se că nu are niciun rost să vorbească. El tot nu o asculta, nici măcar nu se uita la ea. Ce-i păsa lui de starea ei sufletească? Singurul lucru care îl preocupa era faptul că ascensiunea lui către Senat era periclitată, poate chiar compromisă din pricina fiicei sale. („Toate-s nişte isterice, atunci când nu sunt de-a dreptul idioate" – spunea el despre femei.) Din fericire, n-o mai chema Larroque, acum poartă numele de Desqueyroux, îşi zice, şi de când ştie că a scăpat de Curtea cu Juri respiră uşurat. Dar cum să-i împiedice pe adversarii săi politici să zgândăre mereu această rană? Chiar mâine îi va face o vizită prefectului. Slavă Domnului, îl are la mână pe directorul ziarului *La Lande conservatrice*, de când cu tărăşenia aceea cu fetițele... Deodată o luă pe Thérèse de braț:

– Hai, urcă-te în trăsură, e târziu!

Atunci avocatul, poate cu o intenție perfidă, ori poate ca să n-o lase pe Thérèse să plece fără să-i fi spus un cuvânt, o întrebă dacă se întoarce chiar în seara aceea acasă, la domnul Bernard Desqueyroux. În timp ce-i răspundea:

– Firește, soțul meu mă așteaptă...

Thérèse se gândi pentru prima oară de când părăsise tribunalul că într-adevăr peste câteva ore va trece pragul camerei în care soțul ei, încă suferind, mai zăcea și că, din momentul acela, va începe un șir nesfârșit de zile și de nopți pe care va trebui să le petreacă în preajma lui.

De la începutul anchetei, Thérèse se stabilise în casa tatălui ei de la marginea orășelului și făcuse de multe ori călătoria pe care o hotărâse pentru acea seară; pe atunci, însă, singura ei preocupare era de a-i da soțului ei informații cât mai precise și, înainte de a se urca în trăsură, asculta de fiecare dată cu atenție ultimele sfaturi ale avocatului Duros privitoare la ceea ce trebuia să răspundă domnul Desqueyroux la vreun nou interogatoriu; dar în perioada aceea, Thérèse nu avea nicio strângere de inimă, nu se simțea nici măcar stingherită la gândul că va fi silită să dea ochii cu acest om bolnav, fiindcă pe atunci nu vorbeau despre ceea ce se petrecuse de fapt între ei, ci numai despre ceea ce era important să-i spună sau să nu-i spună judecătorului de instrucție. Niciodată cei doi soți nu fuseseră atât de uniți ca în perioada când trebuiau să-și apere în primul rând fetița, carne din carnea lor, și primejdia care o amenința pe mica Marie îi lega trup și suflet. Se străduiau să ticluiască împreună o poveste simplă, bine închegată, care să poată satisface logica stringentă a anchetatorului. Și pe atunci Thérèse se urca în aceeași caleașcă ce o aștepta și în astă-seară; în schimb, cât era de nerăbdătoare pe vremea aceea să ajungă la capătul călătoriei nocturne, pe care acum

ar fi dorit-o nesfârşită! Îşi aminteşte că de cum se suia în trăsură, ar fi vrut să se şi vadă în camera aceea de la Argelouse şi de câte ori îşi repeta pe drum lămuririle pe care trebuia să i le dea lui Bernard Desqueyroux (bunăoară, să nu se teamă să susţină că ea îi vorbise într-o seară de reţeta pe care i-o întinsese un necunoscut, implorând-o să o ducă în locul său la farmacie, pe motiv că el nu mai îndrăznea să dea ochii cu farmacistul, deoarece îi datora bani... Dar Duros nu era de părere ca Bernard să meargă prea departe, pretinzând, de pildă, că-şi aminteşte că şi-ar fi certat soţia pentru imprudenţa săvârşită...).

Acum, când coşmarul se terminase, Bernard şi Thérèse ce vor mai avea să-şi spună unul altuia? Îi apărea în minte casa izolată unde el o aştepta; parcă şi vede patul în mijlocul camerei pardosite cu lespezi de piatră, lampa mică pe masa încărcată cu gazete şi sticluţe cu doctorii...

Câinii din curte, pe care sosirea trăsurii îi va trezi din somn, vor mai lătra un timp, apoi se vor potoli şi iarăşi se va lăsa aceeaşi tăcere sinistră ca în nopţile când îl vedea pe Bernard chinuit de vărsături îngrozitoare. Thérèse se sileşte să-şi închipuie cum se vor uita unul la altul în primul moment al revederii lor atât de apropiate; apoi noaptea care va urma şi ziua care va veni după ea, săptămânile care se vor scurge, atunci când nu vor mai avea de ticluit împreună versiunea oficială a dramei pe care o trăiseră. Între ei nu va mai fi nimic altceva decât ceea ce fusese în realitate... ceea ce se întâmplase...

Înspăimântată, Thérèse îngăimă, uitându-se la avocat, dar adresându-i-se tatălui ei:

– Am de gând să stau câteva zile cu domnul Desqueyroux, apoi, dacă se va simţi mai bine, am să mă întorc la tata.

– Asta nu, fata mea, nu, în niciun caz nu.

Văzând însă că Gardère, care stătea pe capră, începe să se foiască, domnul Larroque continuă mai încet:

– Nu cumva ai înnebunit de-a binelea? Tocmai acum să-ți părăsești bărbatul? Acum, când trebuie să fiți mai uniți ca oricând. Nedespărțiți ca degetele de la mână... Înțelegi? Până la moarte...

– Ai dreptate, tată. Unde mi-a fost capul? Atunci vei veni tu la Argelouse, nu-i așa?

– Nu, Thérèse. Am să vă aștept la mine, ca de obicei, joia, când e zi de târg. Și voi o să veniți regulat, așa cum ați venit întotdeauna.

Bătrânului nici nu-i venea să creadă cum de ea nu-și dădea seama că cea mai mică abatere de la obiceiurile consfințite prin tradiție ar fi dus toată familia la pierzanie.

– Așadar, Thérèse, ne-am înțeles. Mă pot bizui pe tine? Măcar acum, după ce ai făcut atâta rău familiei... Ai să faci tot ce-ți va cere soțul tău. E sfatul cel mai bun pe care ți-l pot da.

Și o împinse în trăsură.

Thérèse văzu mâna avocatului întinsă spre ea; mai precis, două unghii murdare.

– Sunt mulțumit că totul s-a sfârșit cu bine, zise el. Și era, într-adevăr, sincer: dacă s-ar fi ajuns la proces, el n-ar fi avut nimic de câștigat, deoarece familia l-ar fi angajat pe cunoscutul avocat Peyrecave de la Bordeaux. Așa, avea într-adevăr de ce să fie mulțumit...

II

Mirosul acela de piele mucegăită caracteristic vechilor trăsuri îi place Thérèsei... Îi pare rău ca şi-a pierdut ţigările, dar se mângâie cu gândul că niciodată nu i-a făcut plăcere să fumeze în întuneric. Felinarele luminează marginile ridicate ale şanţurilor, tivite cu franjuri de ferigă, baza trunchiurilor unor pini uriaşi... Grămezile de pietriş de la marginea drumului destramă umbra trăsurii şi a cailor. Uneori apare câte o căruţă şi catârii se trag singuri pe dreapta, fără să mai aştepte un îndemn din partea căruţaşului adormit. Thérèse are impresia că n-o să mai ajungă niciodată la Argelouse, mai bine zis speră să nu mai ajungă: doar până la gara din Nizan trăsura face o oră şi mai bine; apoi trenul acela mic stă o veşnicie în fiecare gară. De la Saint-Claire, unde trebuie să coboare, şi până la Argelouse mai are de mers zece kilometri cu şareta, fiindcă pe un astfel de drum nu se aventurează noaptea nicio maşină. Şi în fiecare dintre aceste etape ale călătoriei ar putea interveni destinul s-o izbăvească. Thérèse încearcă un sentiment asemănător cu acela care ar fi pus stăpânire pe ea în ajunul procesului, dacă dosarul n-ar fi fost clasat: groaza cu care aştepţi o catastrofă inevitabilă, un cutremur, bunăoară.

Își scoate pălăria, își reazimă obrazul palid de tapiseria de piele cu miros tare a trăsurii și se lasă purtată peste hârtoape, moale, în voia zdruncinăturilor. Până în această seară a trăit într-o permanentă tensiune, ca o fiară hăituită; abia acum, când știe că a scăpat, își dă seama cât e de istovită. Obrajii supți, buzele strânse și fruntea largă, superbă, îi dădeau înfățișarea unei condamnate, și așa era – cu toate că oamenii n-o mai considerau vinovată – era condamnată la singurătate pe veci.

Farmecul ei, pe care lumea îl socotea irezistibil pe vremuri, era farmecul pe care îl au toți oamenii a căror față trădează un zbucium tainic, durerea unei răni sufletești, atunci când nu fac un efort istovitor pentru a se preface. În fundul acestei calești care o zdruncină, pe drumul care taie întunecimea pădurii de pini, tânăra femeie, acum fără mască, își mângâie încetișor cu mâna dreaptă fața de condamnată la rug. Care vor fi primele cuvinte ale lui Bernard, a cărui mărturie mincinoasă a salvat-o? Probabil că în seara aceea nu-i va pune nicio întrebare... Dar mâine? Thérèse închide ochii, apoi îi deschide din nou și, cum caii merg la pas, se străduiește să recunoască povârnișul pe care îl urcă. Ah, de-ar putea să nu se mai gândească la ceea ce o așteaptă! Poate că totul va fi mult mai simplu decât își închipuie. N-are rost să anticipeze. Ce bine ar fi să adoarmă... Cum de nu se mai află în trăsură? Omul acesta în spatele mesei acoperite cu postav verde este judecătorul de instrucție... Tot el... Ce mai vrea? Doar știe și el că totul s-a aranjat. Clatină din cap în semn că nu: el nu poate clasa dosarul... fiindcă s-a ivit un fapt nou. Ce fapt nou? Thérèse întoarce capul pentru ca dușmanul să nu-i vadă fața descompusă. „Căutați să vă aduceți bine aminte de toate, doamnă. Oare în buzunarul interior al pelerinei aceleia vechi, pe care n-o mai purtați decât în octombrie, când

mergeți la vânătoare de porumbei sălbatici – oare n-ați uitat nimic, n-ați ascuns nimic?" E cu neputință să tăgăduiască și simte cum se sufocă. Fără a-și lăsa prada din ochi, judecătorul pune pe masă un mic pachețel cu o pecete de ceară roșie. Thérèse ar putea spune pe de rost formula scrisă pe plic și pe care judecătorul o descifrează cu voce aspră:

Cloroform: 30 grame
Aconit, granule: nr. 20
Soluție de digitală: 20 grame

Judecătorul izbucnește în râs... Frâna scârțâie, frecându-se de roată. Thérèse se trezește. Respiră adânc și simte cum ceața îi pătrunde în plămâni (desigur coboară spre valea seacă). Așa visase pe vremuri, când abia terminase gimnaziul, că din pricina unei greșeli căzuse la examenul de absolvire și că trebuia să-l dea din nou. Și în această seară respiră ușurată, ca și atunci, când se deștepta din coșmar; e doar puțin neliniștită fiindcă clasarea dosarului încă nu a fost comunicată oficial: „Știi doar că întâi va fi comunicată avocatului..." își spunea ca să se liniștească.

E liberă... ce-ar putea să-și mai dorească? N-ar fi decât un joc să-și facă suportabilă viața alături de Bernard. Să-și deschidă complet sufletul în fața lui, să nu-i ascundă nimic, să scoată la lumină chiar în astă-seară tot ceea ce mocnea în întuneric – aceasta e singura scăpare. Hotărârea luată o umplea pe Thérèse de bucurie. Înainte de a ajunge la Argelouse, are destul timp ca să-și „pregătească spovedania", cum repeta în fiecare sâmbătă prietena ei Anne de la Trave, crescută în frica lui Dumnezeu, pe vremea vacanțelor fericite petrecute împreună. Anne, care-i fusese

ca o soră iubită şi nevinovată, nu putea şti ce rol important avea să joace în această poveste. Fiinţele cele mai curate nici nu bănuiesc în ce drame sunt amestecate în fiecare zi, în fiecare noapte şi ce buruieni otrăvite încolţesc sub paşii lor de copil.

Desigur, avea dreptate fetiţa crescută la călugăriţe când îi tot repeta Thérèsei, pe atunci elevă de liceu lucidă şi ironică: „Nici nu-ţi închipui cum ţi se uşurează inima după ce te spovedeşti şi te simţi iertată; atunci poţi trăi iarăşi cu cugetul curat, ca şi cum te-ai fi născut din nou." Într-adevăr, era de-ajuns ca Thérèse să fi luat hotărârea de a mărturisi totul pentru ca să şi simtă un soi de destindere nespus de plăcută: „Bernard va afla totul; am să-i spun..."

Dar ce-i va spune? Cum să-şi înceapă mărturisirea? Oare cuvintele pot exprima o asemenea înlănţuire încâlcită de dorinţe, de hotărâri, de acţiuni imprevizibile? Cum reuşesc unii să-şi dea seama ce crime au săvârşit şi de ce?... „Eu nu ştiu ce crime am comis. N-am vrut s-o săvârşesc pe cea de care sunt acuzată. De fapt, nici nu ştiu ce am vrut. N-am înţeles niciodată încotro mă mâna forţa aceea oarbă din mine şi din afara mea: doar eu însămi eram îngrozită de tot ceea ce distrugea în calea ei"...

În lumina tulbure a unei lămpi de petrol care fumega, abia se zărea tencuiala coşcovită de pe zidurile gării din Nizan şi o şaretă oprită în faţa ei. (Ce repede înghiţea bezna din jur orice rază de lumină care încerca s-o străpungă!) Dintr-un tren tras pe o linie moartă se auzeau mugete şi behăieli triste. Gardère luă geanta de voiaj a Thérèsei şi o privi din nou cu aceeaşi curiozitate neruşinată. Pesemne că nevastă-sa îi spusese la plecare: „Să te uiţi bine cum arată, cum se poartă..." Şi pentru vizitiul domnului Larroque, Thérèse îşi regăsi instinctiv zâmbetul, despre care lumea

zicea: „Nici nu-ți dai seama dacă este frumoasă sau urâtă, dar în orice caz farmecul ei te cucerește..."

Îl rugă să-i cumpere biletul de tren deoarece n-avea curajul să traverseze sala de așteptare unde două țărance, cu câte un coș pe genunchi, tricotau clătinând din cap.

Când îi aduse biletul, îi spuse să păstreze restul. Vizitiul o salută ducând mâna la șapcă și, după ce luă hățurile în mână, se mai întoarse încă o dată spre fiica stăpânului său și o măsură din ochi.

Trenul nu era încă tras la peron. Pe vremuri, lunga așteptare din gara Nizan era o mare bucurie pentru Thérèse Larroque și pentru prietena ei Anne de la Trave, de câte ori se întorceau acasă în vacanța mare sau plecau împreună la deschiderea școlii. Se opreau la han să mănânce ochiuri cu șuncă, apoi se plimbau ținându-se de mijloc, pe același drum, cufundat în beznă astă-seară, dar care în amintirea Thérèsei rămăsese tot scăldat în razele lunii, ca în anii copilăriei încheiate de mult. Pe atunci râdeau amândouă, văzând cum se confundă umbrele lor lungi. Vorbeau bineînțeles despre profesoarele și colegele lor, fiecare luând apărarea școlii unde învăța, una a pensionului de maici, iar cealaltă a liceului. „Anne"... Thérèse îi rostește numele cu glas tare în întuneric. Despre ea ar trebui să-i vorbească în primul rând lui Bernard... Dar Bernard e omul cel mai tipicar din lume: clasează sentimentele, rupându-le unele de altele, fără să țină seama de firele complicate care le leagă, de trecerile adesea obscure dintre ele. Cum să-l facă să pătrundă în zonele confuze, fără limite precise, unde Thérèse a trăit și a suferit? Și totuși, trebuie să încerce. Singura atitudine pe care o va putea lua în clipa, din ce în ce mai apropiată, când va intra în dormitor, va fi să se așeze pe marginea patului și să-l facă pe Bernard s-o urmărească

etapă cu etapă, până când el însuşi o va opri, spunându-i: „Acum înţeleg în sfârşit; ridică-te, te-am iertat."

Thérèse trecu orbecăind prin grădina şefului de gară şi simţi mirosul crizantemelor fără să le vadă. Compartimentul de clasa întâi era gol şi, de altfel, atât de slab luminat, încât tot n-ar fi recunoscut-o nimeni. Era prea întuneric să poată citi, dar care roman nu i s-ar fi părut oare anost în comparaţie cu viaţa ei îngrozitoare? Se gândea că putea să moară de ruşine, de atâta zbucium, de remuşcări, de oboseală, dar în niciun caz de plictiseală.

Se ghemui într-un colţ şi închise ochii. Era oare de crezut că o femeie atât de inteligentă ca ea să nu-l fi putut face pe altul să-i înţeleagă drama?... Nu, era cu neputinţă; când îşi va termina confesiunea, Bernard o va ajuta să se ridice, spunându-i: „Fii liniştită, Thérèse, nu te mai frământa. Vom trăi împreună până la moarte, în această casă din Argelouse, fără ca ceea ce s-a întâmplat să ne poată despărţi vreodată. Mi-e sete. Te rog, du-te în bucătărie şi fă-mi, cu mâna ta, o oranjadă. Am s-o beau dintr-o sorbitură, chiar dacă e tulbure. Ce importanţă are dacă gustul ei îmi va aminti de acela pe care îl avea pe vremuri ceaşca mea de ciocolată de la micul dejun? Îţi mai aduci aminte, iubita mea, de vărsăturile care m-au chinuit? Mâna ta atât de dragă îmi sprijinea capul şi nu-ţi întorceai ochii de la lichidul acela verzui, dezgustător; nici leşinurile mele nu te înspăimântau. Şi totuşi, cum ai pălit în noaptea aceea când mi-am dat seama că nu-mi mai simt picioarele care-mi paralizaseră. Îţi aminteşti cum mă scuturau frigurile? Şi imbecilul acela de doctor Pédemay, care se tot mira cum pot avea o temperatură atât de scăzută, când pulsul mi-era atât de agitat..."

„Of, se gândeşte Thérèse, dacă va vorbi aşa, înseamnă că tot n-a înţeles. Va trebui să reiau totul de la început..."

Dar unde este oare începutul faptelor noastre? Destinul nostru, atunci când vrem să-l delimităm, seamănă cu acele plante pe care este cu neputință să le smulgi cu toate rădăcinile lor. Thérèse se întreabă dacă nu va trebui să urce firul amintirilor până la copilărie. Dar copilăria este ea însăşi un fel de încheiere, sfârşitul unui drum.

Copilăria îi apare Thérèsei ca un izvor născut din zăpezi, apoi transformat pe parcurs într-un râu în care s-au scurs toate murdăriile. La liceu ea dădea impresia că trăieşte indiferentă şi absentă în mijlocul colegelor ei, fără să-i pese de măruntele tragedii care le frământau şi le făceau să sufere. Profesoarele o dădeau întotdeauna de exemplu pe Thérèse Larroque celorlalte eleve: „Thérèse nu urmăreşte altă răsplată decât bucuria de a se realiza, adică de a deveni un exemplar uman de calitate superioară. Şi pentru aceasta ea nu face apel decât la propria conştiință, care-i luminează îndeajuns calea. Mândria de a face parte din elita omenirii este pentru ea un stimulent mai puternic decât teama de pedeapsă"... Astfel vorbea despre ea una dintre profesoare. Acum Thérèse se întreabă: „Oare eram chiar atât de fericită? Chiar atât de pură? Pesemne că tot ce a fost înainte de căsătorie mi-a rămas atât de curat în amintire prin contrast cu pata de neşters pe care mi-a lăsat-o în suflet nunta. Anii de liceu, dinainte de a fi devenit soție şi mamă, îmi apar acum ca un paradis. Pe atunci, însă, nu-mi păreau chiar atât de frumoşi. Cum aş fi putut să ştiu că numai în anii aceia, înainte de a intra în viață, îmi trăiam adevărata viață. Da, eram pură ca un înger, dar un înger plin de pasiuni, în ciuda părerii profesoarelor, eu suferearn şi îi făceam şi pe alții să sufere. Mă bucuram de răul pe care îl făceam şi de acela pe care mi-l pricinuiau prietenele mele; era o suferință pură, pe care n-o altera

nicio remuşcare: atât durerile, cât şi bucuriile se năşteau pe atunci din cele mai inocente plăceri."

Cea mai mare răsplată pentru Thérèse era să se considere demnă de Anne, vara, când se reîntâlneau în pădurea de stejari de la Argelouse. Simțea nevoia să-i poată spune acestei fete crescute la călugărițe: „Pentru a mă simți la fel de pură ca tine, eu nu am nevoie de îndemnuri şi laude răsuflate, nici de panglicuțe drept răsplată..." De fapt, puritatea Annei de la Trave se datora mai degrabă neştiinței, deoarece călugărițele de la Sacré-Cœur le ascundeau micilor lor eleve realitatea prin mii de văluri. Thérèse disprețuia fetițele de vârsta ei care confundau virtutea cu ignoranța. „Tu nu cunoşti viața, draga mea", îi repeta Annei în acele veri de demult petrecute la Argelouse. Frumoase veri... Acum, în micul tren care se pune în sfârşit în mişcare, Thérèse îşi mărturiseşte că spre acele veri trebuie să-şi întoarcă gândul, ca să poată vedea limpede ceea ce a urmat. E de necrezut şi totuşi adevărat că în zorii atât de puri ai vieții noastre, semne imperceptibile prevestesc deja furtunile îngrozitoare ce vor veni. Adesea diminețile prea senine nu sunt un semn bun; ele anunță după-mese şi seri furtunoase, cu ronduri de flori răvăşite, crengi rupte şi atâta noroi! În niciun moment al vieții ei, Thérèse nu s-a gândit prea mult, n-a făcut niciun gest premeditat, nicio cotitură bruscă: a coborât doar pe nesimțite o pantă alunecoasă, întâi mai încet, apoi mai repede. Şi totuşi, femeia sfârşită din această seară e tot fata tânără şi fericită de pe vremea vacanțelor petrecute la Argelouse, unde se întorcea acum fugară şi apărată de întunericul nopții.

Cât e de obosită! Ce rost are să mai descoperi imboldurile secrete ale unor fapte împlinite? Tânăra femeie încearcă să privească pe fereastră, dar afară e întuneric şi

nu vede nimic, doar chipul ei împietrit, ca de mort, reflectat pe geam. Micul tren îşi încetineşte mersul, locomotiva şuieră prelung, apropiindu-se cu prudenţă de o gară. Un felinar legănat de o mână, chemări şi strigăte în graiul local, guiţatul strident al purceilor descărcaţi din vagoane o fac pe Thérèse să înţeleagă că au şi ajuns la Uzeste. Mai are încă o staţie până la Saint-Clair, de unde va trebui să parcurgă cu şareta ultima etapă a călătoriei până la Argelouse. Cât de puţin timp i-a mai rămas pentru a-şi pregăti apărarea!

III

Când ajungi la Argelouse ai impresia că te afli într-adevăr la capătul lumii. E un cătun dincolo de care nu mai zărești nimic cât vezi cu ochii. Argelouse n-are nici biserică, nici primărie, nici cimitir, doar câteva case împrăștiate în jurul unui câmp de secară, la vreo 10 kilometri de orășelul Saint-Clair, unde duce un singur drum desfundat. Dincolo de Argelouse, acest drum, numai hârtoape, se ramifică în câteva poteci pline cu nisip; iar până la ocean nu mai sunt decât 80 de kilometri – o fâșie de pământ acoperită de mlaștini, de lagune, ici-colo pâlcuri de pini sfrijiți, întinderi de landă[1], unde spre sfârșitul iernii și oile devin cenușii. Cele mai bune familii din Saint-Clair își au obârșia în acest cătun pierdut. Pe la mijlocul secolului trecut, când rășina și lemnul începuseră să sporească substanțial veniturile până atunci precare pe care le aduceau turmele de oi, bunicii acelora care trăiesc azi se stabiliseră aici, la Saint-Clair, lăsându-și casele din Argelouse pe seama țăranilor cărora le dădeau pământul să-l lucreze în parte. Doar bârnele sculptate de pe la streșini ori câte un cămin de marmură

[1] Șes întins, nefertil pe țărmurile Atlanticului, format din nisipuri marine fixe sau mobile.

mai amintesc de proprietarii avuți de altădată. Aceste case se scufundă tot mai mult an de an; acoperișul uneia dintre ele s-a lăsat într-o parte și a ajuns să atingă aproape pământul, ca aripa unei uriașe păsări obosite.

Două dintre aceste case vechi mai sunt locuite și astăzi de urmașii primului proprietar. Doar familiile Larroque și Desqueyroux își mai păstrau casele din Argelouse așa cum le moșteniseră de la străbuni. Jerôme Larroque, primarul și consilierul general al subprefecturii, cu reședința în orășelul B., la marginea căruia locuia el însuși cea mai mare parte a anului, nu voise să facă nicio schimbare pe moșia lui de la Argelouse, de fapt zestrea nevestei sale (care murise la a doua naștere, pe când Thérèse mai era încă în leagăn) și i se părea normal ca fiicei sale să-i placă, mai târziu, să-și petreacă vacanțele acolo. Thérèse se stabilea acolo din iulie, sub paza surorii celei mai mari a tatălui ei, mătușa Clara, o fată bătrână și surdă, căreia îi plăcea de asemenea singurătatea, fiindcă, zicea ea, acolo nu vedea buzele altora mișcându-se, fără să audă ce spun, și nu se putea auzi nimic în afară de vuietul vântului răzbătând printre pini. Domnul Larroque se bucura că, datorită casei de la Argelouse, scapă de fiica sa pentru câtva timp și acolo ea avea prilejul să se împrietenească cu Bernard Desqueyroux, cu care trebuia să se căsătorească într-o zi, fiindcă așa doreau ambele familii, deși înțelegerea dintre ele nu avea încă un caracter oficial.

Bernard Desqueyroux moștenise și el de la tatăl său o casă la Argelouse, vecină cu cea a familiei Larroque, dar nu venea acolo niciodată înainte de a se deschide vânătoarea și nu rămânea decât în octombrie, având în apropiere și o rezervație de porumbei sălbatici.

Iarna, acest tânăr serios locuia la Paris, unde urma Facultatea de Drept; nici vara nu stătea prea mult cu familia,

deoarece Victor de la Trave – cu care maică-sa, rămasă văduvă, se recăsătorise, fără să țină seamă „că nu avea un sfanț" – îl scotea din sărite, mai ales că din cauza cheltuielilor lui nesăbuite devenise batjocura lumii din Saint-Clair. Iar pe Anne, sora lui vitregă, o socotea prea tânără pentru a putea fi luată în seamă. Poate că nici Thérèse nu-l preocupa cu mult mai mult. Dar, cum în toată regiunea nimeni nu se îndoia de această căsătorie, deoarece proprietățile celor doi tineri erau așezate parcă anume ca să se contopească, și Bernard, ca un tânăr chibzuit ce era, împărtășea întru totul părerea lumii. De altfel, el nu lăsa nimic la voia întâmplării și marea lui mândrie era convingerea că știe să-și organizeze bine viața. „Omul nu-i nenorocit decât din propria vină...", repeta acest tânăr puțin prea gras pentru vârsta lui. Până la căsătorie munca și plăcerile ocupau un loc egal în viața lui; deși nu disprețuia nici mâncarea, nici băutura și îndeosebi vânătoarea, studia „pe brânci" după cum spunea mama sa. Doar un bărbat trebuie să fie mai instruit decât soția lui, mai cu seamă că Thérèse era vestită pentru inteligența ei; ce-i drept, părea cam emancipată... dar Bernard știa cum să ia o femeie pentru ca să o domine; și apoi, nu era rău „să-l aibă de partea sa" pe bătrânul Larroque, care putea să-i fie de folos în carieră, după cum îi tot repeta maică-sa. Așadar, la 26 de ani, după ce făcuse câteva călătorii conform unui itinerar alcătuit cu grijă, vizitând Italia, Spania și Olanda, Bernard Desqueyroux avea să se căsătorească cu fata cea mai bogată și cea mai inteligentă din întreaga regiune a landelor, deși poate nu și cea mai frumoasă, despre care se spunea însă: „Nici nu te întrebi dacă e frumoasă sau urâtă, în orice caz farmecul ei te cucerește."

După ce a schițat în gând această caricatură a lui Bernard, Thérèse zâmbește și spune: „Ce-i drept, era mai

civilizat decât majoritatea tinerilor cu care aş fi putut să mă mărit." Femeile din lande sunt în general cu mult superioare bărbaţilor, care încă din liceu stabilesc relaţii doar între ei şi în cercul lor îngust n-au cum să se cioplească; deoarece landele au pus stăpânire pe inima lor, nu se pot desprinde de acolo nici cu mintea şi nu cunosc alte plăceri decât cele oferite de meleagurile lor natale, pe care ar avea impresia că le trădează, că se rup de ele, dacă n-ar mai semăna cu ţăranii din partea locului, dacă n-ar mai vorbi în graiul lor şi şi-ar schimba obiceiurile destul de primitive şi grosolane. Dar sub scoarţa aspră a lui Bernard nu se ascundea oare un soi de bunătate? Când era pe moarte, ţăranii cărora le dădea pământul în parte spuneau: „Dacă moare, nu mai rămâne niciun domn de treabă pe aici." Într-adevăr, Bernard avea inimă bună, o judecată sănătoasă şi era totdeauna de bună-credinţă, nu vorbea niciodată despre ceea ce nu cunoştea şi era conştient de limitele sale. În prima tinereţe, acest Ipolit[1] de provincie, care era şi destul de chipeş, alerga mai puţin după fete decât după iepurii pe care îi vâna prin landă...

Şi totuşi, acum, când Thérèse stă cu ochii închişi, cu capul rezemat de fereastra vagonului, nu-i apare în minte imaginea lui de altădată, când venea cu bicicleta de la Saint-Clair la Argelouse, dimineaţa pe la nouă, ca să nu-l prindă arşiţa pe drum; nu chipul acestui logodnic indiferent îi apare în minte, ci al surorii lui mai mici, Anne, îmbujorată la faţă, la ora când greierii abia începeau să ţeasă cu cântecul lor un văl între pini şi cerul încingea pământul landelor ca un cuptor, şi milioane de muşte care se ridicau din mărăcini umpleau văzduhul cu bâzâitul lor.

---

[1] După mitologia greacă, fiul regelui Teseu, care prin farmecul său stârneşte pasiunea Fedrei, mama sa vitregă.

„Pune-ți haina înainte de a intra în casă; salonul e ca o ghețărie...", spunea mătușa Clara și adăuga: „Iar de băut am să-ți dau, fetița mea, când n-ai să mai fii transpirată..." Anne o saluta pe mătușa Clara, care era surdă, strigând cât o ținea gura, dar în zadar; Thérèse îi spunea: „N-are rost să strigi până răgușești, draga mea, ea înțelege totul după mișcarea buzelor." Dar degeaba se străduia Anne să articuleze cât mai limpede fiecare cuvânt, schimonosindu-și gurița ei mică, fiindcă mătușa Clara îi răspundea ceva la întâmplare și până la urmă cele două prietene o luau la fugă pentru ca să poată râde în voie.

Thérèse, ghemuită în compartimentul întunecat, retrăiește acele zile senine – senine și totodată luminate de o rază de fericire, ușoară și difuză; pe atunci ea nu știa că aceste palide licăriri de bucurie erau singurele pe care avea să le cunoască vreodată. Nimic nu-i prevestea că soarta nu-i hărăzise clipe mai frumoase decât acelea petrecute în salonul umbros, cu perdelele lăsate, în toiul arșiței de vară, când ședea pe canapeaua de rips roșu, lângă Anne, care ținea pe genunchii strânși un album de fotografii. De unde îi venea această fericire? Doar Anne avea cu totul alte gusturi decât Thérèse și era un chin pentru ea să citească, nu-i plăcea decât să coasă, să trăncănească și să râdă și nu avea nicio preocupare mai serioasă. În schimb, Thérèse înghițea cu aceeași pasiune romanele lui Paul de Kock[1], *Les causeries du Lundi*[2], *L'Histoire du Consulat*[3] și tot ceea ce se găsește de obicei prin dulapurile conacelor de la țară.

---

[1] Paul de Kock (1794-1871), scriitor francez care înfățișează în romanele sale viața micii burghezii.

[2] *Convorbirile de luni* – studii critice de Sainte-Beuve (1804-1869), vestit critic francez.

[3] *Istoria Consulatului și a Imperiului* de Adolphe Thiers (1797-1877), om politic și istoric francez.

Aveau cu totul alte gusturi; singura lor plăcere comună era de a sta împreună în acele după-mese când arşiţa sileşte oamenii să se baricadeze în semiîntunericul încăperilor ca într-o cetate asediată. Din când în când, Anne se ridica, se ducea să vadă dacă mai scăzuse arşiţa, dar era destul să deschidă puţin obloanele de la fereastră, ca lumina să năvălească în cameră ca un şuvoi de metal topit, gata parcă să dea foc covorului, aşa încât se grăbeau să le închidă din nou şi să se ascundă iar în întuneric.

Chiar şi spre seară, când soarele nu mai înroşea decât trunchiurile pinilor către rădăcină şi când nu se mai auzea ţârâind decât un ultim greiere printre ierburi, sub stejari tot mai stăruia zăpuşeala. Atunci, cele două prietene se întindeau la marginea pădurii ca şi cum s-ar fi aşezat pe malul unui lac. Norii prevestitori de furtună le stârneau fantezia cu imaginile lor fugare, dar Thérèse nici nu apuca să vadă femeia înaripată pe care Anne i-o arăta pe cer, căci într-o clipă aceasta se şi transforma, după spusele prietenei ei, într-un ciudat animal cu botul pe labe.

În septembrie, pe înserate, după ce-şi luau ceaiul, se încumetau să iasă la plimbare în acest ţinut secetos, unde nu găseai o picătură de apă; trebuia să te îndepărtezi mult de Argelouse, străbătând întinderi mari de nisip, înainte de a ajunge la izvoarele pârâului Hure, care ţâşnesc din mai multe locuri deodată, iar în văile dintre ele se zăresc, printre rădăcinile arinilor, nişte petece înguste de iarbă. Picioarele goale ale celor două fete amorţeau în apa rece ca gheaţa, dar într-o clipă se uscau şi se înfierbântau din nou. Se opreau de obicei într-una dintre colibele unde se adăposteau vânătorii de porumbei sălbatici în octombrie şi acolo se simţeau la fel de bine ca peste zi în salonul întunecos. Nu schimbau niciun cuvânt, fiindcă nu aveau nimic să-şi spună şi în timpul acestor popasuri nevinovate,

clipele se scurgeau pe nesimțite; tinerele fete şedeau nemişcate, ca un vânător la pândă când vede o pasăre apropiindu-se în zbor şi face semn să se păstreze tăcere. Tot astfel li se părea şi lor că un singur gest ar fi alungat fericirea monotonă şi pură care le copleşea. Anne, nerăbdătoare să vâneze ciocârlii pe înserate, dădea semnalul de plecare; Thérèse, care nu putea suferi acest joc, o urma totuşi, fiindcă dorea să fie cât mai mult împreună. Anne lua din vestibul puşca de calibrul 24, care nu te izbeşte în umăr când tragi. Thérèse şedea pe margirea şanțului şi se uita cum Anne, din mijlocul câmpului de secară, ținte spre soare ca şi cum ar fi vrut să-l atingă. Thérèse îşi astupa urechile şi totuşi auzea țipătul disperat care sfâşia o clipă azurul, apoi vedea cum Anne ridica pasărea rănită, ținând-o cu grijă în palmă şi, în timp ce-i mângâia cu buzele penele calde încă, o sugruma.

– Ai să vii şi mâine?

– Ei, nu chiar în fiecare zi!

Aşadar, Anne nu voia s-o vadă în fiecare zi; Thérèse o înțelegea şi îşi dădea seama că n-are rost să stăruie sau să protesteze. Anne spunea că, deşi n-are altă treabă, prefera să vină mai rar, fiindcă: „Dacă ne vedem zilnic, până la urmă n-o să ne mai putem suferi..." Thérèse răspundea: „Poate... mai ştii... În orice caz să nu vii din obligație, vino numai când ai chef... când n-ai nimic mai bun de făcut..." Seara, Anne încăleca pe bicicletă şi, sunând mereu pe drum, dispărea în întunericul care se lăsase.

Atunci Thérèse pornea spre casă; țăranii o salutau de departe; nici copiii nu se apropiau de ea. Era ora când oile împrăştiate printre stejari se adunau deodată şi o luau la fugă, urmărite de strigătele ciobanului. Mătuşa Clara o aştepta în pragul casei şi, din pricina surzeniei, vorbea fără întrerupere, ca să o împiedice pe Thérèse să-i spună ceva. „De ce

o cuprindeau asemenea nelinişti în acele seri?", se întreba Thérèse. Nu-i venea să citească, n-avea chef de nimic şi umbla fără rost prin faţa casei. „Nu te îndepărta, mâncăm îndată", îi striga mătuşa ei. Şi totuşi, se întorcea la marginea drumului pustiu cât putea vedea cu ochii. Din pragul bucătăriei se auzea sunând clopoțelul care o chema la cină. Poate că în acea seară ar fi trebuit să aprindă lampa în sufragerie, unde aceeaşi linişte adâncă o învăluia pe bătrâna surdă, care stătea nemişcată, cu mâinile încrucișate pe faţa de masă, ca şi pe tânăra fată cu privirea pierdută în gol.

„Bernard, Bernard, cum să te introduc în lumea mea complicată, haotică, pe tine care faci parte dintr-o categorie obtuză, din categoria necruțătoare a oamenilor simpli, lipsiți de imaginație? Desigur, de la primele cuvinte – îşi spunea Thérèse – are să mă întrerupă şi are să mă întrebe: «Atunci de ce te-ai măritat cu mine? Doar nu eu am alergat după tine...»" Într-adevăr, de ce se măritase cu el? De fapt, Bernard nici nu se prea grăbise să o ia de soție. Thérèse îşi amintea că doamna Victor de la Trave, mama lui Bernard, repeta cu orice prilej: „El ar mai fi aşteptat, dar ea s-a grăbit, s-a pripit din cale-afară... Din păcate, n-a fost crescută în principiile noastre: de pildă, fumează ca un soldat, ca să-şi dea aere; dar în fond e cinstită, curată ca lacrima. Desigur că în curând vom izbuti să-i băgăm în cap idei mai sănătoase. Ce-i drept, nu suntem chiar atât de încântați de această căsătorie. Şi apoi mai e şi povestea cu bunica Bellade... Deşi lumea a uitat-o, nu-i aşa?... Ar fi exagerat să vorbim de un scandal în familie, abia dacă a circulat un zvon, aşa de bine a fost totul înăbuşit. Dumneavoastră mai credeți în ereditate? E drept că tatăl ei are nişte idei destul de condamnabile, dar nu i-a dat fetei decât exemple bune. Se poate spune că e un adevărat sfânt laic. Şi apoi e un om de mare vază. În viață ai nevoie de toată

lumea. La urma urmei, trebuie să închizi ochii la câte ceva. În sfârşit, poate n-o să vă vină a crede, dar e mai bogată decât noi. Pare de necrezut şi totuşi aşa este. Unde mai pui că-l adoră pe Bernard..."

Într-adevăr, Thérèse se prefăcea că-l adoră, fiindcă această atitudine îi cerea un efort mai mic decât oricare alta. Era de-ajuns ca, atunci când stăteau împreună în salonul de la Argelouse sau se plimbau pe sub stejarii de la marginea ogoarelor, să-şi ridice spre el ochii aceia, cărora ştia aşa de bine să le dea o expresie de îndrăgostită inocentă. Văzând o astfel de pradă la picioarele sale, tânărul se simţea măgulit, dar nu se mira câtuşi de puţin. „Să nu glumeşti cu ea – îi repeta maică-sa –, vezi bine cum se frământă."

„M-am măritat cu el fiindcă..." Thérèse se încruntă, îşi acoperă ochii cu mâna şi se străduieşte să-şi aducă aminte. Unul dintre motive fusese bucuria copilărească de a deveni cumnata Annei. E drept că această înrudire o încânta mai mult pe Anne, pe Thérèse însă noua legătură dintre ele o lăsa destul de indiferentă. La urma urmei, de ce să-i fie ruşine şi să nu recunoască: de fapt, cele două mii de hectare ale lui Bernard o încântaseră mai mult. „De mică a avut simţul proprietăţii în sânge", se spunea despre ea. Când tatăl ei avea musafiri şi, după o masă îmbelşugată, se aduceau băuturile tari, Thérèse rămânea adesea cu bărbaţii, fiindcă o interesau discuţiile lor despre arendaşi şi muncitorii agricoli, despre bulumacii pentru mine, despre răşina de pin şi terebentină. O pasiona mai cu seamă evaluarea proprietăţilor. Nu încape îndoială că a cucerit-o mai ales perspectiva de a intra în posesia unei păduri atât de întinse. „De fapt şi el era îndrăgostit de pădurea mea de pini..." Dar poate că Thérèse fusese stăpânită de un sentiment mai nelămurit, pe care acum se străduieşte să şi-l

explice; poate că ceea ce căutase în căsătorie nu era atât dorința de a stăpâni, de a se îmbogăți și mai mult, ci mai curând dorința de a-și găsi un refugiu. Nu cumva se grăbise să se mărite împinsă de un soi de teamă? Fiind obligată de mică să se ocupe de gospodărie, Thérèse dovedise spirit practic și aștepta cu nerăbdare să-și facă un rost al ei, să-și ocupe o dată pentru totdeauna locul care îi revenea; într-un cuvânt, voia să se pună la adăpost împotriva unui pericol pe care n-ar fi putut să-l definească precis. Niciodată nu păruse atât de echilibrată ca în timpul logodnei, știind că se integrează într-o familie unită ca un monolit, „că se căpătuiește", că intră într-o categorie bine definită. Și era convinsă că astfel scapă de orice primejdie.

În primăvara aceea când se logodiseră, într-o zi se plimbau pe poteca ce taie nisipurile de la Argelouse la Vilméja. Frunzele moarte ale stejarilor mai pătau încă cerul albastru; un strat de ferigi uscate acoperea încă pământul, străpuns ici-colo de vlăstare tinere, de un verde proaspăt. Bernard îi spuse: „Fii atentă cum îți stingi țigara; nu cumva să dai foc pădurii, nu se mai găsește un strop de apă în landă." Ea îl întrebă: „E adevărat că ferigile conțin acid prusic?" Bernard nu știa dacă conțineau destul ca să te poți otrăvi. O mustrase cu duioșie: „Nu cumva ai vrea să mori?" Ea începuse să râdă. Bernard își exprimase atunci dorința lui fierbinte ca ea să devină mai simplă. Thérèse își amintește că închisese ochii și simțise cum două mâini puternice îi prind capul ei micuț, în timp ce o voce îi șoptea la ureche: „În căpșorul acesta mai sunt încă unele idei greșite." Îi răspunsese: „N-ai decât să le alungi, Bernard." Apoi se opriseră să privească cum lucrau niște zidari care măreau cu o cameră ferma de la Vilméja. Proprietarii, de fel din Bordeaux, voiau să-l instaleze acolo pe ultimul lor fiu, „ros de oftică", boală de care murise și sora lui. Bernard avea

un mare dispreț față de această familie Azévédo: „Ăștia jură pe toți sfinții că nu sunt evrei de origine... Dar îi trădează înfățișarea. Şi pe deasupra mai sunt şi tuberculoşi, parcă nu era de-ajuns o boală..."

Pe atunci Thérèse era foarte liniştită. Ştia că Anne va veni, de la pensionul ținut de maicile din Saint-Sébastian, pentru nuntă. Trebuia să fie domnişoară de onoare, avându-l drept cavaler pe tânărul Deguilhem. Thérèse primise de la ea o scrisoare, în care îi cerea să-i răspundă de urgență ce rochii vor purta celelalte domnişoare de onoare: „Oare n-ai putea să-mi trimiți nişte eşantioane? Doar e în interesul tuturor să fie îmbrăcate în culori care să se armonizeze..." Niciodată Thérèse nu cunoscuse atâta linişte sufletească – dar ceea ce ea lua drept linişte nu era decât un soi de toropeală: şarpele din inima ei era doar amorțit.

IV

În ziua înăbuşitoare a nunții, în biserica neîncăpătoare de la Saint-Clair, unde trăncăneala cucoanelor acoperea sunetul răguşit al armoniumului şi unde parfumurile dominau mirosul de tămâie, abia atunci simți Thérèse că e pierdută. Intrase ca o somnambulă în cuşcă şi acum, la zgomotul uşii grele care se închisese, se trezi deodată în ea copilul nenorocit de altădată. Nimic nu se schimbase şi totuşi avea sentimentul că de azi înainte nu numai ea este pierdută, ci îi va duce şi pe alții la pierzanie. Inima ei, împresurată, sufocată de cei din jur, avea să ardă mocnit, ca un foc ascuns care se furişează prin mărăciniş, aprinde un pin, apoi altul, apoi, târându-se din copac în copac, iscă o pădure de torțe. În această mulțime nu găsea niciun chip pe care să-şi odihnească privirea, în afară de chipul Annei; dar bucuria copilărească a tinerei fete crea un zid între ele. Anne se bucura ca şi cum n-ar fi ştiut că, începând din seara aceea, vor fi despărțite pentru totdeauna, nu numai în spațiu, dar şi din pricina suferinței care o aştepta pe Thérèse – de încercarea iremediabilă prin care avea să treacă ființa ei curată. Anne rămânea pe celălalt țărm, unde aşteaptă ființele pure, în timp ce Thérèse avea să intre în

tagma celor încercate. Își aduse aminte că în sacristie, în timp ce se apleca pentru a săruta fața râzătoare a Annei ridicată spre ea, își dădu seama deodată de goliciunea acelui suflet în jurul căruia crease un univers de dureri și de bucurii nelămurite; în acest răstimp de câteva secunde, Thérèse descoperi disproporția uriașă dintre forțele tainice ale propriei inimi și acel chip drăgălaș, pudrat cu stângăcie.

Multă vreme după aceea nu se mai vorbea la Saint-Clair și la B. decât despre această nuntă de pomină (unde peste o sută de țărani și servitori benchetuiseră la umbra stejarilor) fără să se menționeze că mireasa, „care desigur nu-i o frumusețe în adevăratul înțeles, dar care este farmecul întrupat", le păruse tuturor în ziua aceea urâtă, aproape hidoasă: „Nici nu semăna cu ea însăși, parcă era alta..." Lumea văzuse numai că era altfel ca de obicei și susținea că de vină era ba rochia de mireasă, ba zăpușeala, fără să-și dea seama de ceea ce se ascundea de fapt sub această schimbare.

În seara acestei nunți, pe jumătate țărănească, pe jumătate burgheză, grupuri de oaspeți, în care străluceau rochiile fetelor tinere, siliră mașina mirilor să încetinească mersul pentru a-i aclama. Pe drumul presărat cu flori de salcâm, depășiră șarete care mergeau în zigzag, conduse de flăcăi amețiți de băutură. Thérèse, gândindu-se la noaptea ce a urmat, murmură: „A fost oribil"... apoi se corectează: „Nu, nu chiar atât de oribil..." Se întreabă dacă a suferit mult în timpul călătoriei de nuntă, când au vizitat lacurile din nordul Italiei. Nu, nu prea mult; aproape că o și amuza jocul de a nu se trăda. Să înșeli un logodnic e ușor, dar un soț nu. Oricine știe să rostească cuvinte prefăcute, prefăcătoria trupului însă cere mult mai multă pricepere. Nu oricine știe să mimeze dorința, bucuria, oboseala plăcută. Thérèse reuși să joace toate aceste senzații, care-i dădeau

chiar o satisfacție amară. Imaginația ei îi sugera că în lumea necunoscută a simțurilor, în care un bărbat o silea să pătrundă, ar fi putut găsi și ea fericire. Dar în ce consta această fericire? Thérèse descoperea voluptatea așa cum, privind un peisaj care abia se zărește prin ploaie, îți închipui cum ar putea să arate într-o zi cu soare.

Cât de ușor se lăsa amăgit Bernard, tânărul acesta cu privirea inexpresivă, totdeauna preocupat să verifice dacă numerele tablourilor din muzee corespundeau într-adevăr cu cele din ghidul *Baedecker*, foarte satisfăcut că a putut vedea în minimum de timp posibil tot ceea ce era de văzut! Bernard se izola în plăcerea lui egoistă ca acei purcei drăgălași, care sunt atât de hazlii când îi privești prin gard, cum gâfâie de mulțumire, cu râtul în troacă („Eu eram troaca", își zise Thérèse). Avea același aer grăbit, preocupat și serios; era un om organizat în toate cele. „Crezi într-adevăr că e bine ce faci?" – îndrăznea câteodată Thérèse, uluită, să-l întrebe. El râdea și căuta să o liniștească. De unde învățase el oare să clasifice toate plăcerile trupești, să distingă mângâierile unui om cumsecade de ale unui sadic? Cum de nu șovăia niciodată? Într-o seară, la Paris, unde se opriseră la întoarcere, Bernard părăsi ostentativ un spectacol de *music-hall*, care îl indignase: „Când te gândești că străinii văd așa ceva la noi. Mai mare rușinea! E firesc să ne judece după asemenea lucruri..." Thérèse se uită aproape cu admirație la el: doar omul acesta pudic era tot acela a cărui laborioasă ingeniozitate nocturnă va fi obligată s-o suporte peste mai puțin de o oră.

„Bietul Bernard, de fapt nu-i mai rău decât alții. Dar dorința îl transformă pe omul care se apropie de tine într-un monstru, care nu mai seamănă cu el însuși. Nimic nu te desparte mai tare de complicele tău decât pasiunea lui:

când Bernard se cufunda în plăcerea lui, eu făceam pe moarta, de teama ca nu cumva acest dement, acest epileptic să mă sugrume la cel mai mic gest al meu. De cele mai multe ori, cu o clipă înainte de a-şi ajunge scopul, îşi dădea brusc seama că e singur şi atunci îndârjirea lui crispată se curma, şi o lua de la capăt, regăsindu-mă cu dinţii strânşi, rece ca un cadavru aruncat de valuri pe o plajă."

Primise doar o singură scrisoare de la Anne, căreia nu-i plăcea să scrie, dar, ca prin minune, fiecare rând îi plăcu Thérèsei; căci o scrisoare exprimă cu mult mai puţin sentimentele noastre reale, decât pe acelea pe care ar trebui să le încercăm, pentru ca ea să fie citită cu bucurie. Anne se plângea că nu se mai poate plimba pe drumul către Vilméja, de când se stabilise acolo tânărul Azévédo. Îl zărise de departe, întins pe un şezlog printre ferigi, iar ei îi era groază de tuberculoşi.

Thérèse recitea adesea această scrisoare şi nici măcar nu aştepta alta. De aceea rămase foarte surprinsă într-o dimineaţă când primi poşta (era chiar a doua zi după spectacolul de *music-hall* care îl indignase pe Bernard) şi recunoscu pe trei plicuri scrisul Annei de la Trave. Diverse oficii poştale expediaseră la Paris aceste scrisori sosite *poste-restante*, deoarece tânăra pereche scurtase foarte mult călătoria, „nerăbdătoare să se întoarcă în cuibul său", spunea Bernard, de fapt, însă, fiindcă niciunul din ei nu mai putea suporta prezenţa celuilalt: el murea de plictiseală departe de puştile, de câinii de vânătoare, de cârciuma de la Argelouse, unde rachiul i se părea mai bun decât oriunde; şi apoi se săturase de femeia aceasta atât de ironică şi de rece, care se preface indiferentă la toate, căreia nu-i place să stea de vorbă despre lucrurile cele mai interesante!... Iar Thérèse

dorea să se întoarcă la Saint-Clair, aşa cum o deportată, care tânjeşte într-o închisoare provizorie, e nerăbdătoare să cunoască insula unde e condamnată să vegeteze până la sfârşitul vieţii. Thérèse descifrase cu grijă data de pe ştampila fiecăruia dintre cele trei plicuri şi apucase să deschidă scrisoarea cea mai veche, când Bernard scoase deodată o exclamaţie de indignare şi-i strigă câteva cuvinte pe care nu le înțelese, deoarece era deschisă fereastra ce dădea pe o intersecţie de străzi unde autobuzele schimbau viteza. Bernard, bărbierit pe jumătate, începuse să citească o scrisoare a mamei lui. Thérèse parcă vedea şi acum maioul lui cu ochiuri largi, brațele goale muşchiuloase, pielea de pe corp excesiv de albă, contrastând cu roşeaţa gâtului şi a feţei. În dimineaţa aceea de iulie, deşi devreme, se şi lăsase o zăpuşeală apăsătoare; soarele acoperit de un nor străveziu făcea să pară mai murdare faţadele cenuşii care se zăreau prin uşa balconului. Bernard se apropie de Thérèse şi-i strigă:

– Asta-i culmea! Află că prietena ta Anne a luat-o razna. Cine şi-ar fi închipuit că surioara mea... Cum Thérèse îl privea întrebătoare, continuă: Nici n-ai să crezi: s-a amorezat de prăpăditul acela de Azévédo! Da, chiar de ofticosul ăla pentru care a fost mărită casa de la Vilméja... Şi pe cât se pare Anne a luat-o chiar în serios... Zice că are să aştepte până la majorat... A înnebunit de-a binelea, după cum scrie mama. Numai de n-ar afla nimic familia Deguilhem! Tânărul Deguilhem ar fi în stare să nici n-o mai ceară în căsătorie. Ai primit şi tu vreo scrisoare de la ea? Atunci o să ne dăm seama mai bine despre ce e vorba... Hai, deschide-le odată!

– Vreau să le citesc pe rând. De altfel n-am de gând să ţi le arăt.

Asta îi seamănă, se gândi Bernard. Femeia asta are darul să complice totul. Dar treacă de la el, principalul era ca ea să-i bage fetei minţile în cap:

– Părinţii mei se bizuie pe tine ca s-o faci să judece. Numai tu ai influenţă asupra ei... Da, da, aşa este... Te aşteaptă cu nerăbdare, numai tu poţi salva situaţia.

Până când Thérèse se va îmbrăca, el se va duce să expedieze o telegramă şi să cumpere două bilete pentru expresul de Bordeaux. Între timp ea putea să înceapă să facă bagajele:

– De ce nu citeşti scrisorile fetei? Ce mai aştepţi?

– Să pleci tu.

Multă vreme după plecarea lui, Thérèse rămăsese întinsă pe pat, fumând ţigară după ţigară, cu ochii aţintiţi asupra literelor mari de aur înnegrit, fixate pe balconul de peste drum; în cele din urmă desfăcu prima scrisoare. Nu-i venea a crede că prostuţa aceea mică şi dragă, că fata aceea mărginită, crescută la călugăriţe, izbutise să găsească asemenea cuvinte înflăcărate. Era cu neputinţă ca din această inimă lipsită de sensibilitate – căci Thérèse ştia mai bine ca oricine cât de puţin sensibilă era Anne – să fi ţâşnit această *Cântare a cântărilor*, acest lung suspin de fericire al unei femei îndrăgostite, acest prim strigăt de excesivă bucurie a simţurilor:

... *Când l-am întâlnit, nici nu mi-a venit a crede că el e: se juca de-a prinselea cu câinele, chiuind de veselie. Cum aş fi putut să-mi închipui că era un om grav bolnav... de fapt nici nu e bolnav. Părinţii lui iau doar anumite măsuri de precauţiune din pricina nenorocirilor care s-au abătut asupra familiei lor. Nu-i nici măcar plăpând, mai curând subţirel, dar îi place să fie răsfăţat, alintat, fiindcă aşa a fost*

obişnuit. Nici nu m-ai recunoaşte, văzându-mă cum mă duc să-i aduc pelerina îndată ce se răcoreşte...

Dacă Bernard ar fi intrat din nou în cameră în momentul acela, ar fi avut impresia că femeia care şedea pe pat nu era soţia lui, ci o fiinţă necunoscută, o străină căreia nu-i cunoştea nici măcar numele. Thérèse stinse ţigara şi desfăcu a doua scrisoare:

... Am să aştept oricât va trebui; nu mă înspăimântă nicio piedică, când iubeşti ca mine nimic nu are importanţă. M-au reţinut la Saint-Clair, dar Argelouse nu-i chiar atât de departe ca să nu mă pot întâlni cu Jean. Îţi aduci aminte de rezervaţia de porumbei sălbatici? Chiar tu, draga mea, ai ales locul acesta, de parcă ai fi prevăzut cât de fericită aveam să fiu aici... Dar nu cumva să crezi că facem ceva nepermis. Jean este atât de delicat! Nici nu-ţi poţi închipui ce om este! A studiat mult, a citit mult, ca tine. Dar la el lucrul acesta nu mă supără şi nici prin gând nu mi-ar trece să-l iau vreodată în râs. Ce n-aş da să fiu la fel de savantă ca tine! Scumpa mea, în ce constă fericirea pe care tu o cunoşti astăzi şi pe care eu o bănuiesc doar, pentru ca simpla ei presimţire să te umple de bucurie? Când mă aflu lângă el, în coliba de vânătoare unde tu voiai totdeauna să ne luăm gustarea de după-masă, mâna lui stă nemişcată pe pieptul meu, iar eu îmi pun mâna pe locul unde-i bate inima ("ultima mângâiere permisă", cum o numeşte el), simt cum mă cuprinde o fericire atât de mare, aproape materială, încât am impresia că aş putea să o ating. Şi totuşi îmi spun că trebuie să existe o bucurie şi mai mare decât aceasta; iar când Jean pleacă de lângă mine, palid de tot, amintirea mângâierilor noastre, aşteptarea întâlnirii de a doua zi mă fac să nu mai aud plângerile, rugăminţile, nici chiar insultele bieţilor oameni din jur, care nu cunosc aşa ceva... şi n-au cunoscut

niciodată... Iartă-mă, draga mea: îți vorbesc de această fericire de parcă nici tu n-ai cunoaște-o; deși sunt mai neștiutoare decât tine, totuși am convingerea fermă că ne vei lua apărarea împotriva celor care ne fac rău...

Thérèse desfăcu și a treia scrisoare, care nu conținea decât câteva cuvinte așternute în grabă:

Vino cât mai repede, draga mea. Ne-au despărțit și mă supraveghează îndeaproape. Ei cred că ai să treci de partea lor. Le-am spus că voi face ceea ce vei hotărî tu. Am să-ți explic tot: de fapt el nu-i bolnav... Sunt fericită și totodată sufăr. Sunt fericită că sufăr din pricina lui și mă bucură durerea lui ca o dovadă a dragostei pe care mi-o poartă...

Thérèse nu citi mai departe. Când dădu să pună scrisoarea înapoi în plic, zări acolo o fotografie pe care n-o văzuse la început. Se apropie de fereastră ca s-o examineze: înfățișa un tânăr cu părul atât de bogat, încât capul lui părea prea mare. Chiar și pe acest instantaneu Thérèse recunoscu locul unde fusese făcut: Jean Azévédo stătea în picioare, asemenea lui David, pe marginea povârnită a unui șanț, îndărătul căruia se întindea landa pe care păștea o turmă de oi. Tânărul își ținea haina pe braț, iar cămașa îi era deschisă la gât... „până la limita mângâierilor îngăduite... după cum spune el". Când Thérèse ridică ochii, rămase uimită de imaginea pe care o vedea în oglindă. Trebui să facă o sforțare ca să-și descleșteze dinții și să-și înghită saliva. Își frecă fruntea și tâmplele cu apă de colonie. „Ea are parte de această bucurie... dar eu, de ce nu și eu?", se întreba. Fotografia rămăsese pe masă și lângă ea lucea un ac cu gămălie...

„Cum am putut face așa ceva, tocmai eu..." În trenul care o zgâlțâie și mai tare acum, când și-a mărit viteza pentru că merge la vale, Thérèse își repetă: „Au trecut doi

ani de când, în camera aceea de hotel, am luat acul cu gămălie şi am străpuns fotografia băiatului în dreptul inimii, şi n-am făcut-o cu furie, ci foarte calm, ca şi cum ar fi fost vorba de un gest obişnuit. Apoi m-am dus la toaletă, să arunc fotografia străpunsă cu acul şi am tras apa."

Când Bernard se întoarse fu mulţumit văzând-o atât de preocupată, ca un om care a cântărit bine lucrurile şi apoi şi-a stabilit un plan de acţiune. O dojeni însă pentru că fuma prea mult şi risca să se intoxice. După câte înţelegea el, Thérèse socotea că nu trebuie să se facă atâta caz de toanele unei fetiţe, mai mult, era sigură că va reuşi s-o lămurească... Bernard era atât de bucuros că are în buzunar biletele de întoarcere, încât se arătă mărinimos, rugând-o pe Thérèse s-o ia pe Anne cu binişorul; mai cu seamă se simţea măgulit că familia lui începuse de pe acum să facă apel la nevastă-sa. De bucurie, o anunţă pe Thérèse că oricât de scump ar costa, la prânz vor lua masa – ultima lor masă din această călătorie – într-un restaurant elegant din Bois de Boulogne. În taxi îi comunică planurile lui cu privire la deschiderea vânătorii; abia aştepta să pună la încercare câinele pe care Balion i-l dresase. Maică-sa îi scrisese că, mulţumită cauterizărilor, iapa nu mai şchiopăta... Era încă puţină lume la restaurant, unde personalul, prea numeros, îi intimida. Thérèse îşi aduce aminte şi azi de mirosul de acolo: mirosea a muşcate şi a saramură. Bernard nu băuse până atunci vin de Rhin. „Preţul e cam piparat, n-am ce zice!", exclamă el. Dar nu era în fiecare zi sărbătoare. Umerii laţi ai lui Bernard o împiedicau pe Thérèse să privească sala. În spatele ferestrelor mari de cristal treceau lin şi se opreau fără zgomot automobile luxoase. Thérèse vedea cum i se mişcă lui Bernard lângă urechi muşchii de la tâmple – temporalii, cum ştia că

se numesc. După câteva sorbituri, Bernard se aprinse foarte tare la față. De altfel, toată înfățișarea lui dovedea că este un tânăr chipeș, obișnuit să trăiască la țară, căruia îi lipsea însă de câteva săptămâni mișcarea în aer liber, ceea ce împiedica arderea rației sale zilnice de mâncare și de alcool. Thérèse nu-l ura, era doar obsedată de dorința de a fi singură pentru a se putea gândi la suferințele ei, pentru a se gândi ce anume o doare! Ar fi vrut să nu-l mai vadă în fața ei, să nu se mai silească să mănânce, să zâmbească; să scape de grija de a-și controla permanent expresia, de a-și pleca ochii pentru a le umbri strălucirea. De fapt voia ca mintea ei să se poată concentra nestingherită asupra acestei dureri misterioase, vecină cu disperarea, care se traducea într-o imagine: o ființă evadează de pe insula pustie unde îți închipuiai că va trăi alături de tine până la sfârșitul vieții; și iată că izbutește să treacă peste prăpastia care o desparte de ceilalți oameni și să se alăture lor, ca și cum s-ar muta pe altă planetă... Dar asta e cu neputință: ce ființă s-a mutat vreodată pe altă planetă? Anne făcuse totdeauna parte din lumea muritorilor de rând; aceea, pe care Thérèse o privea pe vremuri cum doarme cu capul pe genunchii ei, în timpul vacanțelor lor singuratice, nu era decât o nălucă: n-o cunoscuse niciodată pe adevărata Anne de la Trave, pe aceea care astăzi se întâlnea cu Jean Azévédo într-o colibă de vânătoare părăsită, între Saint-Clair și Argelouse.

– Ce-i cu tine? De ce nu mănânci? Nu trebuie să rămână în farfurie nicio firimitură, costă prea scump și ar fi păcat. Nu te simți bine din pricina căldurii? Sper că n-ai să leșini. Nu cumva ți-e greață... de pe acum?

Thérèse zâmbi, mai bine zis buzele ei schițară un zâmbet. Îi spuse că se gândește la povestea de dragoste a Annei,

numai fiindcă simțea nevoia să vorbească despre ea. Şi cum Bernard îi declară că e foarte liniştit, de vreme ce se va ocupa ea de treaba asta, Thérèse îl întrebă de ce părinții lui erau împotriva acestei căsătorii. El avu impresia că voia să glumească şi o rugă insistent să renunțe la paradoxuri:

– Mai întâi, ştii bine că sunt evrei. Mama l-a cunoscut pe bătrânul Azévédo, bunicul lui Jean, care a refuzat să se boteze.

Thérèse argumentă că aceste familii de israeliți portughezi erau dintre cele mai vechi din Bordeaux:

– Aceşti Azévédo ajunseseră oameni cu vază încă de pe vremea când strămoşii noştri nu erau decât nişte ciobani amărâți, scuturați de friguri lângă mlaştinile lor.

– Isprăveşte, Thérèse! N-are rost să discuți numai din spirit de contrazicere. Toți evreii sunt la fel... Şi apoi toată lumea ştie că ăştia sunt o familie de degenerați, ofticoşi până în măduva oaselor.

Ea îşi aprinse o țigară cu un gest ostentativ, care îl scotea întotdeauna din sărite pe Bernard:

– Ia adu-ți aminte de ce a murit bunicul sau străbunicul tău? Iar când te-ai căsătorit cu mine, te-ai întrebat de ce boală a murit mama mea? Crezi oare că printre ascendenții noştri n-am putea găsi destui tuberculoşi şi sifilitici pentru a contamina tot universul?

– Dă-mi voie să-ți spun, Thérèse, că mergi prea departe; nici măcar în glumă sau ca să mă scoți pe mine din sărite n-ai dreptul să te atingi de familie!

Simțindu-se jignit, se umflă în pene, dându-şi aere de superioritate pentru ca Thérèse să nu-l socotească ridicol. Dar ea stărui:

– Îmi vine să râd când mă gândesc la neamurile noastre cu prudența lor de cârtiță! Sunt tot atât de îngrozite de

tarele cunoscute, pe cât sunt de indiferente față de cele, cu mult mai numeroase, care nu se știu. Chiar tu folosești expresia de „boli secrete", nu-i așa? Dar oare bolile cele mai primejdioase pentru urmași nu sunt secrete prin definiție? La asta familiile noastre nu se gândesc niciodată. Ele, care se pricep atât de bine să acopere, să îngroape toate murdăriile lor, atât de bine că, dacă n-ar fi servitorii, nu s-ar afla niciodată nimic. Din fericire există și servitorii...

– N-am de gând să-ți răspund: când o iei razna, cel mai bun lucru este să aștept să termini. Dacă vorbești așa cu mine, nu are prea mare importanță pentru că eu știu că glumești, când vom fi acasă însă, te sfătuiesc să nici nu încerci. Când e vorba de familie, noi nu glumim.

Da, familia! Thérèse lăsă țigara să se stingă. Stătea cu privirea pierdută în gol, în timp ce în minte îi stăruia imaginea acestei cuști cu nenumărate gratii vii, împresurate de urechi și ochi în care ea își va aștepta moartea nemișcată, ghemuită într-un colț, cu mâinile în jurul pulpelor, sprijinindu-și bărbia de genunchi.

– Hai, Thérèse, nu mai sta așa bosumflată! Dacă te-ai vedea...

Ea zâmbi, ascunzându-se din nou sub masca obișnuită.

– Am vrut doar să mă distrez... Cum poți fi așa prostuț?

Dar la întoarcere, în taxi, când Bernard dădu să se apropie de ea, îl împinse ușor cu mâna la o parte.

Ultima seară, înainte de a se întoarce la țară, se duseră la culcare devreme, pe la ora nouă. Thérèse luă un somnifer, dar atât de mult dorea să adoarmă, încât în zadar așteptă somnul. Ațipi o clipă, până în momentul când Bernard, mormăind ceva nedeslușit, se întoarse spre ea; și simți cum trupul lui mare și fierbinte se apropie tot mai mult, îl respinse și, ca să scape de el, se retrase la marginea extremă

a patului; dar, după câteva minute, îl simți rostogolindu-se din nou spre ea, ca şi cum trupul lui veghea, chiar şi atunci; când creierul era adormit şi îşi căuta inconştient, până şi în somn, prada obişnuită, îl împinse din nou la o parte cu un gest destul de brutal, care totuşi nu-l trezi... Ah, de l-ar putea îndepărta o dată pentru totdeauna! De l-ar putea azvârli din pat, să-l înghită bezna! Noaptea, la Paris, claxoanele de automobil îşi răspundeau, aşa cum făceau câinii şi cocoşii la Argelouse în nopțile cu lună. Din stradă nu venea nicio boare. Thérèse aprinse lampa şi, sprijinită în cot, îl privi pe omul acesta de 27 de ani care dormea nemişcat lângă ea: se dezvelise, respirația nu i se auzea, iar părul ciufulit îi acoperea fruntea încă netedă şi tâmpla fără nicio zbârcitură. Dormea dezarmat şi gol, ca Adam, cufundat într-un somn adânc şi parcă etern. După ce azvârli pătura peste el, Thérèse se ridică din pat, căută una dintre scrisorile pe care nu le citise până la capăt şi se apropie de lampă:

Dacă mi-ar spune să-l urmez, aş părăsi totul fără să mă uit înapoi. Întotdeauna ne oprim în ultimul moment, în ultima clipă înainte de a trece la mângâierea supremă, numai fiindcă aşa vrea el, nu fiindcă eu m-aş opune. Aş zice mai degrabă că el îmi rezistă, deşi aş dori să ating acele limite necunoscute, a căror simplă apropiere – după cum îmi tot repetă el – depăşeşte toate celelalte bucurii; după părerea lui, trebuie să rămâi întotdeauna în preajma acestor limite şi e mândru că ştie să frâneze pe o pantă unde alții, odată angajați, alunecă fără să se mai poată opri...

Thérèse deschise fereastra, rupse scrisorile în bucățele mici şi se aplecă peste prăpastia de piatră, străbătută la ora aceea dinaintea zorilor doar de zgomotul unei singure

cotigi care trecea. Bucățelele mici de hârtie se învârteau prin aer, înainte de a cădea, unele se opreau pe balcoanele de la etajele inferioare. Oare ce colț de țară trimitea spre tânăra femeie miresmele de câmp pe care le respira acum în acest deşert de asfalt? Vedea în închipuire pata pe care ar face-o pe bulevard corpul ei zdrobit şi însângerat şi cum ar forfoti în jurul lui polițişti, trecători, gură-cască... „Ai prea multă imaginație ca să te sinucizi", se ironiza Thérèse. De fapt nici nu voia să moară. Avea de îndeplinit o misiune urgentă, la care n-o îndemna nici răzbunarea, nici ura: prostuța aceea de la Saint-Clair, care credea că fericirea e posibilă, trebuia să afle, cum aflase şi Thérèse, că fericirea nu există. Dacă n-au nimic comun între ele, să aibă măcar atât: plictiseala, lipsa oricărui țel înalt, a oricărei îndatoriri superioare, imposibilitatea de a aştepta altceva de la viață decât ritualul cotidian al unor obişnuințe umilitoare – într-un cuvânt, singurătatea fără nicio consolare. Zorile luminau acoperişurile când Thérèse se întinse în pat, alături de bărbatul adormit care, îndată ce o simți lângă el, se şi apropie.

Dimineața se trezi cu mintea limpede şi calmă. Ce rost avea să se frământe atâta? Acum, când familia avea nevoie de ajutorul ei, va face ceea ce i se cerea; astfel va fi sigură că nu greşeşte. Thérèse era de aceeaşi părere cu Bernard, care tot repeta că ar fi un dezastru dacă Anne ar pierde o partidă atât de bună ca tânărul Deguilhem. E drept că nu era dintr-o familie atât de bună ca a lor, căci bunicul lui era un simplu cioban... Dar în schimb posedau cele mai frumoase păduri de pini din tot ținutul şi, în fond, Anne n-avea cine ştie ce zestre, iar din partea tatălui ei nu avea să moştenească decât cele câteva petece de vie în fundul văii de la Langon, şi acelea inundate aproape în fiecare an. Nici

în ruptul capului Anne nu trebuia lăsată să scape din mână un pretendent ca tânărul Deguilhem. Mirosul de ciocolată caldă, de la micul dejun, îi făcu rău Thérèsei și această greață împreună cu alte tulburări îi confirma că a și rămas însărcinată. „E mai bine să avem cât mai curând un copil – zicea Bernard –, ca să scăpăm de grijă.“ Și o privea cu respect pe femeia care purta în pântecele ei pe unicul stăpân al unor imense păduri de pini.

V

Trenul se apropie de Saint-Clair. Saint-Clair!... Thérèse calculează în gând unde a ajuns mergând pe firul amintirilor, cam cât drum a parcurs. Oare va izbuti să-l facă pe Bernard să o urmeze până aici? Nu îndrăzneşte să spere că el va consimţi să străbată atât de încet acest drum întortocheat, deşi partea sa mai importantă începe abia de aici înainte.

„Când îl voi fi adus până la răspântia unde mă găsesc, abia atunci îmi va mai rămâne de lămurit esenţialul." Thérèse vrea să descifreze în sfârşit enigma vieţii ei, o tot iscodeşte pe tânăra burgheză căsătorită de curând, pe care toată lumea o lăudase pentru înţelepciunea ei, atunci când se stabilise la Saint-Clair, caută să reînvie primele săptămâni petrecute în casa răcoroasă şi întunecată a socrilor. Obloanele de la ferestrele care dau spre piaţa principală sunt ca întotdeauna închise; în stânga faţadei, prin gardul de fier, se zăreşte grădina împurpurată de petunii, de muşcate, de heliotropi. Thérèse, când confidentă, când complice, ţinea legătura cu soţii de la Trave, ascunşi în fundul unui salon întunecat de la parter, şi cu Anne, care rătăcea prin grădină, de unde îi era interzis să iasă. Bătrânilor de la

Trave le spunea: „Arătați-vă înțelegători şi mai cedați puțin. Propuneți-i să faceți împreună o călătorie înainte de a lua o hotărâre, iar eu am s-o conving să primească, şi în lipsa dumneavoastră am să descurc lucrurile." Dar cum? Deoarece socrii bănuiau că ea are de gând să îl întâlnească pe tânărul Azévédo, îi linişti: „Nu putem obține niciun rezultat printr-un atac fățiş." Doamna de la Trave susținea sus şi tare că lumea, slavă Domnului, nu aflase încă.

Numai domnişoara Monod, impiegată la poştă, era la curent şi asta fiindcă îi ceruseră să oprească nişte scrisori ale Annei. „Dar fata asta e tăcută ca un mormânt. De altfel o şi avem la mână... aşa că n-o să umble cu vorbe."

„Să căutăm s-o facem să sufere cât mai puțin...", repeta Hector de la Trave; deşi el, care până atunci îi făcuse Annei toate chefurile, până şi cele mai absurde, nu putea acum să n-o aprobe pe soția lui, zicând: „Nu poți face omletă fără să spargi ouăle", sau: „Mai târziu are să ne mulțumească." Dar se temea ca până atunci fata să nu se îmbolnăvească. Cei doi bătrâni tăceau preocupați, cu privirea pierdută în gol; desigur, tot timpul gândul le era la Anne, copila lor, care slăbise de atâta zbucium, nu lua nimic în gură, rătăcea veşnic prin grădina însorită, unde călca în picioare florile fără să le vadă, şi se învârtea de-a lungul gardului de fier, ca o căprioară în cuşcă, tot căutând o ieşire... Doamna de la Trave dădea amarâtă din cap: „Doar nu pot să mănânc eu în locul ei, nu? Se îndoapă cu fructe în grădină ca să poată lăsa mâncarea în farfurie la masă." Iar Hector de la Trave încerca s-o mângâie: „Mai târziu ne-ar trage la răspundere, dacă ne-am da consimțământul... Chiar dacă n-o fi decât din pricina nenorociților pe care i-ar aduce pe lume..." Soției îi era ciudă pe el, fiindcă dădea impresia că încearcă să se scuze: „Din fericire nu s-a întors încă familia Deguilhem. Norocul nostru este că ei țin la această căsătorie

ca la ochii din cap..." Aşteptau ca Thérèse să iasă din cameră şi, când rămâneau singuri, se întrebau: „Oare ce i-or fi băgat în cap călugăriţele la pension? Aici n-a putut vedea decât exemple bune, iar noi n-am lăsa-o sa citească orice carte... Thérèse are dreptate când spune că nimic nu zăpăceşte mai mult fetele tinere decât romanele de dragoste scoase anume pentru ele... Dar ea vorbeşte în paradoxuri... De altfel Anne, slavă Domnului, n-are mania cititului. N-am avut niciodată prilej să-i fac observaţii în privinţa asta. Aşa au fost toate femeile din familia noastră. Mai ştii, dacă am reuşi să o ducem să schimbe aerul, poate... Îţi mai aduci aminte ce bine i-a făcut vilegiatura la Salies, după ce a avut pojar, urmat de bronşită? Vom merge acolo unde va dori ea. E cel mai bun lucru pe care-l avem de făcut. Biata copilă, mi se rupe inima de mila ei!"... Domnul de la Trave ofta şi murmura: „De, o călătorie cu părinţii... Nu, n-am zis nimic!", îi răspundea el soţiei sale, care, fiind cam tare de ureche, îl tot întreba: „Ce-ai spus?" Cine ştie de ce călătorie fericită, de ce clipe binecuvântate petrecute cu o iubită, în tinereţea lui de crai, îşi amintise deodată omul acesta bătrân, care îşi tocase cu femeile mai toată averea?

Thérèse se duse în grădină să stea de vorbă cu tânăra fată, care slăbise atât de mult, încât rochiile din anul precedent atârnau pe ea: „Ei, ce se aude?", striga Anne de câte ori se apropia prietena ei. În inima Thérèsei sunt încă vii toate amănuntele: aleile acoperite de praf cenuşiu, păşunile uscate scrâşnind sub picioare, mirosul de muşcate pârjolite, şi Anne, mai secătuită decât orice plantă în acele după-amieze de august. Uneori le surprindea câte o scurtă ploaie torenţială sau o furtună, obligându-le să se adăpostească în seră, unde ascultau grindina care făcea să răsune pereţii de sticlă.

– De ce nu vrei să pleci, de vreme ce tot nu-l poți vedea?

– Chiar dacă nu-l văd, știu măcar că trăiește la zece kilometri de aici. Când suflă vântul de la răsărit, știu că aude clopotele în același timp cu mine. Ție îți e totuna dacă Bernard e la Argelouse sau la Paris? Chiar dacă nu mă întâlnesc cu Jean, știu cel puțin că este în apropiere. Duminica, la biserică, nici nu caut să întorc capul, fiindcă de la locul meu nu se poate zări decât altarul și o coloană izolează familia noastră de ceilalți credincioși. Dar la sfârșitul slujbei, când ieșim...

– Dar duminica trecută de ce n-o fi venit?

Thérèse știa că nu venise și că în zadar căutase Anne să-l zărească prin mulțime, deși maică-sa o trăgea după ea.

– Poate că e bolnav... Scrisorile lui nu mi se dau, așa că nu știu nimic despre el.

– Oricum, e ciudat că nu găsește un mijloc ca să-ți trimită o veste.

– Dacă tu ai vrea, Thérèse... da, înțeleg că te găsești într-o situație delicată...

– Acceptă să pleci în călătorie și, în lipsa ta, poate că...

– Nu pot să mă îndepărtez de el.

– În orice caz are să plece el, draga mea. Peste câteva săptămâni va părăsi Argelouse.

– Ah, taci! Nu pot suporta gândul acesta. Și nicio veste de la el, care să mă ajute să trăiesc! Ca să nu mor, îmi repet în fiecare clipă cuvintele lui, care m-au bucurat cel mai mult; dar tot repetându-le, ajung să nu mai fiu sigură dacă le-a rostit într-adevăr, deși încă îmi răsună în urechi ceea ce mi-a spus la ultima noastră întâlnire: „Numai pe tine te iubesc..." Așa a spus, ori poate: „Ești ceea ce am mai scump în viață." Nu-mi amintesc precis.

Cu sprâncenele încruntate de concentrare, căuta ecoul cuvintelor lui mângâietoare, lărgindu-le sensul la infinit.

– În fond, ce fel de om este?

– Nici nu-ţi poţi închipui...

– E oare atât de deosebit de toţi ceilalţi?

– Aş vrea să ţi-l descriu... dar nu pot, e mai presus de tot ce ţi-aş putea spune. Cine ştie, poate că dacă l-ai cunoaşte, ţi s-ar părea foarte oarecare... deşi sunt sigură că nu.

Anne nici nu mai reuşea să desluşească trăsăturile esenţiale ale tânărului, deoarece dragostea ei îi dădea o asemenea strălucire, încât o orbea. „Pe mine pasiunea m-ar face mai lucidă – se gândea Thérèse –, nu mi-ar scăpa niciun amănunt dacă ar fi vorba de un om pe care l-aş dori."

– Spune, Thérèse, dacă m-aş resemna şi aş accepta această călătorie, tu ai căuta să-l vezi, ca apoi să-mi reproduci cuvintele lui? I-ai transmite scrisorile mele? Bineînţeles, dacă voi pleca, dacă voi avea curajul de a pleca.

Thérèse părăsea grădina inundată de lumină şi pătrundea din nou, ca o viespe întunecată, în salonul unde bătrânii aşteptau să scadă zăpuşeala şi să cedeze fiica lor. Thérèse trebui să facă de multe ori acest drum încolo şi încoace, pentru a o convinge pe Anne să plece şi desigur n-ar fi izbutit niciodată, dacă întoarcerea familiei Deguilhem n-ar fi fost iminentă. Anne tremura de spaimă în faţa acestei noi primejdii. Dar Thérèse îi tot repeta că, fiind un tânăr atât de bogat, Deguilhem nu se prezenta rău deloc.

– Cum poţi vorbi aşa, Thérèse? Mie nici nu mi-a venit să mă uit la el. Poartă ochelari cu ramă de metal, e chel şi apoi e bătrân.

– Are douăzeci şi nouă de ani...

– Ei, vezi că e bătrân? Şi apoi, bătrân sau nu, mi-e totuna...

În seara aceea, la cină, soţii de la Trave vorbeau de Biarritz, se întrebau la ce hotel să tragă. Thérèse o observa

pe Anne, care stătea nemişcată şi absentă. „Hai, sileşte-te să mănânci... trebuie să te sileşti", îi tot repeta doamna de la Trave. Şi Anne ducea lingura la gură cu un gest de automat şi cu ochii stinşi. Pentru ea nu exista nimeni şi nimic pe lume, afară de acela la care se gândea. Câteodată zâmbea în neştire, amintindu-şi de un cuvânt sau de o mângâiere a lui, de pe vremea când se întâlneau în coliba de vânătoare şi mâna prea puternică a lui Jean Azévédo îi desfăcea uneori bluza. Thérèse se uita apoi la Bernard, aplecat cu tot bustul peste farfurie şi, cum şedea cu spatele la lumină, nu-i vedea faţa, îl auzea doar cum mestecă rar, ca şi cum ar rumega, grav, de parcă ar fi îndeplinit un ritual. Thérèse se ridica brusc de la masă. În urma ei, soacră-sa spunea: „Preferă să ne facem că nu băgăm de seamă. Aş vrea s-o răsfăţ, dar nu se lasă. În starea în care se află e firesc să aibă nu numai greţuri, dar şi alte tulburări. Dar orice ar spune, fumează prea mult." Şi bătrâna doamnă începea să înşire amintiri de pe vrema când era gravidă: „Îmi aduc aminte că atunci când te aşteptam pe tine, trebuia să miros mereu o minge de cauciuc, era cel mai bun mijloc ca să-mi înceteze greţurile."

– Thérèse, unde eşti?

– Aici, pe bancă.

– Ah, da, abia acum îţi văd ţigara.

Anne se aşeza, rezemându-şi capul de umărul nemişcat al prietenei ei şi, cu ochii la cer, spunea: „Şi el vede aceste stele. Şi el aude clopotele de vecernie..." Altă dată o ruga: „Sărută-mă, Thérèse." Dar Thérèse nu se apleca spre faţa încrezătoare, întinsă către ea, şi se mulţumea să întrebe:

– Suferi?

– Nu, astă-seară nu sufăr fiindcă am înţeles că orice s-ar întâmpla, tot am să mă duc la el. Acum m-am liniştit. Esenţialul e să ştie şi el acest lucru şi îl va afla de la tine,

de vreme ce m-am hotărât să plec în călătorie. Dar la întoarcere, de-aş şti că trebuie să trec prin zid, şi tot am să-l strâng în brațe mai devreme sau mai târziu; sunt atât de sigură de asta, cum sunt sigură că trăiesc. Nu, Thérèse, nu, te rog, măcar tu să nu-mi faci morală – să nu-mi vorbeşti de familie...

– Nu la familie mă gândesc, draga mea, ci la el; cum poți pica aşa, din senin, în viața unui om, are şi el o familie, interese, munca lui, poate chiar o legătură...

– Asta nu! Doar mi-a spus: „Nu te iubesc decât pe tine...", iar altă dată: „Dragostea noastră e tot ce am mai de preț în momentul de față..."

– În momentul de față?

– Dar ce-ți închipui? Crezi că nu vorbea decât de clipa de atunci?

Thérèse nici nu mai avea nevoie s-o întrebe dacă suferă, o auzea suspinând în întuneric, dar nu-i era milă de ea. De ce i-ar fi fost? Ce mângâiere trebuie să simți în momentul când repeți numele sau prenumele cuiva pe care îl iubeşti din toată inima! Chiar numai gândul că trăieşte, că respiră, că seara adoarme cu capul pe brațul îndoit, că se trezeşte în zori, că trupul lui tânăr împrăştie ceața...

– Plângi, Thérèse? Plângi din cauza mea? Bine că măcar tu mă iubeşti în casa asta!

Anne se lăsase în genunchi şi-şi sprijinise capul în poala Thérèsei, dar deodată se ridică:

– Am simțit cum ceva s-a mişcat sub fruntea mea...

– Da, de câteva zile a început să mişte.

– Copilul?

– Da; a şi început să trăiască.

Se întoarseră spre casă, ținându-se de mijloc, aşa cum mergeau pe vremuri pe drumul de la Nizan sau pe drumul de la Argelouse. Thérèse îşi aduce aminte că se înfricoşase

simțind în ea greutatea acelei ființe care începea să mişte: câte pasiuni răscolite din străfundurile ființei sale trebuiau să pătrundă în carnea aceea încă informă! Thérèse parcă se vede în seara aceea, şezând la fereastra deschisă din camera ei (îl auzise încă din grădină pe Bernard strigând: „Nu aprinde lampa, că intră țânțarii“). Se apucase să numere lunile până la naşterea copilului; ar fi vrut să creadă în Dumnezeu pentru a obține prin rugăciuni ca acea făptură necunoscută, care încă se confunda cu măruntaiele ei, să nu vină niciodată pe lume.

VI

Lucrul cel mai ciudat e că Thérèse nu-şi aminteşte prea bine de zilele care au urmat după plecarea Annei şi a soţilor de la Trave; ştie doar că în perioada aceea era foarte apatică. Deşi le făgăduise socrilor ei că în timpul cât vor lipsi de la Argelouse va căuta modalitatea de a intra în legătură cu tânărul Azévédo spre a-l convinge să renunţe la Anne, Thérèse nu dorea decât un singur lucru: să se odihnească, să doarmă. Bernard consimţise să părăsească propria lui casă şi să se mute în vechea locuinţă a Thérèsei, mai confortabilă, şi unde mătuşa Clara îi scutea de toate grijile gospodăriei. De altfel, Thérèse nici nu se mai sinchisea de ceilalţi. N-aveau decât să se descurce singuri! Nimic nu-i făcea plăcere, în afară de starea de toropeală în care dorea să rămână până la naştere. Bernard o scotea din sărite, amintindu-i în fiecare dimineaţă făgăduiala de a lua legătura cu Jean Azévédo. Thérèse începuse să-l bruftuiască, fiindcă acum îl suporta şi mai greu. Poate că la nervozitatea ei contribuia şi sarcina, cel puţin aşa credea Bernard. El însuşi începea să sufere de o obsesie foarte răspândită printre oamenii de categoria lui, deşi rareori se manifestă înainte de treizeci de ani: spaima de moarte, care în primul

moment te uluia la un bărbat atât de tânăr şi de voinic. Orice i se spunea pentru a-l linişti, el protesta: „Tu nu poţi şti ce simt eu..." Asemenea oameni graşi şi mâncăcioşi, născuţi dintr-un neam de trântori prea bine hrăniţi, sunt puternici numai în aparenţă. Un pin plantat într-un pământ îngrăşat artificial creşte mai repede decât unul sălbatic, dar, în schimb, deşi e tânăr şi vânjos, putrezeşte repede pe dinăuntru şi trebuie tăiat înainte de vreme. „E numai din pricina nervilor", îi spunea toată lumea, dar Bernard simţea că undeva are o hibă, ca o crăpătură invizibilă într-un metal. Şi ceea ce era de necrezut, nu mai mânca, îşi pierduse până şi pofta de mâncare. Când cineva îl întreba de ce nu consultă un medic, ridica din umeri cu prefăcută indiferenţă; de fapt, incertitudinea îi părea poate mai uşor de suportat decât o eventuală condamnare la moarte. Câteodată noaptea respira atât de greu, încât o trezea brusc pe Thérèse, îi lua mâna şi i-o punea pe inima lui, ca să simtă şi ea cât de neregulat bate. Thérèse aprindea lumânarea, se scula din pat şi-i turna valeriană într-un pahar cu apă. Din întâmplare acest amestec este binefăcător, se gândea Thérèse; dar de ce n-ar fi o otravă ucigătoare? Numai moartea aduce adevărata linişte. Cel mai adânc somn e cel veşnic. De ce oare acest om, care se văita veşnic, era atât de înspăimântat de ceea ce l-ar fi alinat pentru totdeauna? De obicei el adormea înaintea ei. Cum ar fi putut aţipi lângă această masă de carne, care sforăia aşa încât uneori părea că horcăie? Slavă Domnului, acum cel puţin nu se mai atingea de ea, fiindcă dragostea i se părea mai primejdioasă pentru inimă decât orice alt efort fizic. În zori, cântatul cocoşilor deştepta ţăranii din vecinătate, apoi vântul de răsărit aducea sunetul clopotelor din Saint-Clair care chemau la utrenie; şi abia atunci aţipea şi Thérèse. Dar îndată începea să se foiască şi soţul ei.

Se îmbrăca repede, ca un țăran, şi se spăla doar pe față cu apă rece; apoi alerga la bucătărie ca un câine flămând şi căuta cu lăcomie în cămară resturile din ajun; înfuleca la repezeală câte un picior de pasăre, o bucată de friptură rece, sau se mulțumea cu un ciorchine de struguri şi cu o coajă de pâine frecată cu usturoi. Era singura masă bună zilnică. Din ceea ce mânca el, le arunca câte o bucată şi lui Flambeau şi Dianei, cărora le clănțăneau dinții de nerăbdare. Ceața mirosea a toamnă. La ora aceea Bernard uita de suferințele lui, simțindu-se iarăşi tânăr şi atotputernic. În curând aveau să apară stolurile de porumbei sălbatici şi trebuia să pregătească din timp lațuri, păsări de momeală cărora să le scoată ochii. Pe la ora unsprezece, când se întorcea acasă, o găsea pe Thérèse încă în pat.

– Bine, dar ce ai de gând cu tânărul Azévédo? Ştii bine că mama aşteaptă veşti de la tine la Biarritz, *poste-restante*.

– Dar tu cum o duci cu inima?

– Să nu-mi pomeneşti de inimă. E destul să-mi aminteşti de ea, ca să o simt din nou. Asta dovedeşte că este ceva nervos... Nu-i aşa?

Thérèse nu-i răspundea niciodată aşa cum ar fi dorit el.

– Nu se ştie niciodată; tu singur poți să-ți dai seama de ceea ce simți. Nu trebuie să te neliniştească faptul că tatăl tău a murit de angină pectorală, mai ales la vârsta ta... E adevărat că bolile de inimă sunt ereditare în familia Desqueyroux. Ce caraghios eşti, Bernard, cu frica ta de moarte! Cum n-ai niciodată sentimentul profund al propriei tale inutilități, care mă urmăreşte pe mine?... Serios? Ție nu ți se pare că viața unor oameni ca noi seamănă grozav şi ea cu moartea?

Bernard ridica din umeri plictisit de veşnicele ei paradoxuri. Nu i se părea cine ştie ce scofală să fii spiritual: e de ajuns ca la orice idee sănătoasă să susții contrariul. Şi apoi

n-avea rost să-şi dea atâta osteneală pentru el, mai bine să-şi păstreze mintea clară pentru întrevederea cu tânărul Azévédo.

– Ştii că pleacă de la Vilméja pe la mijlocul lui octombrie?

La Villandraut, ultima gară înainte de Saint-Clair, Thérèse se întrebă: „Cum să-l conving pe Bernard că nu l-am iubit pe băiatul acela? El va crede desigur că l-am adorat. Ca toţi oamenii care n-au cunoscut niciodată dragostea adevărată, Bernard îşi închipuie cu siguranţă că o crimă ca aceea de care sunt acuzată nu poate fi decât o crimă pasională." Ar trebui să-l facă pe Bernard să înţeleagă că pe vremea aceea nu-l ura câtuşi de puţin, deşi adesea prezenţa lui o plictisea, dar nici prin gând nu-i trecea că un alt bărbat ar fi putut s-o ajute să iasă din situaţia în care se afla. La drept vorbind, Bernard nici nu era de dispreţuit. Şi apoi, Thérèse nu putea suferi romanele care înfăţişau oameni excepţionali, cum nu întâlneşti niciodată în viaţă.

Singurul om care-i impunea, pe care îl socotea superior, era tatăl ei. De fapt dorea din toată inima să vadă un om superior în acest radical încăpăţânat, bănuitor, care juca pe mai multe tablouri: şi în realitate era un mare proprietar şi industriaş (în afară de fabrica de cherestea de la B. avea şi o uzină chimică la Saint-Clair, unde prelucra răşina provenită din pădurile lui de pini şi ale numeroaselor sale rubedenii). Avea mai ales veleităţi de politician şi, în ciuda firii lui arţăgoase care îi atrăsese mulţi duşmani, la prefectură se bucura de mare trecere. Pentru femei manifesta un dispreţ nemărginit, chiar şi pentru Thérèse, care pe atunci trecea drept o fată foarte inteligentă. De când se produsese drama, îi repeta mereu avocatului: „Toate femeile sunt nişte isterice, când nu sunt de-a dreptul idioate." Acest anticlerical făcea adesea pe sfântul. Deşi uneori fredona

câte un refren de Béranger[1], nu putea suferi să se laude în prezența lui în legătură cu anumite subiecte necuviincioase și, dacă se întâmpla, roșea ca un băiețandru. Bernard știa de la tatăl său vitreg că domnul Larroque nu cunoscuse nicio femeie înainte de căsătorie. „Iar de când a rămas văduv, toți prietenii noștri comuni mi-au spus de nenumărate ori că n-a avut niciodată o legătură amoroasă. Tatăl tău e un om și jumătate." Așa spunea Bernard și așa crezuse și Thérèse, care îi atribuia o seamă de trăsături frumoase când acesta nu era de față, dar de câte ori îl vedea, își dădea seama de josnicia lui. Venea să o vadă mai ales la Argelouse și mai puțin la Saint-Clair, fiindcă nu avea nicio simpatie pentru familia de la Trave. Când se ducea în casa lor, deși era interzis să se vorbească despre politică, de cum se așezau la masă, începea o controversă stupidă, care degenera repede în ceartă. Thérèse socotea că era sub demnitatea ei să intervină, mândria o oprea să deschidă gura, afară de cazul când venea vorba despre o chestiune religioasă și când lua cu vehemență partea domnului Larroque. Atunci strigau cu toții atât de tare, încât până și mătușa Clara prindea câte o frântură de frază, sărea și ea la harță cu vocea ei stridentă de surdă, lăsând să se dezlănțuie vechea ei furie de radicală convinsă, „care știe ceea ce se petrece în mănăstiri"; de fapt (după părerea Thérèsei) mătușa Clara era mai credincioasă decât oricare membru al familiei de la Trave, dar se războia atât de fățiș cu Dumnezeu numai fiindcă îngăduise ca ea să fie urâtă și surdă, și să moară fată bătrână, fără să fi cunoscut dragostea. Din ziua când doamna de la Trave se ridicase indignată de la masă, evitau

---

[1] Pierre-Jean de Béranger (1780-1857), poet francez, autor de cântece, îndeosebi cu conținut patriotic și politic, dintre care multe au devenit populare.

de comun acord asemenea discuții metafizice. De altfel și politica avea darul să-i scoată din sărite și pe cei de dreapta, și pe cei de stânga, deși cu toții erau de acord asupra unui principiu pe care îl socoteau esențial: și anume că proprietatea funciară e singura valoare pe lume și, dacă n-ai pământ, nici nu merită să trăiești. Ciocnirile se iveau însă când se punea întrebarea dacă trebuie sau nu să facă vreo concesie în această privință. Iar dacă se resemnau și admiteau concesii, până unde să meargă? Thérèse, „care avea simțul proprietății în sânge", ar fi vrut ca problema să se discute fățiș, în mod cinic și era revoltată de tertipurile folosite atât de familia Larroque, cât și de familia de la Trave pentru a masca setea lor comună de avere. Când tatăl ei făcea caz de „devotamentul său neclintit față de democrație", Thérèse îl întrerupea: „Lasă, nu te mai osteni, doar suntem între noi." Ea susținea că vorbele mari în politică o dezgustă; de fapt era și greu să înțeleagă tragismul conflictului dintre clase în acest ținut, unde cel mai sărac om are o mică proprietate și nu visează decât s-o sporească, unde toți locuitorii, țărani și burghezi, au același cult pentru pământ, pentru vânătoare, pentru mâncare și băutură, care creează între ei o frăție strânsă. Bernard, însă, mai avea și oarecare cultură și trecea drept om umblat; Thérèse însăși recunoștea cu satisfacție că era un om cu care aveai ce vorbi: „La urma urmei, e cu mult superior mediului său..." Așa îl judecase pe soțul ei până în ziua când îl întâlnise pe Jean Azévédo.

Era în acea perioadă a anului când răcoarea nopții stăruie toată dimineața și oricât de tare ar fi ars soarele la amiază, de pe la ora 5 după-masă se așternea o ceață ușoară care prevestește amurgul cu mult înainte de a se lăsa. Se iviseră primele stoluri de porumbei sălbatici și Bernard nu se întorcea acasă decât după ce se întuneca. În ziua aceea

însă, plecase într-un suflet la Bordeaux să consulte un medic, deoarece în noaptea precedentă se simțise rău.

„N-aveam chef de nimic pe vremea aceea – își amintește Thérèse –, mă duceam să mă plimb o oră pe şosea, fiindcă ştiam că o femeie gravidă trebuie să facă mişcare. Mă feream să trec prin pădure din pricina vânătorilor de porumbei, ca să nu fiu nevoită să mă opresc la fiecare pas, să fluier şi să aştept ca vânătorul să-mi răspundă printr-un strigăt că pot merge mai departe; dar câteodată, în loc de răspuns, se auzea un şuier prelung şi vedeam o pasăre căzând printre stejari; atunci trebuia să mă ghemuiesc lângă un copac. După această plimbare mă întorceam acasă, moțăiam pe un fotoliu în salon lângă foc, sau în bucătărie, şi o lăsam pe mătuşa Clara să mă răsfețe. După cum un zeu nu le dă nicio atenție celor care-l slujesc, tot astfel n-o luam nici eu în seamă pe această fată bătrână, care vorbea pe nas şi tot pălăvrăgea despre servitori, despre țărani; gura nu-i tăcea o clipă, ca să nu fie silită să asculte, ceea ce i-ar fi cerut o sforțare. Mai întotdeauna povestea nişte întâmplări sinistre cu țărani bolnavi pe care îi îngrijea nopți de-a rândul cu un devotament lucid; despre nişte bătrâni, muritori de foame, condamnați să muncească până la moarte; despre nişte infirmi părăsiți de toată lumea, despre femei nevoite să facă o muncă istovitoare. Mătuşa Clara repeta ca un fel de satisfacție, în acelaşi dialect naiv, cuvintele lor cele mai îngrozitoare. De fapt nu mă iubea decât pe mine, care nici măcar nu mă uitam la ea când îngenunchea ca să-mi scoată pantofii şi ciorapii şi să-mi încălzească picioarele, ținându-le în mâinile ei bătrâne.

Balion venea să întrebe ce are de făcut a doua zi, când se pregătea să plece la Saint-Clair. Mătuşa Clara îi făcea o listă de cumpărături şi îi dădea în primire rețetele pentru toți bolnavii din Argelouse: «Întâi să te duci la farmacie;

Darquey va avea de lucru toată ziua ca să prepare atâtea medicamente...»

Prima mea întâlnire cu Jean... Trebuie să-mi aduc aminte toate amănuntele: aveam de gând să mă duc până la coliba aceea părăsită, unde luam pe vremuri gustarea de după-amiază cu Anne şi unde ştiam că îi plăcea să se întâlnească mai târziu cu tânărul Azévédo. De fapt, nu pornisem într-acolo ca să-mi retrăiesc amintirile, ci fiindcă în partea aceea pinii crescuseră prea mari ca să se mai poată vâna porumbeii – deci nu riscam să stingheresc vânătorii. Nici în colibă nu mai şedea nimeni la pândă, căci pădurea dimprejur ascundea orizontul; vârfurile stufoase ale copacilor nu mai lăsau să se vadă acele fâşii largi de cer, pe care vânătorul zăreşte pasărea de departe. Îmi aduc bine aminte că soarele de octombrie mai ardea încă; înaintam cu greu pe drumul acesta nisipos; muştele mă sâcâiau. Simţeam aşa de grea sarcina ce-o purtam! Abia aşteptam să mă aşez pe banca putredă din colibă. Când am dat să deschid uşa, tocmai ieşea de acolo un tânăr cu capul gol, pe care l-am recunoscut imediat: era Jean Azévédo; şi în prima clipă mi-am închipuit că îşi dăduse acolo întâlnire cu o fată, atât părea de tulburat. Am vrut să plec, dar nu m-a lăsat; e ciudat, cât de mult a stăruit să rămân: «Vă rog să intraţi, doamnă, vă jur că nu mă stingheriţi câtuşi de puţin.»

De ce mă întreba dacă de afară se putea vedea ce se petrecea înăuntru? Când, în urma stăruinţelor lui, am intrat în colibă, m-am mirat că nu era nimeni acolo. Poate că fata, desigur vreo ciobăniţă, se strecurase afară printre crengi. Dar nu se auzise nicio creangă trosnind. Mă recunoscuse şi el, aşa că primul cuvânt pe care îl rosti fu numele Annei. Eu şedeam jos, iar el în picioare în aceeaşi poziţie ca în fotografie. Priveam prin cămaşa de mătase locul unde

înfipsesem acul, din simplă curiozitate, fără urmă de pasiune; îmi reaminti fără nicio mânie de cele scrise de Anne: «iar eu pun mâna pe locul unde-i bate inima» (ultima mângâiere permisă, cum o numeşte el). Era oare frumos? Avea fruntea boltită, ochii catifelaţi, caracteristici neamului său, obrajii prea cărnoşi, şi – ceea ce mă dezgustă la băieţii de vârsta lui – acoperiţi de coşuri, semn că sângele mai fierbe încă. Din coşuri mustea puroiul şi din palme transpiraţia, pe care şi-o ştergea cu o batistă înainte de a-mi strânge mâna. Dar privirea lui strălucitoare era plină de foc; îmi plăcea gura lui mare, totdeauna întredeschisă, lăsând să se vadă dinţii ascuţiţi, ceea ce îl făcea să semene cu un căţeluş căruia îi este cald. Dar eu cum arătam? Ca o demnă reprezentantă a familiei, desigur. De la început l-am luat de sus, l-am acuzat pe un ton solemn «că tulbură şi dezbină o familie onorabilă». Parcă văd şi acum uimirea sinceră întipărită pe faţa lui şi îi aud râsul tineresc: «Aşadar, credeţi că vreau să mă căsătoresc cu ea? Sunteţi convinsă că aspir la această onoare?» Am înlemnit, fiindcă mi-am dat seama într-o clipă ce prăpastie era între dragostea înflăcărată a Annei şi indiferenţa tânărului, care se dezvinovăţea cu însufleţire: într-adevăr, cum să nu te laşi cucerit de farmecul unei fetiţe atât de drăgălaşe? Doar nu e interzis să te joci, şi tocmai fiindcă nici nu putea fi vorba de căsătorie între ei, jocul îi păruse fără importanţă. Desigur, se prefăcuse că împărtăşeşte intenţiile Annei... Iar când l-am întrerupt cu un ton aspru şi reprobator, mi-a răspuns cu vehemenţă că Anne însăşi putea să confirme că, datorită lui, n-au mers niciodată prea departe; de altfel era convins că tot lui îi datora Anne singurele momente de dragoste adevărată pe care îi va fi dat să le trăiască în tot cursul vieţii ei cenuşii: «Îmi spuneţi că suferă, doamnă, dar credeţi oare că soarta îi va hărăzi vreodată ceva mai bun decât această

suferință? Am auzit atât de multe despre dumneavoastră, încât cred că vă cunosc îndeajuns; știu că nu semănați cu lumea de pe aici, că vi se pot spune astfel de lucruri. Înainte ca Anne să-și înceapă lugubra călătorie prin viață pe corabia sinistră a unei case vechi din Saint-Clair, am înzestrat-o cu un capital de senzații și vise care o vor salva poate de la disperare și în orice caz o vor împiedica să se abrutizeze.» Nu-mi mai amintesc dacă această exagerată siguranță de sine, pretențioasă și afectată, m-a revoltat sau m-a convins. De fapt, vorbea atât de repede, încât la început nici nu l-am putut urmări, dar în curând mintea mea s-a obișnuit cu această volubilitate: «Să mă creadă cineva în stare, tocmai pe mine, să doresc o astfel de căsătorie, să-mi arunc ancora în acest deșert sau să mă împovărez cu o fetiță naivă la Paris? Firește, Anne mi-a lăsat o amintire încântătoare, chiar și în momentul când m-ați surprins mă gândeam la ea... Dar cum să te legi pentru totdeauna, doamnă? Fiecare clipă trebuie să-ți aducă o nouă bucurie – o bucurie diferită de toate cele pe care le-ai cunoscut înainte.»

Setea lui de bucurie, de viață, care-l făcea să semene cu un animal tânăr, îmbinată cu o mare inteligență, îi dădea în ochii mei un farmec atât de ciudat, încât îl ascultam fără să-l întrerup. Într-adevăr mă fascinase, și când mă gândesc cu ce mijloace ieftine, Doamne Dumnezeule! Trebuie să recunosc însă că mă vrăjise. Parcă aud și acum clopotele de vecernie, behăitul cailor, strigătele sălbatice ale păstorilor, care anunțau de departe apropierea unei turme. I-am spus tânărului că ar putea să pară ciudată prezența noastră în această colibă, aș fi vrut să-mi răspundă că ar fi bine să nu facem niciun zgomot până ce va trece turma; mi-ar fi plăcut să stăm alături în tăcere, uniți printr-un soi de complicitate (atât de repede reușise să stârnească și în mine

dorința imperioasă ca fiecare clipă să-mi lase o amintire, care să mă ajute să trăiesc mai târziu). Dar Jean Azévédo nu m-a contrazis și a deschis ușa colibei, lăsându-mă să trec înainte cu un gest excesiv de politicos. M-a condus până la Argelouse numai după ce s-a asigurat că nu aveam nimic împotrivă. Ce scurt mi s-a părut drumul la întoarcere, deși însoțitorul meu a apucat să-mi vorbească despre o mie de lucruri, prezentându-le într-o lumină cu totul nouă, surprinzătoare, așa încât până și cele pe care credeam că le cunosc mi se păreau noi. Bunăoară, când a venit vorba de religie și i-am repetat ceea ce susțineam de obicei în familie, m-a întrerupt: «Da, așa-i, dar problema este cu mult mai complicată...» Într-adevăr, aducea în discuție precizări de o claritate care mă uimea... Oare așa era în realitate sau numai mi se părea?... Azi desigur m-ar dezgusta un asemenea ghiveci de banalități: spunea, de pildă, că multă vreme crezuse că singurul lucru important este căutarea lui Dumnezeu, goana după el: «Îmi venea să fug peste mări și țări, să fug ca de moarte de aceia care își vâră în cap că l-au găsit și se culcă pe lauri, clădindu-și adăposturi unde să doarmă liniștiți; multă vreme am disprețuit asemenea oameni...»

M-a întrebat dacă am citit *Viața părintelui Foucauld* de René Bazin[1] și când m-am silit să zâmbesc ironic, mi-a mărturisit că această carte îl tulburase: «Curajul de a trăi o viață cu adevărat primejdioasă, în sensul cel mai adânc al cuvântului – susținea el – poate nu constă atât în căutarea lui Dumnezeu, cât în descoperirea lui și, odată ce l-ai descoperit, să rămâi în orbita lui.» Îmi descrise apoi «marea aventură a misticilor», mi se plânse că temperamentul lui îi interzicea s-o încerce, «fiindcă de când își aducea aminte

[1] René Bazin (1853-1932), romancier francez.

nu fusese niciodată pe deplin pur». Lipsa de pudoare, uşurinţa cu care îşi deschidea sufletul mă uimea, mai ales în comparaţie cu discreţia noastră provincială, cu tăcerea noastră asupra vieţii interioare a fiecăruia. Bârfelile de la Saint-Clair nu comentau decât aparenţele, fără să se atingă vreodată de viaţa sufletească. În fond, ce ştiu eu despre Bernard? Oare nu este şi el mult mai complex decât caricatura cu care mă mulţumesc atunci când încerc să-l definesc? În timp ce Jean vorbea, eu îl ascultam mută fiindcă nu-mi veneau în gând decât frazele obişnuite din discuţiile noastre familiale. După cum la noi toate trăsurile sunt pe «măsura» făgaşului, adică destul de largi pentru a cuprinde între roţi urmele adânci săpate de căruţe, tot astfel gândurile mele fuseseră până în ziua aceea «pe măsura» mentalităţii tatălui meu şi a socrilor mei. Jean Azévédo umbla totdeauna cu capul gol; parcă-i văd şi acum cămaşa deschisă pe pieptul tânăr, ca de copil, gâtul prea vânjos. Nu cumva m-a cucerit farmecul lui fizic? Nu, nici gând! Era însă primul bărbat întâlnit care punea viaţa spirituală mai presus de orice. Din ceea ce îmi povestea Jean despre profesorii şi prietenii lui de la Paris, ale căror idei şi opere le cita mereu, reieşea că el nu este un fenomen unic, excepţional, ci că face parte dintr-o elită numeroasă, elita «celor care există cu adevărat», după cum spunea el. Menţiona o mulţime de nume, fără să-şi închipuie măcar că aş fi putut să nu le cunosc, iar eu mă prefăceam că nu le aud pentru prima oară.

Când au apărut la o cotitură a drumului ogoarele de la Argelouse, am exclamat: «Am şi ajuns!» Fumul ierburilor arse se târa pe acest pământ sărac ce-şi dăduse recolta de secară; pe marginea şanţului povârnit se scurgea, ca un şuvoi de lapte murdar, o turmă de oi, ce părea că paşte nisipul. Ca să ajungă la Vilméja, Jean trebuia să străbată

acest câmp. I-am propus: «Am să te însoțesc; toate aceste probleme mă pasionează.» Dar acum n-am mai avut nimic să ne spunem. Paiele de secară rămase pe miriște îmi înțepau picioarele prin sandale. Aveam sentimentul că ar fi dorit să rămână singur ca să poată urmări în voie o idee care tocmai îi venise în minte. I-am atras atenția că nu vorbiserăm aproape de loc despre Anne, dar el m-a încredințat că nu avem libertatea de a ne alege subiectul discuțiilor, nici pe acel al meditațiilor noastre: «Dacă nu vrem – a adăugat cu îngâmfare – să ne supunem la disciplina inventată de mistici... Cei de categoria noastră se lasă totdeauna târâți de curent, alunecă pe o pantă sau alta...» Astfel toată discuția era abătută în sensul cărților pe care le citea atunci. Am stabilit o nouă întâlnire pentru a lua împreună o hotărâre cu privire la Anne. Vorbea acum distrat și, fără să-mi răspundă la o întrebare pe care i-o pusesem, se aplecă să culeagă, cu un gest de copil, o ciupercă pe care o mirosi și apoi o duse la gură."

VII

În pragul casei, Bernard o aştepta cu nerăbdare pe Thérèse: „N-am nimic, sunt sănătos!“, îi strigă el de cum îi zări rochia albă prin întuneric. „Ai crede că un om voinic ca mine poate fi anemic? Pare de necrezut şi totuşi aşa este: nu trebuie să te încrezi niciodată în aparențe. Am să urmez un tratament… tratamentul Fowler, e o soluție de arsenic. Esențialul este să-mi recapăt pofta de mâncare…“

Thérèse îşi reaminteşte că în primul moment nu se enervă, fiindcă se sinchisea mai puțin ca de obicei de ceea ce spunea sau făcea acum Bernard (ca şi cum lovitura ar fi venit de la o depărtare mai mare). Nici nu-l asculta, fiindcă era orientată trup şi suflet spre un alt univers, unde trăiesc oameni mânați de dorința irezistibilă de a cunoaşte, de a înțelege, de a deveni „ei înşişi“, după cum repeta Jean cu o satisfacție profundă. La masă, când aduse în sfârşit vorba despre întâlnirea lor, Bernard îi strigă: „Şi nu mi-ai spus nimic până acum? Ciudată făptură mai eşti şi tu! Ei, ce-ați hotărât?“

Thérèse improviză pe loc un plan de acțiune, care i se părea de fapt cel mai nimerit: Jean Azévédo era de acord să-i scrie o scrisoare prin care s-o convingă cu blândețe

pe Anne să renunțe la orice nădejdi. Bernard izbucni în râs când Thérèse îi demonstră că tânărul nu ține deloc la această căsătorie:

– Cum, un Azévédo să nu țină la căsătoria cu Anne de la Trave? Ei, aş! Ce, eşti nebună? Pur şi simplu ştie că nu-i merge şi astfel de oameni nu riscă atunci când ştiu că n-au decât de pierdut. Eşti încă naivă, fetițo!

Din pricina țânțarilor, Bernard ceruse să nu se aprindă lampa, aşa că nu observă privirea pe care i-o aruncă Thérèse. Îşi recăpătase pofta de mâncare, după cum spunea chiar el, convins că medicul din Bordeaux îi salvase viața.

„De câte ori m-am întâlnit oare cu Jean Azévédo? A plecat de la Argelouse pe la sfârşitul lui octombrie... Să ne tot fi plimbat împreună de cinci-şase ori; întâlnirea pe care ne-am dat-o anume ca să ticluim scrisoarea pentru Anne nu intră în socoteală. Naiv cum era, alegea formulările pe care le socotea cele mai potrivite pentru a o linişti pe Anne, dar care pe mine, deşi nu i-am spus-o, mă îngrozeau. De fapt ultimele noastre plimbări se confundă într-o singură amintire. Țin minte doar că Jean Azévédo îmi descria Parisul, prietenii săi şi, ascultându-l, îmi imaginam un stat ideal, întemeiat pe o singură lege: «să devii tu însuți.» «Aici eşti condamnată să minți până îți vei da duhul.» Să fi urmărit ceva când pronunța asemenea cuvinte? De ce mă socotea în stare? Era de necrezut, după părerea lui, să pot suporta o asemenea atmosferă înăbuşitoare: «Priveşte – îmi spunea – această întindere de gheață, nemărginită şi uniformă, în care sunt prinse sufletele tuturor de aici; câteodată gheața crapă, dând la iveală o apă neagră: acolo s-a zbătut cineva înainte de a dispărea; apoi pojghița de gheață s-a refăcut... căci aici, ca pretutindeni, fiecare se naşte cu legea sa proprie; aici, ca şi pretutindeni,

destinul fiecăruia este unic; şi totuşi trebuie să te supui acestui sumbru destin comun; unii încearcă să reziste: iată cauza dramelor pe care familiile respective le îngroapă sub tăcere. Cum se spune pe aici: Tăcerea e sfântă...»

Aşa-i!, am exclamat. Uneori am căutat să aflu câte ceva despre un frate de-al bunicului sau despre o bunică, ale căror fotografii dispăruseră din toate albumele, dar n-am reuşit să obţin niciun răspuns. Doar o singură dată această mărturisire: A dispărut... i-am şters până şi amintirea.

Oare Jean Azévédo se temea că şi pe mine mă aşteaptă aceeaşi soartă? Mă încredinţa că nici prin gând nu i-ar fi trecut să-i vorbească Annei despre asemenea lucruri, fiindcă în ciuda pasiunii sale, era o făptură prea simplă, opunând numai o slabă împotrivire, şi care în curând s-ar fi resemnat; «Spre deosebire de dumneata! Simt în toate cuvintele dumitale o foame, o sete de sinceritate...» Era oare necesar să-i reproducă aidoma aceste cuvinte lui Bernard? Ar fi fost o nebunie să spere că el ar fi putut să le înţeleagă! În orice caz, trebuia să afle că nu m-am dat bătută fără luptă. Îmi amintesc cum i-am argumentat lui Jean că acoperă sub un văl de fraze iscusite cea mai laşă resemnare în faţa decăderii. Am făcut chiar apel la tot ce-mi aminteam din lecturile morale de la liceu. «A fi tu însuţi?», i-am repetat de câteva ori. «Dar asta se poate numai în măsura în care ne creăm noi înşine o personalitate.» (Deşi ideea este destul de limpede, lui Bernard va trebui probabil să i-o explic.) Azévédo socotea că nu poate fi decădere mai mare decât a te trăda, a te renega pe tine însuţi. El pretindea că nu există niciun erou şi niciun sfânt care să nu se fi străduit să se cunoască pe sine însuşi sub toate aspectele, care să nu-şi fi stabilit precis toate propriile sale limite: «Trebuie să te depăşeşti pe tine însuţi pentru a-l găsi pe Dumnezeu», susţinea el. Şi adăuga:

«Pentru ca să se împace cu ei înşişi, cei mai buni dintre noi trebuie să-şi înfrunte eul, fără mască, într-o luptă deschisă şi cinstită. Iată de ce se întâmplă adesea că tocmai oamenii care şi-au cucerit prin luptă libertatea îmbrăţişează o religie dintre cele mai mărginite.»

Cu Bernard n-are rost să discut dacă această morală este întemeiată; e mai bine să recunosc chiar că nu sunt decât nişte sofisme ieftine; important este să înţeleagă, să facă efortul de a înţelege ce mare influenţă au putut avea asupra unei femei ca mine şi ce simţeam în seara aceea, în sufrageria de la Argelouse, ascultându-l pe Bernard care, de alături, din bucătărie, îmi povestea în dialect isprăvile lui de vânătoare, în timp ce-şi scotea cizmele. Porumbeii prinşi se zbăteau în sacul azvârlit pe masă; Bernard mânca încet, copleşit de bucuria de a-şi fi regăsit pofta de mâncare şi apoi număra cu veneraţie picăturile lui Fowler. «De picăturile astea depinde sănătatea mea!», îmi tot repeta. În cămin ardea un foc mare şi, după ce-şi va fi mâncat desertul, era de ajuns să-şi întoarcă fotoliul ca să-şi poată încălzi la flacără picioarele încălţate în papuci de pâslă. I se închideau ochii în timp ce citea *La petite Gironde*. Aţipea şi câteodată chiar sforăia, totuşi adesea abia îl auzeam răsuflând. Nevasta lui Balion se foia prin bucătărie, târşindu-şi papucii, apoi venea să ne aducă sfeşnicele cu lumânări pentru noapte. După aceea se lăsă liniştea, tăcerea de nepătruns de la Argelouse! Oamenii care n-au trăit în această landă ruptă de lume nu ştiu ce înseamnă tăcerea adevărată, aproape materială, care împresoară casa ca un zid de nepătruns în mijlocul pădurii dese, unde totul e mort, afară de câte o bufniţă ce sfâşie noaptea cu strigătul ei (şi atunci ai impresia că-ţi auzi hohotul de plâns pe care abia ţi-l stăpâneşti).

Abia după plecarea lui Azévédo am cunoscut cu adevărat această linişte apăsătoare. Cât timp ştiam că îndată ce se va face ziuă îl voi vedea din nou pe Jean, datorită prezenţei lui, bezna de afară nu mi se părea primejdioasă; cât îl ştiam dormind în apropiere, aveam impresia că landele şi noaptea freamătă de viaţă. Dar când a plecat de la Argelouse, după acea ultimă întrevedere când mi-a dat întâlnire peste un an, plin de speranţă că până atunci voi reuşi să mă eliberez, după cum spunea el (deşi nu ştiu nici până azi dacă vorbea într-o doară sau cu vreo intenţie, cred mai degrabă că un parizian ca el era sătul de liniştea apăsătoare de la Argelouse şi că mă iubea numai fiindcă eram singurul om cu care putea vorbi), îndată ce m-am despărţit de el, am avut impresia că pătrund într-un tunel fără capăt, că mă înfund într-un întuneric din ce în ce mai des; şi uneori mă întrebam dacă nu mă voi asfixia înainte de a ajunge, în sfârşit, în aer liber. Până în ianuarie, când am născut, nu s-a mai întâmplat nimic deosebit."

Aici Thérèse şovăie, căznindu-se să nu se gândească la ceea ce s-a petrecut în casa de la Argelouse, a treia zi după plecarea lui Jean: „Nu, nu – îşi zice – asta n-are nicio legătură cu ceea ce va trebui să-i explic în curând lui Bernard; n-am timp de pierdut rătăcind pe aceste drumuri care nu duc nicăieri..." Dar gândurile sunt îndărătnice, nu le poţi împiedica să alerge unde vor ele. Thérèse simte că nu poate alunga amintirea acelei seri de octombrie. Sus, la etaj, Bernard se dezbrăca, în timp ce Thérèse aştepta să se stingă şi ultima buturugă din foc, fericită că poate rămâne singură o clipă, şi se întreba ce-o fi făcând Jean Azévédo în momentul acela: poate bea în acel mic bar despre care îi vorbise, ori poate că (într-o noapte atât de plăcută) se plimbă cu maşina, cutreierând cu vreun prieten Bois de Boulogne, pustiu la această oră târzie, ori poate că lucrează

în camera lui, şi zgomotul Parisului se aude în depărtare; dar acolo el crea liniştea, o cucerea în luptă cu zgomotul lumii dimprejur şi nu-i era impusă dinafară, ca aceea care o sugruma pe Thérèse. Liniştea de acolo era opera lui şi nu se întindea mai departe decât lumina lămpii, până la rafturile încărcate cu cărți... Acestea erau gândurile Thérèsei, când deodată câinele începu să latre, apoi scheună încet, în timp ce o voce cunoscută şi tare obosită, care se auzea din vestibul, încerca să-l potolească: Anne de la Trave intră deodată pe uşă. Venise pe jos de la Saint-Clair, noaptea, şi pantofii îi erau plini de noroi. Fața ei mică părea îmbătrânită, dar ochii îi străluceau. Îşi aruncă pălăria pe un fotoliu şi întrebă: „Unde-i Jean?"

După ce redactaseră scrisoarea şi i-o expediaseră, Thérèse şi Jean erau convinşi că totul se încheiase. Nicio clipă nu se gândiseră că Anne ar fi putut să nu renunțe la Jean – ca şi cum un om se poate lăsa convins de argumente, sau de raționamente, când e în joc însăşi viața lui! Anne izbutise să scape de sub supravegherea mamei sale şi să se urce într-un tren spre casă. Pe drumul întunecos către Argelouse o călăuzise doar fâşia de cer senin, care se întrezărea printre vârfurile copacilor. Totul era să-l revadă; dacă izbutea să dea ochii cu el, îl va recuceri; trebuia deci să-l vadă cu orice preț. Mânată de acest gând, Anne alerga împiedicându-se, călcând în hârtoape, riscând să-şi scrântească picioarele, atât de grăbită să ajungă la Argelouse. Şi acum, când Thérèse îi spuse că Jean plecase la Paris, Anne dădu neîncrezătoare din cap; se încăpățâna să nu creadă, ca să nu se prăbuşească de oboseală şi de disperare:

– Minți, aşa cum m-ai mințit întotdeauna! Când Thérèse încercă să protesteze, adăugă:

– Ah, văd că te-ai molipsit şi tu de spiritul de familie! Te prefaci numai că nu ai prejudecăți... dar de când te-ai

măritat, ai devenit la fel ca toată familia... Lasă, lasă, că te înțeleg: ai vrut binele meu și m-ai trădat ca să mă salvezi, nu-i așa? Te scutesc de explicațiile pe care vrei să mi le dai.

Văzând că Anne dădea să plece, Thérèse o întrebă unde se duce.

– La Vilméja, la el.

– Îți repet că a plecat de două zile.

– Nu te cred.

Anne ieși grăbită. Atunci Thérèse aprinse lampa atârnată în vestibul, o luă din cui și alergă după Anne.

– Ai să te rătăcești, dragă Anne, ai pornit pe drumul către Biourge. Vilméja e în direcția opusă.

Au trecut prin stratul de ceață de la marginea unui izlaz. Câinii din împrejurimi au început să se trezească. După ce au străbătut pădurea de stejari de la Vilméja, le-a apărut în față casa, care nu părea adormită, ci moartă. Anne a înconjurat acest mormânt gol și a bătut cu pumnii în ușă. Thérèse a pus în iarbă felinarul și așteaptă nemișcată. Își privește prietena care, asemenea unei năluci ușoare, își lipește obrazul de fiecare fereastră de la parter. Desigur că Anne rostește în șoaptă numele lui, fără să-l strige, știind că ar fi în zadar. Câteva clipe dispare după casă, apoi reapare, se îndreaptă din nou spre ușă, dar se prăbușește pe prag și își strânge genunchii cu amândouă mâinile, ascunzându-și fața în poală. Thérèse o ridică și o trage după ea. Anne o urmează împleticindu-se și repetând întruna: „Mâine dimineață am să plec la Paris. Parisul nu-i chiar atât de mare să nu-l pot găsi..." Vorbea acum cu tonul unui copil la capătul puterilor, care mai rezistă din încăpățânare, dar e pe punctul să cedeze.

Bernard, trezit de zgomotul discuției lor, le aștepta în salon, cu halatul pe el. Greșești, Thérèse, când cauți să alungi amintirea scenei care a izbucnit atunci între cei doi

frați. Omul acesta, în stare să apuce atât de brutal mâinile unei fetițe istovite, să o târască până la etajul al doilea şi să o încuie acolo într-o cameră, e bărbatul tău, Thérèse, e acelaşi Bernard care peste două ore te va judeca. Spiritul de familie îi dictează orice gest şi îl scuteşte de orice şovăială. El ştie totdeauna, în toate împrejurările, ce se cuvine să facă în interesul familiei. În zadar pregăteşti acum, cuprinsă de panică, o lungă pledoarie; uiți că numai oamenii fără principii implacabile pot fi convinşi prin argumente străine de firea lor.

Bernard nici n-are să se sinchisească de motivele tale. „Ştiu ce am de făcut", va răspunde. El ştie totdeauna ce trebuie să facă. Chiar dacă vreodată are o îndoială, îşi recapătă imediat siguranța de sine: „Am discutat chestiunea în familie şi cu toții am hotărât..." Atunci cum poți bănui că nu ți-a pregătit dinainte sentința? Soarta ta e hotărâtă pe veci, aşa că ai face mai bine să dormi.

VIII

După ce familia de la Trave o adusese pe Anne, învinsă, la Saint-Clair, Thérèse nu mai părăsise Argelouse până în ajunul naşterii. Abia în acele nopţi nesfârşite de noiembrie cunoscuse pe deplin liniştea mormântală de acolo. Nu primise niciun răspuns de la scrisoarea pe care i-o trimisese lui Jean Azévédo. Se gândea desigur că o provincială plictisitoare ca ea nu merita osteneala unei corespondenţe. Ce-i drept, o femeie gravidă nu lasă niciodată o amintire prea frumoasă. Poate că de la distanţă nerodul acesta, pe care nişte complicaţii artificiale, o poză fadă, de circumstanţă, l-ar fi cucerit, o socotea acum searbădă pe Thérèse! Dar cum ar fi putut el să înţeleagă ce se ascunde sub simplitatea ei înşelătoare, sub privirea deschisă şi sub gesturile ei atât de sigure? În realitate, el o considera în stare să-l creadă sincer, ca şi mica Anne, şi să părăsească totul ca să-l urmeze. Jean Azévédo nu avea încredere în femeile care-şi depun prea devreme armele, dându-i posibilitatea adversarului să ridice asediul când va socoti de cuviinţă. Mai mult decât orice se temea de victorie, de roadele victoriei. Şi totuşi Thérèse se străduia să trăiască în universul acestui băieţaş; dar cărţile pe care Jean le admira şi pe care le comandase de

la Bordeaux îi părură de neînțeles. Ce greu e să trăiești fără să faci nimic! Nici prin gând nu-i trecea să lucreze la trusoul copilului pe care îl aştepta. „La aşa ceva nu se pricepe", spunea doamna de la Trave. La țară multe femei mor la naştere. Thérèse o făcea să plângă pe mătuşa Clara, susținând că ea va muri ca şi maică-sa, că e convinsă că n-are să scape cu viață. Şi de fiecare dată adăuga că „nici măcar nu-i pare rău că va muri". De fapt mințea. Niciodată nu dorise atât de fierbinte să trăiască; nici Bernard nu se arătase vreodată mai grijuliu față de ea: „Nu de mine se îngrijea el, ci de copilul pe care îl purtam în pântece." În zadar tot îndruga cu îngrozitorul lui accent țărănesc: „Mai ia puțin pireu de cartofi... Nu mânca peşte... Azi ai umblat destul..." „Atențiile lui nu mă mişcau mai mult decât o înduioşează pe doică grija pe care i-o porți ca să aibă lapte cât mai bun. Întreaga familie de la Trave mă privea cu venerație ca pe un vas sacru, care conținea progenitura lor; fără îndoială că, dacă ar fi avut de ales, m-ar fi sacrificat acestui embrion. Astfel am pierdut până şi sentimentul existenței mele individuale! În ochii familiei nu aveam mai multă importanță decât o creangă al cărui fruct era singurul lucru important pentru ea."

„Această viață întunecată s-a prelungit până la sfârşitul lui decembrie. Ploile neîntrerupte țeseau în jurul casei întunecoase zăbrele mişcătoare, ca şi cum pădurea deasă de pini care o împresura n-ar fi fost de ajuns ca să dea impresia că te afli la închisoare. Când singurul drum care ducea la Saint-Clair amenință să nu mai poată fi folosit, m-am mutat acolo, în casa aceea aproape tot atât de întunecoasă ca cea de la Argelouse. Bătrânii platani din piața principală își apărau ultimele frunze de vânt şi de ploaie. Mătuşa Clara, care nu putea să trăiască decât la Argelouse, refuză

să se stabilească la Saint-Clair; dar pe orice vreme venea adesea să mă vadă cu şareta ei «pe măsura drumului», îmi aducea tot felul de bunătăţi, din acelea care îmi plăceau atât de mult în copilărie, convinsă că-mi mai plac şi acum: prăjiturile rotunde şi cenuşii din făină de secară cu miere, plăcinte şi alte specialităţi din partea locului. Pe Anne n-o mai vedeam decât la masă şi nici atunci nu vorbea cu mine; părea resemnată, învinsă şi îşi pierduse dintr-odată prospeţimea. Părul prea lins, tras spre spate, îi scotea la iveală urechile urâte şi palide. Nimeni nu rostea numele tânărului Deguilhem, deşi doamna de la Trave susţinea că, dacă Anne nu primise încă să se mărite cu el, totuşi gândul acesta n-o mai revolta. Jean avusese într-adevăr dreptate: în foarte scurtă vreme se lăsase domesticită şi acum putea fi stăpânită. Bernard se simţea mai rău de când începuse să bea tot felul de băuturi alcoolice înainte de masă. Oare despre ce vorbeau toţi aceşti oameni în jurul meu? Discutau foarte mult despre preot, după câte îmi aduc aminte (doar locuiam în faţa casei parohiale). Comentau, bunăoară, „de ce oare preotul trecuse de patru ori prin piaţă în ziua aceea şi de fiecare dată se întorsese pe alt drum..."

Deoarece Jean Azévédo îi pomenise despre acest preot tânăr care nu prea avea legături cu enoriaşii săi fiindcă aceştia îl găseau prea mândru, Thérèse începu să-i dea mai multă atenţie. „Nu-i deloc potrivit pentru meleagurile noastre", se spunea. În cursul rarelor vizite pe care preotul le făcea familiei de la Trave, Thérèse se uita cu atenţie la tâmplele lui albe, la fruntea lui înaltă. N-avea niciun prieten. Cum îşi petrecea oare serile? De ce îşi alesese o asemenea viaţă? „E foarte conştiincios – spunea doamna de la Trave –, n-a lipsit niciodată de la vecernie, totuşi predicile lui nu sunt destul de convingătoare şi nu mi se

pare îndeajuns de credincios pentru un preot. Şi apoi e cam nepăsător față de treburile parohiei. Unde mai pui că a desființat fanfara eparhială; iar părinții se plângeau că nu le mai însoțeşte copiii pe terenul de fotbal. Nimic de zis, e foarte frumos să stai veşnic cu nasul în cărți, dar atunci nu-i de mirare că pierzi parohia din mână." Ca să-i asculte predicile, Thérèse începu să se ducă la slujbă. „Tocmai acum te-ai hotărât, draga mea, acum, când starea ta te-ar fi scutit să mergi la biserică", se mira familia. Temele predicilor referitoare la dogmă şi la morală nu mişcau pe nimeni. Dar câte o inflexiune a vocii, un gest sau un cuvânt mai cu tâlc o făceau pe Thérèse să-l asculte cu mai mult interes. Cine ştie, poate că el ar fi putut s-o ajute să-şi lămurească viața interioară, atât de confuză; desigur că se deosebea de ceilalți oameni, de vreme ce-şi alesese o soartă fără de ieşire; la singurătatea lui sufletească adăugase de bunăvoie şi izolarea, la care sutana îl condamnă pe omul ce o poartă. Ce mângâiere putea să găsească în riturile pe care le îndeplinea zilnic? Thérèse ar fi vrut să asiste la slujba din zilele de lucru, atunci când murmura cuvinte nedesluşite, aplecat peste o bucată de prescură, fără alt martor decât micul ministrant. Dar din partea ei acest lucru ar fi părut ciudat atât familiei, cât şi întregului orăşel, şi toată lumea ar fi susținut sus şi tare că în cele din urmă a devenit şi ea credincioasă.

Cu toate că Thérèse suferise atât de mult în această perioadă, abia după naştere începu să-şi dea seama pe deplin că nu mai suportă această viață. Nimeni nu bănuia starea ei sufletească; nu se mai certa cu Bernard şi se arăta mai respectuoasă față de bătrânii de la Trave decât însuşi soțul ei. Tragedia consta tocmai în faptul ca n-avea niciun motiv de ruptură şi îi era cu neputință să prevadă un eveniment

în stare să curme această situație care amenința să dureze până la sfârșitul zilelor ei. Neînțelegerea în căsnicie presupune un teren comun, unde soții se întâlnesc și se ciocnesc; dar Thérèse n-avea nimic comun cu Bernard și cu atât mai puțin cu socrii ei; ceea ce îi spuneau n-o atingea și nici prin gând nu-i trecea că ar fi trebuit să le răspundă. Vorbeau oare aceeași limbă? Chiar și noțiunile esențiale aveau pentru ei un înțeles diferit. Dacă Thérèse scăpa vreodată un cuvânt pornit din inimă, familia îl răstălmăcea, fiindcă decretase odată pentru totdeauna că așa este ea, năstrușnică din fire și-i place să vorbească în doi peri. „Mă fac că nu bag de seamă – spunea doamna de la Trave –, iar dacă stăruie, nu-i dau prea multă importanță, așa că s-a convins și ea că, în ceea ce ne privește, nu-i merge..."

Totuși doamna de la Trave își cam ieșea din sărite văzând că Thérèse nu putea suferi ca lumea să facă atâta caz de asemănarea micii Marie cu ea și, cu riscul de a trece drept o prefăcută, nu se sfia s-o arate. Exclamațiile obișnuite în astfel de împrejurări – „Nici să vrei, nu poți tăgădui că e fata dumitale!..." – îi stârneau tinerei femei o furie fără margini, pe care nu totdeauna izbutea s-o stăpânească: „Fetița asta n-a moștenit nimic de la mine", spunea ea cu amărăciune. „Uite ce piele smeadă are și ochii negri ca niște tăciuni, în timp ce eu eram palidă, după cum puteți constata din toate fotografiile mele din copilărie."

De fapt, nici n-ar fi vrut ca Marie să-i semene. Odată ce se desprinsese de ea, deși era carne din carnea ei, ar fi dorit să nu aibă nimic comun cu ea. Lumea și începuse să comenteze că nu era o mamă prea drăgăstoasă. Totuși, doamna de la Trave susținea sus și tare că, în felul ei, Thérèse își iubea fetița: „Firește, nu-i poți cere să supravegheze baia copilului sau să-i schimbe scutecele, la așa ceva nu se

pricepe, dar am văzut-o cum şedea seri întregi pe un scaun lângă leagănul fetiţei şi se uita la ea cum doarme, renunţând până şi la fumat... De altfel avem şi o dădacă foarte conştiincioasă, apoi şi Anne se ocupă de copil; cât priveşte pe fata asta, pot să jur că va fi o admirabilă mamă!“ E drept că, de când apăruse copilul în casă, Anne reînviase parcă. Totdeauna femeile se simt atrase de un copil mic, dar Anne, mai mult decât oricare alta, se ocupa de el cu o bucurie fără margini. Pentru ca să poată intra nestingherită în camera fetiţei, se împăcase cu Thérèse, deşi din prietenia lor intimă de altădată nu mai rămăsese nimic, decât obişnuinţa anumitor gesturi şi cuvinte de intimitate familiară. Anne se temea mai cu seamă de gelozia de mamă pe care ar fi putut-o stârni în Thérèse: „Fetiţa mă cunoaşte mai bine decât pe maică-sa. De cum mă vede începe să râdă. Zilele trecute o ţineam în braţe şi când Thérèse a vrut să mi-o ia, a început să plângă. Îşi arată în aşa măsură preferinţa pentru mine, încât mă simt adesea stingherită...“

De fapt Anne n-avea de ce să se simtă stingherită. În acea perioadă a vieţii sale, Thérèse era la fel de desprinsă de fetiţa ei ca şi de restul lumii. Oamenii şi lucrurile din jur, chiar propriul corp şi suflet îi păreau ireale, ca un miraj, ca un nor care plutea deasupra ei. În această lume pustie şi ireală, singur Bernard reprezenta o realitate îngrozitoare: prin corpolenţa lui, prin vocea lui fonfăită, prin tonul lui categoric, prin mulţumirea de sine pe care o afişa. Ar fi vrut să scape din această lume. Dar cum? Unde să se ducă? Căldura primelor zile de vară o toropea pe Thérèse. Nimic nu prevestea însă fapta pe care avea s-o săvârşească în curând. Ce se petrecuse în anul acela? Nu-şi aduce aminte de niciun conflict, de nicio ceartă; îşi aminteşte doar că

îl urâse mai mult ca de obicei pe soțul ei în Joia verde, când, urmărind procesiunea printre obloanele întredeschise, îl văzuse mergând în urma baldachinului, aproape singur. Într-o clipă satul devenise pustiu de parcă era cutreierat de un leu scăpat din cușcă, și nu de un miel... Oamenii se ascundeau prin casă ca să nu fie obligați să-și scoată pălăriile sau să îngenuncheze. Pericolul odată trecut, ușile caselor se deschideau din nou, una câte una. Thérèse scrută fața preotului care mergea încet, cu ochii plecați, purtând cu amândouă mâinile mielul, acest simbol ciudat. Văzând cum i se mișcă buzele, Thérèse se întrebă cu cine vorbea oare preotul, de i se citea pe față atâta durere? Și la un pas în urma lui venea Bernard, „care își făcea datoria".

Urmară săptămâni de-a rândul de secetă cumplită. Bernard trăia într-o spaimă permanentă să nu izbucnească vreun incendiu și începuse să sufere din nou de inimă. În apropiere de Louchats, focul mistuise cinci sute de hectare de pădure. Bernard spunea: „Dacă vântul ar fi suflat dinspre nord, aș fi pierdut toată pădurea mea de pini de la Balisac." Thérèse se uita mereu la cerul neschimbat, așteptând să se producă o minune, nici ea nu știa care. I se părea că n-are să mai plouă niciodată... Într-o zi avea să ardă toată pădurea dimprejur, și nu va scăpa nici orășelul. De ce oare satele din lande nu ardeau niciodată? I se părea nedrept ca focul să nimicească totdeauna numai pinii, nu și oamenii. Toată familia discuta la nesfârșit despre cauzele dezastrului. Să fi aruncat cineva din întâmplare o țigară, sau să fi fost o mână criminală? Thérèse visa și se vedea ieșind într-o noapte pe furiș din casă, ducându-se în pădurea cea mai năpădită de mărăciniș, și aruncând acolo o țigară aprinsă, ca apoi să privească zorile

întunecate de o imensă perdea de fum... Dar alunga numaidecât acest gând, deoarece avea în sânge dragostea pentru pădure; şi ura ei nu era îndreptată împotriva pinilor.

În sfârşit, a venit şi momentul în care trebuie să privească în faţă fapta pe care a săvârşit-o. Cum să-i explice lui Bernard? Tot ce poate face este să-i amintească din nou cum s-au petrecut lucrurile, cu toate amănuntele. Era în ziua când a izbucnit uriaşul incendiu de la Mano. La prânz, în timp ce toată familia mânca în grabă, în sufragerie intrau mereu alţi oameni să aducă veşti. Unii susţineau că focul era încă foarte departe de Saint-Clair; alţii însă stăruiau să se tragă clopotele. Mirosul răşinii arse făcea să pară şi mai înăbuşitoare acea zi, chiar şi soarele se întunecase, murdar de funingine. Thérèse parcă îl vede şi acum pe Bernard, întors spre Balion, care adusese ultimele veşti, în timp ce mâna lui mare şi păroasă lăsa să cadă în neştire picăturile de soluţie Fowler într-un pahar cu apă şi apoi îl da pe gât, înainte ca Thérèse, toropită de căldură, să se fi gândit măcar să-l prevină că îşi turnase o doză de două ori mai mare ca de obicei. Pe urmă toată lumea s-a ridicat de la masă – afară de ea, care continua să cureţe migdale proaspete, străină de această agitaţie, indiferentă la drama care se desfăşura, fiindcă singurul lucru care o preocupa era propria ei dramă. Clopotele nu sunau încă alarma. După un timp, Bernard se întoarse: „De data asta ai avut dreptate să nu te agiţi: incendiul se întinde către Mano...“ Apoi o întrebă: „Mi-am luat oare doctoria?“ Şi fără să mai aştepte răspunsul, îşi turnă din nou numărul obişnuit de picături în pahar. Ea a tăcut din indolenţă, desigur, din pricina oboselii. Totuşi ce mai poate spera în clipa de faţă? „E cu neputinţă să fi tăcut înadins, cu premeditare.“

Şi totuşi, în noaptea aceea, la căpătâiul lui Bernard care vărsa şi plângea, când doctorul Pédemay îi ceruse să-i spună amănunţit tot ce se petrecuse peste zi, ea trecu sub tăcere ceea ce văzuse la masă. În mod firesc şi fără să se compromită ar fi putut să-i atragă atenţia medicului că Bernard lua regulat picături de arsenic, spunându-i bunăoară: „Nu mi-am dat seama pe moment, eram înnebuniţi cu toţii de incendiu... Acum însă aş putea să jur că a luat o doză dublă..." Dar tăcuse. Oare simţise măcar o clipă nevoia de a mărturisi? Aşadar procesul care se declanşase în inconştientul ei încă la prânz începuse acum să pătrundă, deocamdată confuz, în lumina conştiinţei.

După plecarea doctorului, îl privi lung pe Bernard, care în sfârşit adormise; în timpul acesta se gândea: „Nimic nu dovedeşte că e din cauza asta; ar putea fi şi o criză de apendicită, deşi nu prezintă niciun alt simptom... sau o gripă infecţioasă." Dar peste două zile Bernard se însănătoşise. „Şi totuşi, e posibil ca asta să fi fost cauza." Thérèse n-ar fi putut jura că aşa era, deşi tare ar fi vrut să ştie sigur. „De fapt nici nu mi-am dat seama că am căzut pradă unei ispite îngrozitoare; voiam mai curând să-mi satisfac o curiozitate destul de primejdioasă. Îmi amintesc că prima oară când am turnat câteva picături de soluţie Fowler în paharul lui Bernard, înainte de a intra el în sufragerie, îmi repetam în gând: «Doar o singură dată, numai ca să mă convingă... aş voi să ştiu sigur de ce i-a fost rău. Doar o singură dată şi gata...»"

Trenul încetini, şuieră prelung, apoi porni din nou. Două, trei lumini prin întuneric anunţau că se află în gara Saint-Clair. De fapt, Thérèse nu mai are nimic de lămurit; s-a scufundat în prăpastia adâncă a crimei, care a înghiţit-o. Bernard cunoaşte la fel de bine ca şi ea tot ceea ce

a urmat: s-a simțit deodată iarăși rău, și Thérèse l-a îngrijit zi și noapte, deși părea istovită și nu era în stare să mănânce nimic (așa încât la un moment dat el însuși a convins-o să ia și ea picături Fowler și să-i ceară în acest scop doctorului Pédemay încă o rețetă). Bietul doctor! Se tot întreba din ce cauză vărsa Bernard lichidul acela verzui și nu-i venea să creadă că poate exista o asemenea nepotrivire între pulsul și temperatura unui bolnav; ce-i drept, constatase de multe ori, în cazurile de paratifoidă, că bolnavul are un puls regulat în ciuda temperaturii ridicate; dar nu putea înțelege ce însemna acest puls precipitat și neregulat, când temperatura era sub cea normală. Nu putea fi decât o gripă infecțioasă; gripa este o boală ciudată, căreia poți să-i atribui orice simptom.

Doamna de la Trave ar fi vrut să cheme un medic renumit la un consult, dar se temea să nu-l jignească pe doctorul Pédemay, vechi prieten al familiei; iar Thérèse susținea că n-ar fi bine să-l sperie pe Bernard. Totuși, pe la mijlocul lui august, după o criză mai alarmantă, însuși doctorul Pédemay își exprimă dorința de a consulta pe un confrate; din fericire însă, chiar a doua zi starea lui Bernard se amelioră și peste trei săptămâni părea că a intrat în convalescență. „Am avut noroc", spunea medicul de familie. „Dacă aș fi apucat să-l chem pe ilustrul meu coleg, i s-ar fi atribuit lui toate meritele pentru tratamentul aplicat de mine."

Bernard ceru să fie dus la Argelouse, fiind convins că se va însănătoși până la deschiderea vânătorii de porumbei sălbatici. Deoarece o criză acută de reumatism o țintuia la pat pe mătușa Clara, Thérèse muncea până la istovire în această perioadă, în afară de gospodărie trebuind să mai îngrijească doi bolnavi și un copil, și să ducă la bun sfârșit și toate treburile obișnuite ale mătușii Clara, ocupându-se

în locul ei, cu multă bunăvoință, de săracii din Argelouse. Se ducea regulat să-i viziteze pe țăranii bolnavi, avea tot atâta grijă, ca şi mătuşa ei, să le aducă de la farmacie medicamentele, pe care le plătea din propria pungă. Pe atunci nu se întrista câtuşi de puțin când trecea pe lângă casa pustie de la Vilméja. Nu se mai gândea la Jean Azévédo, şi nici la altcineva pe lume. Avea impresia că străbate singură un tunel, într-o grabă nebună, că a ajuns în locul cel mai întunecos şi că trebuia să se străduiască din răsputeri să iasă din beznă, din acest fum, fără a sta pe gânduri, pentru a ajunge cât mai repede posibil în aer liber.

Pe la începutul lui decembrie, Bernard se simți deodată mai rău ca oricând. Într-o dimineață se trezi scuturat de friguri, cu picioarele paralizate. Ceea ce a urmat a fost îngrozitor! Într-o seară domnul de la Trave aduse de la Bordeaux un medic celebru pentru un consult; acesta tăcu îndelung după ce-l examinase pe Bernard (Thérèse îi ținuse lampa şi, după cum îşi aminteşte soția lui Balion, era mai albă la față decât aşternutul); apoi, în antreul slab luminat, doctorul Pédemay, coborând glasul ca să nu-l audă Thérèse din camera alăturată, îi explică confratelui său că farmacistul Darquey îi arătase două din rețetele sale, falsificate de o mână criminală, care adăugase pe prima „Licoare Fowler", iar pe cealaltă doze destul de mari de cloroform, de digitală şi de aconit. Balion le dusese la farmacie, împreună cu multe altele. Darquey, îngrijorat de faptul că eliberase asemenea otrăvuri, alergase a doua zi la Pédemay... De altfel, Bernard ştia toate acestea la fel de bine ca Thérèse. Fusese transportat de urgență, cu o ambulanță, la o clinică din Bordeaux, şi chiar din ziua următoare începuse să-i meargă mai bine. Thérèse rămăsese singură la Argelouse şi, în ciuda singurătății, simțea în jurul ei vâlva ce se stârnise;

ca o fiară ascunsă ce simte haita de câini apropiindu-se, istovită ca după o cursă nebună, ca şi cum în clipa când era să ajungă aproape de ţel, gata să-l atingă cu mâna, ar fi fost brusc azvârlită la pământ, cu picioarele retezate. Pe la sfârşitul iernii venise taică-său s-o conjure să se dezvinovăţească. Totul mai putea fi încă salvat. Doctorul Pédemay consimţise să-şi retragă plângerea, pe motiv că n-ar mai fi sigur dacă una dintre reţete nu fusese scrisă în întregime chiar de mâna lui. În ceea ce priveşte aconitul, cloroformul şi digitala, era convins că n-a putut prescrie doze atât de mari; dar cum nicio urmă din aceste substanţe toxice nu se găsise în sângele bolnavului...

Thérèse își amintește de scena dintre ea şi tatăl ei, care se petrecuse la căpătâiul mătuşii Clara; doar focul din cămin lumina camera, fiindcă niciunul dintre ei nu simţea nevoia să aprindă lampa. Ea îi explica, cu o voce monotonă de copil, care spune o lecţie învăţată pe de rost (lecţia pe care o tot repeta în nopţile ei de insomnie): „Am întâlnit pe drum un necunoscut, desigur nu din Argelouse, care m-a rugat să transmit la farmacie şi reţeta lui, fiindcă aflase că tot aveam de gând să trimit pe cineva în ziua aceea la Darquey, căruia îi datora bani şi n-ar fi vrut să dea ochii cu el... Spunea că are să vină el să ia medicamentele de la noi şi de aceea probabil nu mi-a spus nici numele lui, nici adresa..."

– Născoceşte altceva, Thérèse, te implor în numele întregii familii! Scorneşte altceva, nenorocito!

Bătrânul Larroque o certă multă vreme cu încăpăţânare şi vehemenţă, încercând s-o convingă; mătuşa cea surdă, sprijinită într-un cot, gemea, simţind că o primejdie îngrozitoare o ameninţă pe Thérèse: „Ce-ţi spune? Ce vor de la tine? De ce te chinuiesc?"

Făcând o mare sforțare, Thérèse îi zâmbi mătușii și o ținu de mână, în timp ce repeta, ca o fetiță care recită catehismul învățat pe de rost: „Am întâlnit un necunoscut pe drum; era prea întuneric ca să-i pot distinge fața; nu mi-a spus unde locuiește." A venit în seara următoare, tot pe întuneric, să-și ia doctoriile. Din păcate nu-l văzuse nimeni din casă.

IX

Iată, în sfârşit, şi gara din Saint-Clair. Când Thérèse a coborât din tren, n-a recunoscut-o nimeni. În timp ce Balion preda biletul de tren la ieşire, ea ocoli clădirea gării şi, strecurându-se printre nişte stive de scânduri, ieşi la drum, unde o aştepta şareta.

În şaretă se simte la adăpost; pe drumul acesta desfundat nu se mai teme că se va întâlni cu cineva. Acum toată povestea pe care a reconstituit-o, călcându-şi pe inimă, se spulberă, nu mai rămâne nimic din confesiunea atât de minuțios pregătită. Nu, n-are nimic de spus ca să se justifice, nici măcar nu poate explica motivele care au determinat-o; lucrul cel mai simplu ar fi să tacă sau să răspundă numai la întrebări. De ce avea să se teamă? Noaptea aceasta va trece aşa cum au trecut toate celelalte şi a doua zi va răsări soarele; e sigură că orice se va întâmpla, va găsi o ieşire. Căci nimic nu poate fi mai rău decât sentimentul că te-ai rupt de tot ce te-nconjoară, decât indiferența totală față de lume, chiar şi față de propria viață. Thérèse are impresia că este un cadavru viu şi simte prezența morții, atât cât o poate simți o ființă vie.

Ochii ei obişnuiți cu întunericul recunoscură la o cotitură a drumului o casă ale cărei acareturi scunde seamănă

cu nişte animale culcate la pământ şi adormite. Pe vremuri, când Anne trecea pe bicicletă prin dreptul ei, se speria întotdeauna de dulăul care se repezea la ea. Ceva mai departe, era o râpă umbrită de arini; când se apropiau de ea, chiar şi în zilele cele mai călduroase, fetele simțeau o boare uşoară care le răcorea obrajii încinşi. Parcă o vedea şi acum pe Anne, aşa cum era în copilărie; pe bicicletă, cu dinții strălucitori, cu pălăria de pai; parcă îi aude soneria de la bicicletă şi vocea ei limpede strigând: „Uite, mi-am luat amândouă mâinile de pe ghidon." Thérèse se opreşte îndelung asupra acestei imagini tulburi, unică amintire din acele zile asfințite care îi mai poate alina sufletul istovit de zbucium. Repetă în neştire în acelaşi ritm cu trapul calului: „Zădărnicia vieții mele... Pustiul vieții mele... singurătate fără margini... destin fără ieşire." Un singur gest ar fi fost de-ajuns ca s-o salveze, dar Bernard nu-l va face: ce bine ar fi dacă ar strânge-o în brațe, fără să o întrebe nimic! Dacă ar putea să-şi rezeme capul pe pieptul unui om! Să plângă în brațele unei ființe vii!

Acum trece prin fața şanțului de la marginea ogorului unde se aşezase Jean Azévédo într-o zi de arşiță. Şi când te gândeşti că atunci credea că ar exista pe lume un loc unde ar fi putut şi ea să înflorească în mijlocul unor oameni care ar fi înțeles-o, ar fi iubit-o şi, poate, ar fi admirat-o chiar. Dar nu era chip să scape de singurătate, aşa cum nu scapă un lepros de plăgile sale: „Nimeni nu poate face nimic pentru mine, deci nici împotriva mea", îşi zise în cele din urmă.

– Iată-i pe domnul şi pe domnişoara Clara.

Balion strânge hățurile. Două umbre se apropie. Aşadar Bernard, atât de slăbit încă, venise s-o întâmpine, aşa era de îngrijorat să afle rezultatul. Ea se ridică pe jumătate şi le strigă de departe: „Dosarul a fost clasat!" Obținu un

singur răspuns: „Era de aşteptat." Bernard o ajută pe mătuşă să se urce în şaretă şi luă hăţurile în mână. Balion avea să se întoarcă acasă pe jos. Mătuşa Clara se aşeză între cei doi soţi. Thérèse fu nevoită să-i strige în ureche că totul se sfârşise cu bine (deşi bătrâna nu ştia mare lucru despre dramă). Şi atunci, ca de obicei, mătuşa începu să turuie fără oprire; spunea că *ăştia* lucrau întotdeauna cu aceleaşi metode, le trebuia pesemne un nou caz Dreyfus. „Calomnie, calomnie, dar ceva tot rămâne! *Ăştia* sunt foarte tari şi vicleni, de aceea republicanii greşesc când nu se feresc de ei. Cum îi scapi o clipă din ochi, aceste bestii murdare îţi sar în spate..." Palavrele bătrânei îi scuteau pe cei doi soţi de a-şi spune vreun cuvânt.

Când mătuşa Clara urcă scara gâfâind, cu sfeşnicul în mână, le strigă:

– Nu vă duceţi la culcare? Thérèse trebuie să fie istovită. Fetiţa mea, ai să găseşti în dormitor o ceaşcă de supă şi friptură de pui rece.

Dar cei doi soţi rămâneau mai departe nemişcaţi în vestibul. Mai târziu bătrâna văzu cum Bernard deschise uşa salonului, o lăsă pe Thérèse să treacă înainte şi apoi intră şi el. De n-ar fi fost surdă, şi-ar fi lipit desigur urechea de uşă... dar aşa nimeni nu se ferea de ea, n-avea de ce să se ferească de o bătrână îngropată de vie în surzenia ei. Şi totuşi stinse lumânarea, coborî scara orbecăind şi se uită prin gaura cheii; Bernard tocmai trăgea spre el o lampă de masă şi, cum lumina cădea pe faţa lui, se vedea că era stingherit, în ciuda aerului său grav, chiar solemn. Thérèse şedea cu spatele către uşă, cu picioarele întinse spre foc, îşi aruncase haina şi pălăria pe un fotoliu, iar din pantofii ei uzi ieşeau aburi. Când îşi întoarse pentru o clipă capul către soţul ei, bătrâna, văzând că zâmbeşte, se bucură.

Într-adevăr, Thérèse zâmbea. În cele câteva clipe cât îl însoțise pe Bernard de la grajd până în casă, înțelesese brusc, mai curând intuise ce avea de făcut. Simpla prezență a acestui om îi spulberase definitiv speranța că va reuși să-i explice adevărul, că i se va putea mărturisi. În ce lumină falsă ne apar chiar oamenii pe care îi cunoaștem cel mai bine atunci când nu sunt de față! În timpul călătoriei, fără să-și dea seama, Thérèse se străduise neîncetat să creeze în mintea ei un Bernard în stare s-o înțeleagă, sau măcar să încerce s-o înțeleagă – dar cum dădu cu ochii de el, îi apăru așa cum era în realitate: un om care în viața lui nu căutase vreodată să se pună în locul altuia, care nu făcuse niciodată efortul de a-și învinge egoismul pentru a privi lucrurile din perspectiva opusă. Oare Bernard o va asculta măcar? Se plimba cu pași mari în sus și în jos prin vasta încăpere umedă și joasă, și dușumeaua pe alocuri putrezită trosnea sub pasul lui greu. Nici nu se uita la soția lui, atât era de preocupat să nu uite vreun cuvânt din discursul pregătit de multă vreme. Și Thérèse se hotărâse ce să-i spună. Totdeauna soluția cea mai simplă e ultima care îți vine în minte. Iată ce avea să-i spună: „Am să dispar din viața ta, Bernard. Nu te îngriji de soarta mea. Dacă vrei, am să plec chiar în clipa asta și am să mă pierd în întuneric. Nu mă înspăimântă nici pădurea, nici bezna, fiindcă le cunosc de mult și ele mă cunosc pe mine. Firea mea seamănă întocmai cu acest ținut sterp și mort, unde nu poate rezista nicio vietate, pe unde trec doar păsări călătoare și mistreți rătăcitori. M-am obișnuit cu gândul că ai să mă alungi; sunt de acord să arzi toate fotografiile mele, să ștergi până și numele meu din amintirea fetiței și toată familia să mă uite de parcă nici n-aș fi existat."

Thérèse s-a și hotărât să înceapă:

– Lasă-mă să plec pentru totdeauna, Bernard!

Cuvintele ei îl fac pe Bernard să se întoarcă brusc. Se repede spre ea din celălalt capăt al camerei, stacojiu de mânie, cu vinele umflate şi îngaimă:

– Cum? Îndrăzneşti să ai o părere? Să-ți exprimi o dorință? Să taci! Să nu mai spui un cuvânt. De acum înainte eu vorbesc şi tu asculți. N-ai să faci decât ceea ce îți ordon eu. Ai să te supui fără să crâcneşti hotărârilor mele irevocabile.

Acum nu se mai bâlbâia, pentru că-şi regăsise firul discursului ticluit cu grijă. Stătea rezemat de cămin şi vorbea cu un ton grav; la un moment dat, scosese chiar o hârtie din buzunar ca să o consulte. Thérèse nu mai era înspăimântată, îi venea să râdă, fiindcă îl găsea de-a dreptul grotesc. Orice ar fi spus, cu accentul lui înfiorător, care ar fi părut caraghios oriunde în altă parte, afară de Saint-Clair, nu-i putea schimba hotărârea de a pleca în lume. De ce luase ea însăşi lucrurile aşa de tragic? Ce importanță ar fi avut dacă acest imbecil ar fi dispărut pentru totdeauna dintre cei vii? Se uită la hârtia care tremura în mâinile neîngrijite ale lui Bernard; în casă nu poartă nici manşete, e neglijent ca toți bădăranii de teapa lui, ridiculi de cum ies din bârlogul lor de la țară, fiindcă viața lor nu foloseşte niciunei cauze, niciunei idei, niciunei făpturi umane. Numai din obişnuință i se dă o importanță exagerată existenței unui individ. Aveau dreptate Robespierre, şi Napoleon, şi Lenin... Văzând-o că zâmbeşte, Bernard îşi iese din sărite, ridică tonul şi ea e nevoită să-l asculte:

– Să ştii că te am la mână. Înțelegi ce înseamnă asta? Trebuie să te supui orbeşte hotărârilor familiei, altfel...

– Altfel ce se va întâmpla?

Thérèse renunțase să se mai prefacă indiferentă; acum îl înfrunta şi îl lua în râs, strigându-i:

– E prea târziu! Ai depus mărturie în favoarea mea şi n-o mai poţi dezminţi. Ai fi acuzat de mărturie mincinoasă...

– Întotdeauna se mai poate descoperi un fapt nou. Iar această dovadă nouă se află încuiată în biroul meu. Şi apoi, o astfel de crimă nu se prescrie niciodată, slavă Domnului!

Thérèse tresări, apoi îl întrebă:

– Ce vrei de la mine?

În cele câteva secunde cât el îşi consultă însemnările, Thérèse se lăsă furată de liniştea nemaipomenită de la Argelouse, gândindu-se că mai e mult până la cântatul cocoşilor, că murmurul niciunui izvor nu dă viaţă acestui deşert, că nicio boare de vânt nu face să tresalte vârfurile pinilor fără număr.

– Hotărârea pe care am luat-o nu se întemeiază pe motive personale. Eu pun familia mai presus decât persoana mea. Interesele familiei m-au călăuzit în toate acţiunile, de aceea am şi consimţit pentru onoarea familiei să induc în eroare justiţia ţării mele. Numai Dumnezeu are dreptul să mă judece pentru aceasta.

Cuvintele lui pompoase o scârbeau pe Thérèse. Îi venea să-l roage să se exprime mai simplu.

– În interesul familiei trebuie ca lumea să ne creadă uniţi, să fie convinsă că nu pun la îndoială nevinovăţia ta. Pe de altă parte, voi lua toate măsurile pentru a mă pune la adăpost pe viitor.

– Aşadar ţi-e frică de mine, Bernard?

El murmură:

– Frică? Nu, scârbă! Apoi continuă cu tonul lui obişnuit:

– Vreau să afli cât mai repede şi odată pentru totdeauna ceea ce am hotărât: mâine vom părăsi această casă şi ne vom stabili în altă parte, în casa mea părintească, unde mătuşa dumitale n-are ce căuta. Nevasta lui Balion îţi va aduce de

mâncare în camera dumitale. Îți interzic să pui piciorul în oricare altă încăpere, dar n-am să te împiedic să cutreieri pădurile după pofta inimii. În fiecare duminică ne vom duce împreună la biserica de la Saint-Clair unde vom asista la sfânta slujbă. Lumea trebuie să ne vadă mergând la braț, iar în prima joi din fiecare lună vom pleca în caleașcă la târgul din B., și acolo vom lua masa la tatăl dumitale, așa cum am făcut totdeauna.

– Și Marie?

– Marie va pleca mâine cu dădaca ei la Saint-Clair și mai târziu maică-mea o va lua cu ea în sud. Vom pretexta că sănătatea fetiței o cere. Nu cumva ai sperat că o să ți-o lăsăm? Doar și ea trebuie pusă la adăpost. Dacă eu aș fi dispărut, ea ar fi devenit, la majorat, moștenitoarea întregii averi. După soț, ar fi putut să urmeze copilul... De ce nu?

Thérèse sare în picioare și abia se stăpânește să nu strige:

– Va să zică crezi că din cauza averii, a pădurilor de pini, am...

Așadar, imbecilul acesta n-a izbutit să descopere niciuna dintre nenumăratele cauze intime ale faptei ei, și acum îi atribuie cel mai josnic motiv cu putință.

– Firește că din cauza averii... Ce alt motiv aveai? E destul să procedezi prin eliminare, ca să ajungi la această concluzie. În zadar ai căuta să-mi dai o altă explicație... De altfel nici nu mai are importanță, nu mă mai interesează. Am încetat să mă frământ din pricina dumitale, nici nu mai exiști pentru mine, trebuie totuși să țiu seama că porți numele meu, din nefericire. Peste câteva luni, când toată lumea va fi convinsă că suntem o pereche unită, după ce Anne se va fi căsătorit cu tânărul Deguilhem... Trebuie să știi că familia Deguilhem a cerut un răgaz de gândire înainte de a lua o hotărâre... În momentul acela zic, mă voi

putea stabili în sfârşit la Saint-Clair; dumneata însă vei rămâne aici. Vom face să se creadă că suferi de nervi sau că...

– Că sunt nebună, de pildă?

– Asta nu! Ar putea să arunce o umbră asupra fetiței. Dar se pot inventa destule pretexte verosimile. Iată tot ce aveam să-ți spun.

Thérèse murmură: „La Argelouse... până la moarte..." Se apropie de fereastră şi o deschise. În clipa aceea Bernard simți din plin bucuria triumfului: în această seară a ajuns în sfârşit să domine femeia care întotdeauna îl intimidase şi umilise; acum e rândul ei să se simtă disprețuită! Ce mândru era că reuşise să rămână calm până la sfârşit. Nu degeaba tot repeta doamna de la Trave că este un sfânt; de altfel toată familia îl lăuda pentru mărinimia lui şi pentru prima oară avea sentimentul propriei superiorități. Atunci la clinică, în momentul când i se adusese la cunoştință, cu mii de precauțiuni, că Thérèse încercase să-l ucidă, Bernard, fără să facă niciun efort, vădise atâta sânge rece, încât le stârnise admirația tuturor. De fapt nimic nu-l poate răni cu adevărat pe un om incapabil de dragoste; şi fiindcă nu ştia să iubească, Bernard nu simțise decât un fel de bucurie amestecată cu spaimă, ca atunci când scapi dintr-un mare pericol – sentimentul pe care îl încearcă bunăoară un om care află că ani de-a rândul a trăit, fără să ştie, în preajma unui nebun furios. Dar acum, în seara asta, Bernard avea satisfacția puterii sale, i se părea că domină lumea întreagă, îl umplea de mândrie convingerea că un om ca el – drept, cu principii şi cu judecată sănătoasă – poate învinge orice piedică. Chiar şi acum când furtuna abia se potolise, Bernard era gata să susțină, ca şi înainte, că numai ceea ce-ți faci singur te nenoroceşte. Dovadă că el izbutise să *rezolve* o dramă dintre cele mai îngrozitoare la fel de bine

cum rezolva orice chestiune de afaceri. Lumea nu va afla mai nimic, aşa că va scăpa cu faţa curată – nimeni nu-l va mai compătimi; şi nici nu voia să fie compătimit. Cine se poate socoti umilit că s-a căsătorit cu un monstru, dacă monstrul a fost dominat până la urmă? De altfel, nici viaţa de holtei nu-i de dispreţuit şi faptul că fusese la un pas de moarte îi sporise la culme pasiunea pentru avere, pentru vânătoare, pentru automobil, pentru mâncare şi băutură – într-un cuvânt, bucuria de viaţă!

Thérèse rămăsese în picioare lângă fereastră; nu vedea decât o mică porţiune dintr-o alee acoperită cu pietriş alb şi simţea doar mirosul rondului de crizanteme, apărat de un grilaj împotriva turmelor de oi. În depărtare stejarii, ca un zid negru, ascundeau pădurea de pini care umpleau aerul nopţii cu mirosul lor de răşină. Thérèse ştia că pădurea împresoară casa ca o armată duşmană pe care o simţi în apropiere, chiar dacă n-o vezi. Copacii aceştia, al căror foşnet asemănător cu un vaier înăbuşit îl ascultă acum, o vor privi impasibili ca nişte temniceri, cum lâncezeşte de-a lungul iernilor şi cum se sufocă în timpul verilor fierbinţi; ei vor fi singurii martori ai lungii agonii la care e condamnată. Deodată închide fereastra şi se apropie de Bernard:

– Crezi oare că mă poţi ţine aici cu forţa?

– Fă ce vrei... Dar să-ţi intre bine în cap că n-ai să ieşi de aici decât cu cătuşe la mâini.

– Exagerezi! Te cunosc şi ştiu că vrei să pari mai rău decât eşti. Şi apoi, n-ai să-ţi expui familia la o asemenea ruşine! De aceea sunt foarte liniştită.

Atunci Bernard care, ca un om chibzuit ce era, cântărise bine toate posibilităţile, începu să-i explice că, dacă ar pleca, ar însemna că îşi recunoaşte vinovăţia. Şi în cazul acesta familia nu putea evita ruşinea unui scandal decât amputând

membrul gangrenat, lepădându-se de el, renegându-l în mod public:

– Închipuieşte-ţi că de fapt aceasta e atitudinea pe care maică-mea ar fi vrut să o luăm din primul moment! Am fost pe punctul de a lăsa justiţia să-şi urmeze cursul, însă ne-am gândit la Anne şi la Marie... Dar încă nu este prea târziu. Nu te sfătuiesc să iei o hotărâre pripită. Te las să te gândeşti până mâine.

Thérèse spuse cu jumătate de gură:

– Tatăl meu are să mă apere.

– Tatăl dumitale? Află că am căzut de acord în ceea ce te priveşte. El trebuie să-şi apere cu orice preţ cariera, partidul, ideile lui politice, aşa că nu va precupeţi nimic ca să înăbuşe scandalul. Ar trebui să te arăţi recunoscătoare pentru tot ce a făcut până acum pentru dumneata. Lui trebuie să-i mulţumeşti că totul a fost muşamalizat. De altfel, sunt sigur că ţi-a comunicat hotărârea sa irevocabilă... Nu-i aşa?

Bernard nu mai simţea nevoia să ridice tonul, devenise aproape politicos, nu fiindcă i-ar fi fost câtuşi de puţin milă de Thérèse, ci numai de satisfăcut ce era, văzând că femeia aceasta, care abia mai respira, zăcea în sfârşit învinsă la picioarele lui, aşa cum i se cuvenea. Aşadar totul era acum în ordine. Bernard se gândea cu mândrie că orice alt bărbat, după o asemenea lovitură, ar fi rămas nenorocit pe viaţă, în timp ce el îşi revenise atât de repede; şi apoi, oricine se poate înşela, de altfel toată lumea se înşelase cu privire la Thérèse – până şi doamna de la Trave, care de obicei judeca pe loc oamenii la justa lor valoare. După părerea lui Bernard, totul se trăgea din faptul că în ziua de astăzi lumea nu ţinea destul seama de principii şi se trecea prea uşor peste primejdia pe care o reprezintă o educaţie

ca cea pe care o primise Thérèse; desigur, femeia asta e un monstru, dar orice s-ar spune, dacă ar fi crezut în Dumnezeu... Doar frica este mama înțelepciunii... Apoi Bernard se gândi cu mulțumire că întregul orășel, care abia aștepta să se bucure de rușinea lor, va fi foarte dezamăgit, văzându-i în fiecare duminică la braț, ca doi soți ideali. Voia să vină mai repede duminica, pentru ca să vadă ce mutră vor face!... Unde mai pui că nu-și pierdea dreptul de a se adresa oricând justiției. Luă lampa în mână și o ridică, lăsând să cadă lumina pe ceafa Thérèsei:

– Nu te duci la culcare?

Ea nu părea să-l fi auzit, așa că ieși lăsând-o în întuneric. Când ajunse în dreptul scării dădu peste mătușa Clara, care stătea ghemuită pe prima treaptă. Când întâlni privirea iscoditoare a bătrânei, Bernard se sili să-i zâmbească și o luă de braț, ca să o ajute să se ridice. Dar ea refuză să se miște, ca un câine de lângă patul stăpânului său pe moarte. Bernard puse lampa jos și-i strigă bătrânei în ureche că Thérèse se simțea mult mai bine acum, dar că dorea să rămână singură câteva clipe, înainte de a se duce la culcare:

– Asta-i una dintre maniile ei, după cum știi.

Mătușa Clara cunoștea într-adevăr această manie, dar avea totdeauna ghinionul să dea peste Thérèse tocmai în momentul când aceasta ar fi vrut să fie singură. De cele mai multe ori era de ajuns ca bătrâna să întredeschidă ușa, ca să se simtă de prisos.

În cele din urmă, mătușa Clara se ridică cu greu și, sprijinindu-se de brațul lui Bernard, se târî până în camera ei, care se afla deasupra salonului cel mare. După ce o însoți înăuntru, Bernard avu grijă să-i aprindă și lumânarea de pe masă, apoi o sărută pe frunte și ieși. În tot acest răstimp mătușa nu-l slăbise din ochi. Câte gânduri nu învățase ea

să citească pe fețele oamenilor, tocmai fiindcă nu auzea ce spun! Aşteptă ca Bernard să ajungă în camera lui şi iarăşi deschise încetişor uşa. Dar când îl văzu stând în capul scării, rezemat de balustradă şi răsucindu-şi o țigară, bătrâna se retrase în grabă. Picioarele îi tremurau şi abia îşi mai trăgea sufletul. N-avu nici măcar puterea să se dezbrace. Se întinse pe pat şi rămase nemişcată, cu ochii deschişi.

X

Thérèse şedea mai departe nemişcată în salonul luminat doar de câţiva tăciuni care mai mocneau sub cenuşă. Din adâncul memoriei ei ieşeau din nou la iveală, acum când era prea târziu, crâmpeie din confesiunea pe care o pregătise în timpul călătoriei; dar ce rost mai avea să-i pară rău că se trudise în zadar? De fapt, povestea aceea prea bine construită n-avea aproape nicio legătură cu realitatea. Făcuse o mare prostie atribuindu-le un rol atât de important convorbirilor cu tânărul Azévédo!

Nu fusese decât o iluzie! În realitate ea căzuse victima unei legi străvechi, unui destin inexorabil; nu ea distrusese familia, ci familia avea s-o distrugă pe ea; în felul lor aveau dreptate s-o considere un monstru, dar şi ea îi socotea pe ei monştri. Fără ca cineva din afară să bănuiască măcar ceea ce se petrece, familia avea să o nimicească printr-o metodă lentă şi sigură. „Maşinăria atotputernică a familiei se va porni împotriva mea şi mă va zdrobi, fiindcă n-am ştiut nici s-o opresc, nici să mă feresc la timp din calea ei... N-are rost să caut explicaţii, totul s-a întâmplat fiindcă ei sunt aşa cum sunt şi eu sunt aşa cum sunt... Efortul de a purta veşnic o mască, de a salva aparenţele,

a juca teatru, pe care cu greu l-am făcut timp de aproape doi ani, îmi închipui că alți oameni (la urma urmei, semenii mei), izbutesc de cele mai multe ori să-l facă până la moarte, salvați prin capacitatea lor de adaptare ori poate anesteziați de cloroformul obișnuinței, vegetând abrutizați la sânul matern al familiei atoputernice. Dar vai! Eu, dar eu..."

Deodată Thérèse se ridică și deschise fereastra. Răcoarea zorilor o făcu să tresară. De ce n-ar încerca să fugă? Ar fi destul să sară pe fereastră. Oare ar urmări-o? Ar da-o din nou pe mâna justiției? Dar fie ce-o fi, merită să încerce. Oricum, nimic nu putea fi mai rău decât această agonie nesfârșită. Și pe loc Thérèse trase un fotoliu până în dreptul ferestrei. Abia atunci își aminti că n-are niciun ban; cu toate că e proprietara unei păduri de mii de pini nu poate dispune de niciun ban fără încuviințarea lui Bernard. Deci n-are mai multe șanse de scăpare decât Daguerre, criminalul hăituit, care rătăcise prin landă și pentru care Thérèse, un copil pe atunci, simțise o milă nespusă (parcă o vede și acum pe soția lui Balion turnându-le vin jandarmilor în bucătăria de la Argelouse). Și tocmai câinele familiei Desqueyroux fusese acela care descoperise urmele nenorocitului. Îl găsiseră zăcând într-un tufiș, aproape mort de foame. Thérèse văzuse cum îl duceau legat fedeleș într-un car cu fân. Se spunea că, după ce fusese condamnat la ocnă, murise pe vapor, înainte de a ajunge la Cayenne[1]. Vapor... ocnă... Ce i-ar putea împiedica să o dea pe mâna justiției, după cum au amenințat-o? Dovada, pe care Bernard pretindea că o are...

---

[1] Capitala Guyanei Franceze, situată în America de Sud, pe coasta de apus a Oceanului Atlantic, unde se deportau condamnații la muncă silnică.

e desigur o minciună; dacă nu cumva a descoperit în buzunarul vechii pelerine pacheţelul cu otrăvuri...

Ca să scape de orice îndoială, Thérèse porneşte orbecăind pe scară în sus. Pe măsură ce urcă treptele, vede din ce în ce mai bine din pricină că lumina zorilor a şi început să pătrundă prin ferestrele de la etaj. A ajuns în sfârşit pe coridorul din faţa podului, unde se găseşte dulapul cu haine vechi, acelea pe care nu le dădeau niciodată săracilor, fiindcă le mai purtau la vânătoare. Pelerina aceea decolorată avea un buzunar adânc, în care mătuşa Clara îşi ţinea împletitura pe vremuri, când se mai ducea la vânătoare de porumbei sălbatici, ca să aibă ce face cât stătea la pândă. Thérèse îşi vâră mâna în buzunarul pelerinei şi scoate de acolo un pacheţel sigilat cu ceară, pe care scrie:

Cloroform: 30 grame
Aconit, granule: nr. 20
Soluţie de digitală: 20 grame.

Reciteşte aceste cuvinte şi cifre, care ascund în ele moartea. Dar pe Thérèse a îngrozit-o întotdeauna gândul morţii. Principalul este să nu priveşti moartea în faţă, să te preocupe numai ceea ce trebuie să faci: să torni apă în pahar, să dizolvi bine prafurile, să le înghiţi pe nerăsuflate, apoi să te întinzi pe pat şi să închizi ochii. În niciun caz să nu te gândeşti la ceea ce va urma. De ce te-ai teme de acest somn mai mult decât de cel obişnuit? Începu să tremure şi dădu vina pe răcoarea dimineţii. Coborî câteva trepte şi se opri în faţa camerei unde dormea Marie. Dădaca sforăia, aşa cum mârâie un animal furios. Thérèse deschise încetişor uşa. Printre obloane se strecura lumina zilei. Pătuţul îngust de fier se zăreşte ca o pată albă prin întuneric.

Pe cearşaf se disting doi pumni micuţi. Profilul de copil, cu linii imprecise, e cufundat în pernă. Thérèse îşi spune că fetiţa are urechi prea mari, ca ale ei. Lumea are dreptate: e leită ea; copia ei în miniatură doarme dusă, ghemuită în umbră. „Când eu nu voi mai fi, va rămâne această bucăţică ruptă din mine, care va trebui să poarte până la capăt povara aceluiaşi destin, să treacă prin tot ce am trecut şi eu. Are să-mi moştenească trăsăturile, pornirile, aspiraţiile, după toate legile sângelui, care nu iartă." Thérèse cunoaşte din gazete cazuri de sinucidere, când părinţii disperaţi au ţinut să moară împreună cu copiii lor. Când citesc despre asemenea cazuri, oamenii normali rămân uluiţi, scapă gazeta din mână şi se întreabă: „Cum e cu putinţă să se întâmple asemenea lucruri?" Thérèse, care a ajuns şi ea să se socotească un monstru, simte până în adâncul inimii că aşa ceva este posibil şi că ea însăşi e pe punctul să... Îngenunchează lângă patul fetiţei şi, în timp ce-i atinge uşor cu buzele mânuţa nemişcată, rămâne uluită simţind cum din străfundul fiinţei ei izvorăsc câteva lacrimi stinghere, orbind-o şi arzându-i obrajii – ea care nu plânge niciodată!

Thérèse se ridică, se mai uită o dată la copil, apoi trece în camera ei, toarnă apă într-un pahar, rupe pecetea de ceară de pe pacheţel şi rămâne pe gânduri, şovăind între cele trei cutiuţe cu otravă.

Fereastra era deschisă şi cântecul cocoşului sfâşiase parcă ceaţa, din care doar ici-colo rămăsese câte un petic străveziu, spânzurat prin crengile pinilor. Peisajul era scăldat în razele răsăritului. Cum să renunţe la atâta lumină? De fapt ce este moartea? Nimeni nu ştie. Thérèse se întreabă dacă neantul există într-adevăr, dacă nu este nimeni acolo. Spaima care o cuprinde îi stârneşte ura faţă de ea însăşi. Tocmai ea, care nu şovăise să-l împingă pe altul în abis, să se îngrozească de el? Laşitatea ei o umileşte! Dacă

există Dumnezeu (şi în clipa aceea îi apare în minte procesiunea din dimineaţa aceea de sărbătoare şi omul atât de singur, care mergea pe arşiţă, copleşit de povara odăjdiilor, purtând în braţe simbolul Domnului şi mişcându-şi buzele într-un monolog mut, cu o expresie atât de îndurerată), dacă există, atunci să-i oprească la timp mâna criminală – iar, dacă este într-adevăr voinţa lui ca un biet suflet zbuciumat să facă pasul către tărâmul celălalt, măcar să primească cu dragoste pe acest monstru, care este tot creatura Sa. Thérèse toarnă în paharul cu apă cloroformul, a cărui denumire îi este mai familiară şi o înspăimântă mai puţin, evocându-i somnul. Trebuie să se grăbească! Ai casei încep să se trezească, o aude pe nevasta lui Balion deschizând obloanele din camera mătuşii Clara. Ce i-o fi strigat oare surdei? De obicei servitoarea ştia să se facă înţeleasă după mişcarea buzelor. Se aude zgomot de uşi deschise şi de paşi grăbiţi. Thérèse abia apucă să arunce un şal pe masă, ca să ascundă otrăvurile, înainte ca servitoarea să dea buzna în cameră, fără să mai bată la uşă:

– A murit domnişoara! Am găsit-o moartă, întinsă pe pat şi gata îmbrăcată. Se şi răcise când am intrat eu.

I-au pus totuşi bătrânei un şir de mătănii în mână şi o cruce pe piept, deşi toată viaţa fusese necredincioasă. Ţăranii intrau pe rând, îngenuncheau şi înainte de a ieşi, o priveau bănuitori pe Thérèse, care stătea în picioare lângă patul moartei, de parcă se întrebau: „Cine ştie dacă n-a omorât-o tot ea?“ Bernard plecase la Saint-Clair ca să anunţe familia şi să facă toate formalităţile. Îşi spusese desigur că această moarte subită survenise în momentul cel mai potrivit pentru a produce o diversiune în orăşel. Thérèse se uită la bătrâna ei mătuşă, atât de devotată, care parcă s-ar fi sacrificat anume ca să-şi salveze nepoata de la moarte cu preţul propriei vieţi. Era desigur o întâmplare,

o coincidență. Dacă i-ar fi spus cineva că fusese intenția bătrânei sau a providenței, Thérèse ar fi ridicat din umeri. Lumea șușotea!

– Ai văzut? Nici măcar nu se preface că plânge.

În inima ei, Thérèse vorbește cu cea care nu mai este: va trăi, dar va fi un cadavru viu, în mâinile unor oameni care o urăsc. Se va resemna și nu se va mai gândi la ceea ce o aștepta.

La înmormântare, Thérèse jucă rolul care îi revenea. Duminica următoare se duse la slujbă împreună cu Bernard, care în loc să intre ca de obicei pe o ușă laterală, traversă toată biserica de la un cap la altul. Thérèse însă nu-și ridică vălul de doliu de pe față decât după ce se așeză la locul ei, între soacră-sa și Bernard. Stâlpul din spatele ei împiedica să fie văzută, iar în față nu avea decât corul. Era prizonieră, împresurată de mulțimea din spate, în dreapta de Bernard, în stânga de doamna de la Trave, și singurul refugiu care îi rămânea, ca arena pentru taurul scăpat din întuneric, era spațiul acela gol din fața ei unde, între doi copii, un om stătea în picioare cu brațele depărtate de trup și vorbea în șoaptă, izolat de restul lumii prin odăjdii.

XI

În seara aceea, Thérèse se întoarse cu Bernard la Argelouse, în casa familiei Desqueyroux, unde de ani de zile nu mai locuia nimeni. Sobele scoteau fum, ferestrele nu se închideau bine şi pe sub uşile roase de şobolani sufla vântul. Dar în anul acela toamna era atât de frumoasă, încât la început Thérèse nu suferi din pricina lipsei de confort. Bernard era toată ziua plecat la vânătoare. Seara, de cum se întorcea, se instala în bucătărie, unde mânca împreună cu soţii Balion. Thérèse auzea doar zgomotul tacâmurilor şi vocile lor monotone. În octombrie se întunecă foarte devreme. Cele câteva cărţi pe care le adusese de acasă le cunoştea aproape pe de rost. Bernard nici nu luase în seamă rugămintea ei de a-şi comanda câteva cărţi la Bordeaux; nu-i era îngăduit să-şi procure altceva decât ţigări. Singura ei ocupaţie era să scormonească tăciunii cu vătraiul... dar fumul cu miros de răşină care răbufnea din cămin umplea camera; aşa că o usturau ochii şi gâtul, iritat şi din pricina tutunului.

Thérèse îşi mânca în grabă cina şi, după ce soţia lui Balion strângea masa şi ieşea pe uşă, stingea lampa şi se culca.

Câte ore petrecea stând culcată şi aşteptând în zadar somnul care s-o izbăvească! Liniştea care domnea la Argelouse o împiedica să adoarmă; prefera nopţile când bătea vântul, fiindcă în tânguiala confuză a crengilor dinspre vârfuri se ascundea o duioşie omenească, de care Thérèse se lăsa furată ca de un cântec de leagăn. În nopţile vijelioase din perioada echinoxului dormea mai bine decât în nopţile liniştite.

Oricât de nesfârşite i s-ar fi părut serile petrecute în singurătate la gura sobei, i se întâmpla totuşi să se întoarcă acasă înainte de a se întuneca – fie din pricină că o mamă, zărind-o, îşi luase brusc copilul de mână şi-l trăsese în casă, fie din pricină că vreun cioban pe care îl strigase pe nume nu-i răspunsese la bună ziua. Ah, cum ar fi vrut să se piardă prin mulţimea unui oraş mare, să se confunde fără urmă cu ea. La Argelouse nu exista niciun cioban care să nu-i ştie povestea (i se punea în seamă până şi moartea mătuşii Clara). Cu niciun preţ n-ar fi îndrăznit să calce pragul cuiva; ieşea pe uşa din dos, ocolea toate casele şi când auzea în depărtare huruitul unei căruţe, cotea numaidecât pe prima cărare. Mergea repede, inima îi bătea ca unui animal hăituit şi de câte ori se apropia vreo bicicletă, se ascundea într-un tufiş până ce o auzea depărtându-se. Numai duminica, în timpul slujbei de la Saint-Clair, scăpa de această spaimă şi se mai destindea. Avea impresia că lumea din orăşel o priveşte cu mai puţină duşmănie. De fapt, Thérèse nu ştia că atât tatăl ei, cât şi familia de la Trave o înfăţişau ca pe o victimă nevinovată şi crunt lovită: „Ne este teamă că biata fată n-are să-şi mai revină niciodată; nu vrea să vadă pe nimeni şi medicul spune că nu trebuie s-o contrazicem; Bernard o îngrijeşte cu un devotament nemărginit, dar ce să-i faci, dacă are nervii atât de zdruncinaţi...“

În ultima noapte a lui octombrie sufla un vânt năprasnic dinspre Atlantic, răscolind fără încetare vârfurile copacilor; Thérèse, toropită de somn, asculta vaierul pădurii care-i amintea de ocean. În zori însă, când se deșteptă, nu-l mai auzi. Deschise obloanele de la fereastră, dar camera rămase la fel de întunecată; o ploaie măruntă și deasă curgea șuvoaie pe acoperișurile de țiglă ale acareturilor din curte și pe frunzișul încă stufos al stejarilor. În ziua aceea Bernard nu ieși din casă. Thérèse fuma țigară după țigară și, de câte ori ieșea pe coridor, auzea pașii bărbatului ei, care rătăcea prin camerele de la parter. Mirosul fumului de pipă, care se ridica până în camera ei, se simțea mai puternic decât acela al tutunului blond pe care îl fuma Thérèse, amintindu-i de viața ei dinainte. Începuseră ploile... Câte zile va mai trebui să petreacă la gura sobei, în care focul abia mai pâlpâia? Din pricina umezelii, tapetul mucegăit începuse să se dezlipească prin colțuri. Pe pereți se mai vedeau urmele vechilor portrete, pe care Bernard le luase cu el ca să le atârne în salonul din Saint-Clair – și nu mai rămăseseră decât niște cuie ruginite și inutile.

Pe cămin, într-o ramă triplă din imitație de baga, erau niște fotografii șterse, de parcă morții de pe ele ar fi murit a doua oară: îi înfățișau pe tatăl lui Bernard, pe bunica lui și pe Bernard copil, cu breton. Cum să trăiască închisă în această cameră o zi întreagă? Vor urma apoi săptămâni, luni de-a rândul... Seara, Thérèse nu mai putu suporta singurătatea; deschise încetișor ușa, coborî scara și intră în bucătărie, unde îl găsi pe Bernard șezând pe un scăunel în fața focului. Cum o văzu, sări în picioare; Balion, care tocmai curăța o pușcă, înlemni, iar soția lui scăpă împletitura din mână. Toți trei o priveau cu o expresie atât de ciudată, încât îi întrebă:

– V-ați speriat de mine?

– Nu ştii că n-ai voie să intri în bucătărie?

Ea nu răspunse şi dădu să iasă, însă Bernard o chemă înapoi:

– Dacă tot ai venit... ţin să-ţi anunţ că prezenţa mea aici nu mai este necesară. Am reuşit să stârnesc simpatie pentru dumneata la Saint-Clair, fiindcă lumea crede, sau se preface a crede, că eşti cam neurastenică. Am răspândit zvonul că preferi să trăieşti singură, dar că vin foarte des să te văd. De acum înainte, te scutesc să mai mergi duminica la slujbă.

Thérèse îngăimă că „nu o plictisea deloc să se ducă acolo", la care Bernard îi răspunse că nu de dragul amuzamentului o dusese până atunci la biserică. Important era că îşi atinsese scopul urmărit. Apoi adăugă:

– La urma urmei pentru dumneata slujba tot nu înseamnă nimic...

Thérèse deschise gura ca şi cum ar fi vrut să spună ceva, dar se răzgândi. Bernard îi ceru cu stăruinţă să nu compromită printr-un cuvânt sau printr-un gest nesăbuit rezultatul obţinut de el mai repede şi mai uşor decât sperase. Când îl întrebă ce mai face Marie, îi răspunse că pleacă chiar a doua zi la Beaulieu cu Anne şi cu doamna de la Trave. Şi el va petrece acolo câteva săptămâni, cel mult două luni. Apoi deschise uşa, dându-i a înţelege că trebuie să plece.

A doua zi dimineaţă, când abia se lumina de ziuă, Thérèse îl auzi pe Balion înhămând caii, apoi vocea lui Bernard, tropăitul copitelor şi huruitul şaretei ce se depărta. Pe urmă nu se mai auzi decât ploaia care cădea pe acoperişuri, pe geamurile ude, pe ogoarele pustii, pe landele întinse pe sute de kilometri, pe mlaştini, pe ultimele dune mişcătoare şi pe ocean.

Thérèse îşi aprindea ţigară de la ţigară. Pe la ora patru îşi îmbrăcă impermeabilul şi porni prin ploaie. Dar se

temu să n-o prindă noaptea în pădure și se întoarse în camera ei. Focul se stinsese și, tremurând de frig, se culcă în pat. Pe la ora șapte, soția lui Balion îi aduse jumări cu șuncă, pe care refuză să le mănânce: nu mai putea suferi gustul unturii de porc; după atâta vreme, îi făcea greață. I se urâse să mănânce în fiecare zi numai carne de porc conservată în untură sau șuncă. Soția lui Balion pretindea că nu poate să-i ofere altceva, fiindcă domnul Bernard i-a interzis să taie vreo pasăre. Se plângea că Thérèse o făcea să urce și să coboare scările degeaba, deși știe că suferă de inimă și că are picioarele umflate; îi venea destul de greu s-o servească și n-o făcea decât de dragul domnului Bernard.

În noaptea aceea, Thérèse simți că are febră; prin mintea ei surprinzător de lucidă, se perindau imagini din viața pe care ar fi putut s-o ducă la Paris: se vedea în restaurantul din Bois de Boulogne, unde fusese odată cu Bernard, acum însă fără el, șezând la masă cu Jean Azévédo și cu niște femei tinere. Își punea pe masă tabachera de baga și aprindea o țigară egipteană. Apoi, în timp ce orchestra cânta în surdină, începea să vorbească, să-și deschidă inima. Izbutea să-i farmece pe toți cei din jur, care o ascultau cu atenție, fără să se mire însă. Una dintre femei spunea: „Parcă ai povesti viața mea... și eu am trecut prin toate acestea..." Un scriitor o lua deoparte: „Ar trebui să scrii despre frământările dumitale. Am fi bucuroși să publicăm în revista noastră un astfel de jurnal intim al unei femei de astăzi." Un tânăr, care suferea din pricină că ea nu-i împărtășea dragostea, o conducea acasă cu mașina și, în timp ce treceau prin Bois de Boulogne, Thérèse nu era tulburată, ci mai degrabă fericită, simțindu-l atât de aproape pe acest tânăr îndrăgostit și știind cât de mult o dorea. „Nu, nu, diseară nu pot", îi spunea ea. „M-a invitat o prietenă la masă." – „Dar mâine seară?" – „Nici mâine nu pot."

– „N-ai niciodată o seară liberă?" – „Aproape niciodată... Într-adevăr, nu sunt liberă niciodată..."

În viața ei apăruse un bărbat și, în comparație cu el, tot restul lumii îi părea șters și searbăd; un om pe care nimeni din cercul ei nu-l cunoștea; o fire foarte modestă și retrasă, și totuși Thérèse simțea că întreaga ei viață se învârtește în jurul acestui soare, invizibil pentru alții, de a cărui căldură trupească se bucura numai ea. Parisul vuia în depărtare ca vuietul din pădurea de pini. Iubitul ei o ținea în brațe; deși era duios și delicat, o strângea atât de tare la pieptul lui, încât abia mai putea să respire, dar prefera să se înăbușe decât să se desprindă din îmbrățișarea lui. (Și Thérèse își strângea mâinile în jurul umerilor, ca într-o îmbrățișare, mâna ei dreaptă se încleșta pe umărul stâng, în timp ce unghiile de la mâna stângă i se înfigeau în umărul drept.)

Se ridică din pat și se duce desculță la fereastră, o deschide, lăsând să pătrundă în cameră aerul proaspăt al nopții care încă nu era prea rece. Nici nu-i vine să creadă că ploaia va înceta vreodată. Avea impresia că va ploua până la sfârșitul lumii. Dacă ar avea bani, ar fugi la Paris, și s-ar duce drept la Jean Azévédo; i-ar spune tot ce are pe inimă; e sigură că el îi va găsi de lucru. Ce bine ar fi să trăiască singură la Paris, să-și câștige viața, să nu depindă de nimeni... Să scape de familie! *Ai ei* să fie numai aceia pe care îi va fi ales inima ei, aceia de care să se simtă legată nu prin sânge, ci prin afinități sufletești, uneori și fizice; vrea să-și găsească rude în adevăratul înțeles al cuvântului, oricât de puține ar fi și oricât ar trebui să le caute prin lume... În cele din urmă adormi cu fereastra deschisă. Aerul rece și umed al zorilor o trezi; îi clănțăneau dinții, dar nu avea curajul să se scoale din pat și să închidă fereastra, n-avea nici măcar putere să întindă mâna ca să tragă pătura pe ea.

În ziua aceea, nu se sculă din pat şi nici nu se spălă, înghiţi cu greu câteva bucăţele de friptură de porc şi bău o ceaşcă de cafea ca să poată fuma, căci pe stomacul gol nu mai suporta tutunul. Încercă să retrăiască în minte visurile din noaptea trecută; de altfel, chiar în timpul zilei la Argelouse nu era mai mult zgomot, nici mai puţin întuneric după-masa decât noaptea. În acea perioadă a anului, cu zilele cele mai scurte, ploaia deasă face să se confunde orele şi parcă ţine timpul în loc; zorile se transformă pe nesimţite în amurguri, învăluite în aceeaşi tăcere mormântală. Dar Thérèse nici nu dorea să doarmă, fiindcă insomnia îi contura şi mai precis visurile; căuta cu răbdare, sistematic, în trecutul ei chipuri uitate, guri la sărutările cărora râvnise de departe, trupuri neprecise de care se apropiase întâmplător în mulţime sau vreodată în întuneric, şi care făcuseră să-i tresară trupul pe atunci încă pur. Îşi crea o fericire, născocea bucurii pe care nu le cunoscuse, făurindu-şi din vise o dragoste irealizabilă.

– Nici nu se mai scoală din pat şi nici nu mai ia nimic în gură, îi spunea peste câtva timp lui Balion soţia sa. În schimb goleşte sticlele de vin până la fund, pe cinstea mea. Dacă ţi-ai pune mintea cu descreierata asta, ar fi în stare să bea oricât, iar când se ameţeşte arde cearşafurile cu ţigara. Într-o zi are să dea foc şi casei. Atâta fumează, de i s-au îngălbenit degetele şi unghiile de parcă le-ar fi muiat în tinctură de iod. Mă doare sufletul de cearşafurile astea ţesute de noi aici... Poate să aştepte mult şi bine până am să-i primenesc aşternutul...

Mai spunea apoi că ea nu s-ar da înapoi să mături prin odaie şi să-i facă patul, dacă puturoasa asta n-ar cloci toată ziua în pat. Şi apoi, era păcat să se mai ostenească să-i tot care căni de apă caldă, pe scări, cu picioarele ei umflate,

fiindcă tot le găsea în fiecare seară neatinse în fața ușii, unde le lăsase dimineața.

Treptat, Thérèse se desprindea de amantul necunoscut scornit de imaginația ei dornică de puțină bucurie, era obosită de atâta fericire iluzorie, se săturase de plăceri închipuite, și atunci își făurea alte visuri pentru a evada din realitate. Se vedea, bunăoară, zăcând pe un pat sărăcăcios, în jurul căruia îngenuncheaseră o mulțime de oameni. Deodată, parcă în camera ei intra cineva, aducând în brațe un copil pe moarte (unul dintre acei copii din Argelouse, care fugeau când ea se apropia), dar era destul ca Thérèse să-l atingă cu degetele ei îngălbenite de nicotină, pentru ca micuțul să se ridice pe deplin vindecat. Alteori se mulțumea cu visuri mai modeste: de pildă, că își aranja o casă la malul mării și parcă avea în fața ochilor grădina, terasa; stabilea în gând destinația fiecărei încăperi, alegea mobila, bucată cu bucată, căuta locul potrivit pentru lucrurile ei de la Saint-Clair, nu se putea hotărî ce stofe de mobilă s-ar armoniza mai bine. Apoi decorul acesta se destrăma, imaginea lui pălea și, în cele din urmă, se reducea la o alee de carpeni și la o bancă, cu fața spre mare, pe care ședea Thérèse, rezemându-și capul pe un umăr. Când auzi clopoțelul chemând-o la masă, se ridică și porni pe aleea întunecoasă, unde simți că alături de ea mai mergea cineva, care deodată o cuprinse în brațe și o strânse la piept. O sărutare, își zice, oprește desigur timpul în loc; își închipuie că în dragoste trebuie să existe clipe nesfârșite. Își închipuie doar; aievea nu va avea niciodată parte de ele. Îi apare iarăși înaintea ochilor casa aceea albă, puțul; parcă și aude cum scârțâie pompa; mireasma de heliotropi stropiți de curând s-a răspândit în toată curtea. Cina va fi un moment de destindere, în așteptarea fericirii pe care o aduc cu sine seara și noaptea, fericire desigur prea mare s-o poți privi

în față, s-o cuprinzi toată în inima ta: astfel Thérèse trăiește din plin, cu pasiune, dragostea de care a fost mai lipsită decât orice altă făptură de pe lume. Visul a pus în așa măsură stăpânire pe ea, încât abia mai aude glasul răstit al servitoarei. Ce strigă bătrâna? Că într-o zi are să se întoarcă pe neașteptate domnul Bernard de la Beaulieu și atunci ce are să spună văzând în ce hal este camera asta? O adevărată cocină de porci! „De voie, de nevoie, trebuie să vă sculați, doamnă!" Thérèse se ridică și, șezând pe marginea patului, își privește uimită pulpele aproape scheletice și picioarele care, prin contrast, par acum enorme. Bătrâna servitoare o înfășoară într-un halat și o așază cu silă pe un fotoliu. Își caută țigările în jur, dar mâna ei pipăie în gol. Prin fereastra deschisă pătrunde un soare cu dinți. Bătrâna deretică de zor prin cameră, gâfâind și bombănind, deși se pare că are suflet bun, de vreme ce ai casei spuneau că în fiecare an, de Crăciun, plânge când se taie porcul îngrășat de ea. Îi e ciudă pe Thérèse, care nu-i răspunde, fiindcă ia tăcerea ei drept o jignire, drept un semn de dispreț.

Dar Thérèse n-o face dinadins; prea era însă cufundată în gândurile ei ca să aibă chef de vorbă. Când simți răcoarea plăcută a așternutului curat, i se păru că i-a mulțumit bătrânei, de fapt însă nu rostise niciun cuvânt cu glas tare. Înainte de a ieși din cameră, bătrâna îi spuse cu năduf: „Cearșafurile astea știu că n-o să le mai ardeți!" Thérèse se temu ca nu cumva să-i fi luat țigările și, când întinse mâna după ele, văzu că într-adevăr așa era. Cum să trăiască fără să fumeze? Avea nevoie să frământe mereu între degete micul cilindru uscat și cald, să-l miroasă cu nesaț și în cameră să plutească veșnic fumul de țigară ce-l aspira și răspândea apoi în aerul prin care toate lucrurile se vedeau ca prin ceață. Soția lui Balion n-avea să mai vină sus până

seara. Cum să reziste o după-masă întreagă fără tutun? Închise ochii şi degetele ei îngălbenite făceau şi acum gestul obişnuit, frământând o ţigară imaginară.

Pe la şapte seara, bătrâna servitoare intră cu o lumânare în mână, aducând o cană cu lapte, una de cafea şi o bucată de pâine, pe o tavă pe care o puse pe masă. „Nu mai aveţi nevoie de nimic?", o întrebă cu ironie răutăcioasă, aşteptând ca Thérèse să-i ceară înapoi ţigările. Thérèse însă rămase mai departe nemişcată, cu faţa la perete.

La un moment dat, vântul deschise fereastra pe care desigur bătrâna n-o închisese bine, aşa că frigul nopţii pătrunse în cameră. Thérèse nu avu curajul să iasă de sub pătură, să se ridice şi să se ducă desculţă până la fereastră. Rămase nemişcată, zgribulită, cu pătura trasă până la ochi, simţind doar pe pleoape şi pe frunte valul de aer rece. Freamătul puternic al pinilor, bătuţi de vânt, umplea casa de la Argelouse, de parcă s-ar fi auzit vuietul oceanului, şi totuşi nu izbutea să alunge tăcerea apăsătoare care domnea de obicei acolo. Dacă s-ar fi obişnuit într-adevăr cu suferinţa şi s-ar fi complăcut în ea, nu s-ar fi ghemuit atât de tare sub pături, îşi zise Thérèse. Se dezveli puţin, însă nu putu să suporte frigul mai mult de câteva secunde. Mai încercă o dată, şi încă o dată, reuşind să reziste din ce în ce mai mult. Devenise un fel de joc. Şi astfel, pe nesimţite şi fără să fi urmărit conştientă acest scop, suferinţa devenea pentru ea o ocupaţie şi – cine ştie? – poate chiar singura ei raţiune de a trăi.

XII

– A sosit o scrisoare de la domnul.

Văzând că Thérèse nu ia plicul pe care i-l întindea, soția lui Balion stărui: domnul anunță, desigur, că se întoarce şi trebuia să ştie şi ea ca să se poată pregăti...

– Poate doriți s-o citesc eu, doamnă...

Thérèse îi răspunse:

– N-ai decât s-o citeşti, şi se întoarse cu fața la perete, aşa cum făcea întotdeauna când bătrâna se afla în cameră. Dar cuvintele pe care aceasta le silabisea cu greu o scoaseră din toropeala ei!

M-am bucurat când am aflat din scrisorile lui Balion că totul merge bine la Argelouse...

Bernard anunța că se întorcea cu maşina, dar că avea de gând să se oprească în diferite oraşe, nu putea preciza data exactă a sosirii lui.

În niciun caz nu voi veni înainte de 20 decembrie. Să nu te miri când mă vei vedea sosind cu Anne şi cu tânărul Deguilhem. S-au logodit la Beaulieu, dar logodna încă nu

s-a anunțat oficial, deoarece tânărul Deguilhem ține foarte mult să stea mai întâi de vorbă cu dumneata. Deși pretinde că nu-i decât o simplă vizită de politețe, eu sunt convins că vrea să-și facă o părere, bănuiești desigur despre ce. Ești prea inteligentă ca să nu treci cu brio acest examen. Să nu uiți că ești suferindă, că ai nervii zdruncinați. Într-un cuvânt, mă bizui pe dumneata să faci cum crezi că este mai bine. Îți voi dovedi recunoștința mea, dacă te vei sili să nu periclitezi fericirea Annei și să nu compromiți realizarea acestui proiect, care corespunde în toate privințele intereselor familiei; după cum, dacă ar fi cazul, n-aș șovăi să te fac să plătești scump orice încercare de sabotaj; dar sunt sigur că această eventualitate este exclusă.

Era o zi frumoasă de iarnă, friguroasă, dar senină. Thérèse, ascultând de sfaturile bătrânei, se sculă din pat și ieși în grădină, unde făcu câțiva pași sprijinindu-se de brațul ei. Dar trebui să facă o mare sforțare ca să mănânce o bucățică de piept de pui. Până la 20 decembrie nu mai erau decât zece zile. „Dacă ați vrea să vă siliți cât de cât să ieșiți din toropeală, până atunci v-ați pune pe picioare, doamnă, poate chiar înainte."

Iar lui Balion bătrâna îi spunea: „Nu se poate zice că n-are bunăvoință, face tot ce poate. Dar și domnul Bernard se pricepe să dreseze câinii, chiar și pe cei mai îndărătnici. După cum știi, când le pune zgarda de forță, se dă oricare pe brazdă. Și pe dumneaei a îmblânzit-o destul de repede; acum e ca o cățea dresată, care ți se culcă la picioare când îi poruncești. Totuși n-ar trebui să aibă prea multă încredere în ea..."

De fapt, Thérèse își dădea toată silința să renunțe la visuri, să-și învingă apatia, somnolența. Se silea să umble,

să mănânce şi mai cu seamă să-şi recapete luciditatea, să privească lucrurile şi oamenii din jur cu ochi de om normal. Luase chiar hotărârea să vorbească şi să zâmbească, atunci când va fi din nou în mijlocul acestei familii – familia ei –, ca şi cum s-ar fi întors într-o pădure pe care ea însăşi ar fi incendiat-o şi, călcând în picioare cenuşa, s-ar fi plimbat printre pinii pârjoliţi şi înnegriţi de flăcări.

În ziua de 18, pe la ora trei – era o zi posomorâtă, dar nu ploua – Thérèse şedea în camera ei, în faţa căminului, cu capul rezemat de speteaza scaunului şi cu ochii închişi, când deodată o trezi din toropeală zgomotul unui motor de automobil. Apoi auzi din vestibul vocea lui Bernard şi a doamnei de la Trave. Când soţia lui Balion dădu buzna înăuntru, fără să mai bată la uşă, o găsi pe Thérèse în picioare în faţa oglinzii, punându-şi roşu pe obraji şi pe buze, fiindcă-şi spunea: „Nu trebuie să-l înspăimânt pe acest băiat."

Dar Bernard făcuse o greşeală că nu se urcase din prima clipă în camera soţiei lui. Tânărul Deguilhem, care făgăduise familiei sale „să deschidă bine ochii", se gândi că „purtarea lui Bernard dovedea cel puţin indiferenţă, ceea ce dădea de gândit". Se depărtă puţin de Anne şi îşi ridică gulerul de blană, spunând că „degeaba încerci să încălzeşti aceste saloane de la ţară". Apoi îl întrebă pe Bernard: „Casa n-are pivniţă? Atunci o să vă putrezească mereu duşumelele, dacă n-aveţi grijă să turnaţi sub ele un strat de ciment..."

Anne de la Trave purta o haină de blană cenuşie şi o pălărie de fetru simplă, fără nicio garnitură, despre care doamna de la Trave spunea însă că „deşi nu avea nici măcar o panglică, o costase mai scump decât pălăriile ei de pe vremuri, garnisite cu pene şi egrete. Ce-i drept, fetrul era de prima calitate şi modelul de la o casă foarte mare, deşi

fusese reprodus de modista lor obişnuită." Doamna de la Trave îşi încălzea la foc picioarele încălțate cu ghete, dar fața ei autoritară şi totdeauna fleşcăită era întoarsă spre uşă. Îi promisese lui Bernard să fie la înălțime, după cum se cuvenea într-o asemenea împrejurare. Totuşi îl prevenise: „Să nu-mi ceri s-o sărut. Aşa ceva nu-i poți pretinde mamei tale. Va fi destul de greu. Şi ca să-i ating mâna va trebui să-mi calc pe inimă. Înțelege-mă: ceea ce a făcut e îngrozitor în ochii oamenilor şi ai lui Dumnezeu, dar află că nu fapta ei mă revoltă cel mai mult, că de, se ştie că există oameni capabili de crimă... ceea ce mă indignează e mai cu seamă fățărnicia ei! Ăsta-i lucrul cel mai îngrozitor! Îți aduci aminte cum spunea: „Şezi pe fotoliul acesta, mamă, e mai comod..." Şi-ți mai aminteşti cum se temea ca nu cumva să te sperie? „Dragul de el, îi e groază de moarte şi un consult l-ar putea ucide..." Dumnezeu mi-e martor că nu bănuiam nimic, dar când am auzit-o spunând „dragul de el", m-a pus pe gânduri...

Acum, în salonul de la Argelouse, singurul sentiment pe care îl încearcă doamna de la Trave e neliniştea, fiindcă simte cât de stingheriți sunt cu toții; mai mult, vede că tânărul Deguilhem şi-a ațintit ochii de coțofană asupra lui Bernard. De aceea spune:

– Bernard, ar trebui să vezi ce face Thérèse. Poate că astăzi se simte mai rău ca de obicei...

Anne (absentă, indiferentă la tot ce s-ar putea întâmpla, ca şi cum n-ar privi-o) e prima care recunoaşte mersul Thérèsei şi spune: „O aud coborând scara." Bernard îşi duce mâna la inimă, care-i bate mai tare ca de obicei. A făcut o mare prostie că n-a venit din ajun ca să repete scena cu Thérèse. Cine ştie ce are să spună? E în stare să compromită totul, dar în aşa fel, încât să nu-i poți aduce

nicio învinuire precisă. Parcă anume coboară atât de încet scara! Toată familia stă în picioare, cu fața spre ușă, când Thérèse, în sfârșit, o deschide.

Bernard avea să-și aducă aminte multă vreme după aceea că, atunci când dădu cu ochii de ființa asta distrusă, slabă, cu fața suptă și palidă, în ciuda fardului, primul său gând fu: „*Curtea cu Juri!*“[1] În prima clipă nici nu se gândise la crima săvârșită de Thérèse, ci își aduse brusc aminte de o ilustrație colorată din *Petit Parisien*, una dintre multele care împodobeau closetele de scânduri din grădina de la Argelouse; îi evoca o zi de vară din copilărie când, în timp ce muștele bâzâiau și de afară se auzea țârâitul greierilor, examina cu ochi de copil desenul acela în roșu și verde, înfățișând *Sechestrata din Poitiers*.

Cu aceiași ochi o privea acum pe Thérèse, lividă și scheletică, și se condamnă pentru nebunia de a nu fi scăpat cu orice preț de această femeie primejdioasă, așa cum te grăbești să arunci în apă o mașină infernală, care poate exploda din clipă în clipă. Cu sau fără voie, Thérèse, prin firea ei, stârnea drame – dacă nu chiar scandal –, ceea ce era și mai rău: ea nu putea fi decât criminală sau victimă... La apariția ei, membrii familiei nu-și putură stăpâni câte o exclamație de mirare și de milă atât de sincere, încât tânărul Deguilhem nu mai știa ce să creadă și ce concluzie să tragă. Thérèse căută să-i liniștească:

– De ce vă mirați? Vremea rea m-a împiedicat să iau aer, așa că mi-am pierdut pofta de mâncare. Nu mai puteam să iau aproape nimic în gură. În orice caz, e mai bine să slăbești decât să te îngrași... Dar ar fi mai interesant să

---

[1] Operă a scriitorului francez André Gide (1869-1951), publicată în 1930. Face parte din ciclul *Amintiri de la Curtea cu Juri*.

vorbim despre Anne... Îmi pare foarte bine, draga mea...

Thérèse, care se aşezase între timp, luă amândouă mâinile Annei într-ale ei şi se uită lung la ea. Anne, în picioare, o scruta de asemenea pe Thérèse, faţa ei roasă de suferinţă, şi-i recunoscu privirea sfredelitoare, care pe vremuri o scotea din sărite. Îşi aminti că adesea îi spunea: „Încetează odată să mă străpungi cu privirea!“

– Mă bucur de fericirea ta, dragă Anne.

Şi o clipă îi apăru pe buze un zâmbet stârnit de „fericirea Annei“, de tânărul Deguilhem, chel, cu mustăţi de jandarm, cu umeri căzuţi, îmbrăcat în redingotă, cu pulpe scurte şi groase, strânse în pantaloni cu dungi negre şi cenuşii. („Dar ce-are a face – se gândi –, e un om ca toţi oamenii, un soţ, nici mai bun, nici mai rău decât alţii.“) Apoi îşi întoarse din nou privirea spre Anne şi-i spuse:

– Scoate-ţi pălăria... Aşa! Acum te recunosc în sfârşit, draga mea.

Anne vedea de aproape gura crispată a Thérèsei, ochii ei totdeauna uscaţi, care nu ştiau să plângă şi care nu-i trădau gândurile. Tânărul Deguilhem spunea tocmai că o femeie căreia îi place să stea în casă şi să se ocupe de gospodărie nu se simte prea rău nici iarna la ţară: „Într-o casă, se găsesc întotdeauna atâtea lucruri de făcut!“

– Cum se poate, Thérèse, să nu mă întrebi nimic despre Marie?

– Ai dreptate, Anne. Povesteşte-mi despre ea...

Anne redeveni bănuitoare, ostilă; de luni de zile repeta adesea, cu tonul reprobator al mamei ei: „I-aş fi iertat totul, fiindcă, orice s-ar spune, e bolnavă; dar indiferenţa ei faţă de Marie n-o pot tolera. Ca o mamă să nici nu se sinchisească de copilul ei, asta mi se pare de neiertat, oricâte scuze ai încerca să-i găseşti.“

Thérèse îi citea pe față gândurile: „Mă disprețuiește fiindcă n-am întrebat-o din primul moment de Marie. Cum să-i explic? Tot n-ar putea înțelege că sunt prea absorbită, prea frământată de ale mele ca să mă mai pot gândi la altceva. Anne însă abia așteaptă să aibă copii, pentru ca de dragul lor să renunțe cu desăvârșire la viața ei personală întocmai ca și mama ei și ca toate celelalte femei din familie. Eu însă simt veșnic nevoia să mă reculeg, să mă regăsesc cu orice preț... Anne va uita de prietenia noastră intimă din adolescență, va uita și de mângâierile lui Jean Azévédo în clipa când va auzi primul țipăt al mormolocului cu care o va blagoslovi această stârpitură de bărbat, fără să-și scoată măcar redingota. Femeile din familia lor nici nu doresc altceva decât să-și piardă orice urmă de individualitate, de viață interioară. E impresionant cum știu să renunțe la orice de dragul speței; îmi dau seama că sunt de admirat pentru dăruirea lor fără margini, pentru abdicarea lor totală... Eu însă nu pot, nu sunt în stare..."

Thérèse se străduia să nu asculte ce se vorbea în jurul ei și să se gândească numai la Marie; desigur că fetița începuse să vorbească. „Poate că m-ar amuza s-o ascult câteva clipe – își zise –, dar foarte curând m-ar plictisi și abia aș aștepta să rămân singură, ca să mă pot gândi la ale mele..."

O întrebă totuși pe Anne:

– Marie a început, desigur, să vorbească?

– Firește, repetă tot ce vrei. Să mori de râs, nu altceva. Cum aude un cocoș cântând sau un claxon de automobil, ridică un degețel și zice: „Auji, mujica?" E dulce de îți vine s-o mănânci.

Thérèse își spune în gând: „Ar trebui să ascult ce se vorbește, dar nu mă pot concentra. Ce tot povestește tânărul Deguilhem?" Și, făcând un mare efort, încearcă să urmărească discuția.

– Țăranii de pe proprietatea mea de la Balisac nu sunt atât de harnici ca cei de pe aici; la noi strâng rășina doar de patru ori pe an, în timp ce la Argelouse o strâng de șapte sau opt ori.

– Dar leneși trebuie să mai fie! Mai ales când te gândești ce preț ridicat are acum rășina!

– Știi că un țăran care adună rășină a ajuns să câștige azi o sută de franci pe zi... Dar mi se pare că am obosit-o pe doamna Desqueyroux cu discuția noastră...

Văzând că Thérèse stătea cu ceafa rezemată de speteaza scaunului, toată lumea se ridică. Bernard hotărî să nu se întoarcă împreună cu ceilalți la Saint-Clair. Tânărul Deguilhem acceptă să conducă el mașina, urmând ca a doua zi s-o trimită înapoi la Argelouse cu șoferul, care să-i aducă totodată lui Bernard lucrurile necesare pentru a petrece câtva timp acolo. Thérèse făcu o sforțare ca să se ridice de pe scaun, dar soacra ei o opri.

Rămase cu ochii închiși și deodată îl auzi pe Bernard spunându-i doamnei de la Trave:

– Ce oameni mai sunt și soții Balion! Nu m-aș fi așteptat la așa ceva din partea lor. Am să le trag o săpuneală c-o să mă țină minte!

– Ai grijă să nu-i repezi prea tare, ca nu cumva să plece de la noi; întâi, fiindcă știu prea multe și apoi ce ne facem cu proprietățile? Balion e singurul om care știe exact până unde se întind.

Urmă o replică a lui Bernard, pe care Thérèse n-o auzise și după aceea doamna de la Trave spuse:

– În orice caz, fii prudent; să n-ai prea multă încredere în ea, supraveghează-i fiecare gest și n-o lăsa niciodată să intre în bucătărie sau în sufragerie când nu e nimeni acolo... Nu, fii pe pace, n-a leșinat, a ațipit doar sau se preface.

Când Thérèse deschide iar ochii, îl vede în fața ei pe Bernard, care-i întinde un pahar de vin și o îmbie: „E vin spaniol, te rog să-l bei, ca să mai prinzi puteri." Apoi Bernard, care nu renunță niciodată la ceea ce și-a pus în gând, intră în bucătărie și începe să strige. Când o aude și pe soția lui Balion, răstindu-se în graiul ei țărănesc, Thérèse se gândește: „E vădit că Bernard s-a speriat; de ce se teme oare?" Când Bernard se întoarse, îi spuse:

– Cred că ai să mănânci mai cu poftă în sufragerie decât în camera dumitale. Am și dat ordin să se pună masa acolo ca în trecut.

Thérèse începe să-și dea seama că Bernard se poartă cu ea ca pe vremea anchetei, când era aliatul ei și voia s-o salveze cu orice preț. Ține ca ea să se întremeze și e dispus să facă orice pentru asta. Înseamnă că Bernard e într-adevăr înfricoșat. Thérèse îl urmărește cum ațâță focul, șezând în fața ei, dar n-are cum să știe că ochii lui bulbucați văd și în jocul flăcărilor desenul acela obsedant, în roșu și verde, din *Petit Parisien*, reprezentând *Sechestrata din Poitiers*.

Oricât ar ploua, la Argelouse nu vezi niciodată băltoace, fiindcă pământul nisipos absoarbe toată apa. Chiar și în toiul iernii e de ajuns să iasă soarele o oră ca apoi să te poți plimba fără grijă în sandale, pe drumurile acoperite cu un covor moale și uscat de ace de pin. Bernard își petrecea toată ziua la vânătoare, dar la ora mesei se întorcea să vadă ce face Thérèse, pe care o îngrijea ca niciodată. Relațiile dintre ei erau acum destul de destinse. Bernard nu-i pretindea decât să se cântărească din trei în trei zile; să nu fumeze mai mult de două țigări după fiecare masă. Thérèse se obișnuise să facă plimbări lungi, urmând sfatul lui Bernard, care spunea: „Mișcarea în aer liber e cel mai bun aperitiv."

Acum nici Argelouse n-o mai înspăimânta; i se părea că până şi pinii se depărtau, se dădeau la o parte din calea ei, ca şi cum ar fi îndemnat-o să plece în lume. Într-o seară Bernard îi spuse: „Nu-ţi cer decât să ai răbdare până se mărită Anne; la nunta ei toată lumea trebuie să ne vadă încă o dată împreună; după aceea vei fi liberă." În noaptea următoare, Thérèse nu putu să închidă ochii. Simţea o bucurie amestecată cu nerăbdare, care o împiedica să adoarmă. În zori, cântecul nenumăraţilor cocoşi care parcă nu-şi răspundeau unii altora semăna cu un cor neîntrerupt de bucurie ce umplea văzduhul, înălţându-se până la cer. Deci Bernard o va lăsa să plece în lume, aşa cum slobozise pe vremuri în landă acea mistreaţă, pe care nu izbutise s-o domesticească. După ce Anne va fi în sfârşit la casa ei, lumea n-avea decât să spună ce voia. Bernard era hotărât s-o arunce pe Thérèse în vâltoarea Parisului şi s-o părăsească. Se înţeleseseră să nu divorţeze şi nici să nu se despartă oficial; vor născoci o explicaţie pentru opinia publică, pretextând bunăoară că sănătatea ei şubredă o silea să schimbe adesea aerul. („Nu se simte bine decât atunci când călătoreşte.") Bernard se angaja să-i trimită regulat la fiecare întâi noiembrie contravaloarea răşinii recoltate de pe lotul ei de pădure.

Bernard n-o întrebă pe Thérèse despre planurile ei de viitor, din partea lui putea să se şi spânzure după ce va pleca. „N-am să fiu liniştit – îi spunea mamei lui – decât atunci când am să mă văd scăpat de ea." „Tot ce pretind e să-şi reia numele de fată... Căci, dacă are să-şi facă de cap, tot tu ai să tragi ponoasele." Bernard era convins că Thérèse, ca un cal nărăvaş, nu se cabrează decât atunci când simte hamul. Când va fi liberă, poate va deveni o femeie foarte aşezată. În orice caz, încercarea trebuie făcută cu toate

riscurile. Şi domnul Larroque era de aceeaşi părere. La urma urmei, tot era mai bine aşa; după ce Thérèse va dispărea, lumea o va uita mai repede şi cu timpul nimeni nu va mai vorbi despre ea. Lucrul cel mai important pentru întreaga familie era să închidă gura lumii. Îşi vârâseră cu toţii în cap această idee, la care n-ar fi renunţat cu niciun preţ; că Thérèse era un cal nărăvaş de care abia aşteptau să scape.

Thérèse îi găsea un farmec deosebit peisajului, acum când iarna era pe sfârşite şi despuiase cu desăvârşire pământul oricum sterp; numai stejarii îşi mai păstrau cu încăpăţânare şuba lor bună de frunze moarte. Ea descoperea treptat că tăcerea de la Argelouse nu era decât aparentă. Chiar atunci când nu se mişcă nicio frunză, pădurea suspină încetişor, ca un om care-şi plânge soarta, legănându-se, şi în cele din urmă adoarme; iar nopţile sunt pline de şoapte misterioase. Thérèse bănuieşte că pe viitor în viaţa ei, pe care nici nu îndrăzneşte să şi-o închipuie, vor fi dimineţi triste, pustii, când va regreta poate zorile de la Argelouse, unde o trezea numai corul zgomotos al cocoşilor fără număr. Ştie că în verile ce vor veni îşi va aduce adesea aminte de greierii ce cântă ziua şi noaptea. La Paris nu avea să se teamă de pinii răvăşiţi de furtuni, ci de oameni primejdioşi; va părăsi pădurea de pini pentru a se pierde într-un codru uman.

Cei doi soţi se mirau că relaţiile lor, altădată atât de încordate, deveniseră normale. Thérèse se gândea că ajungi să suporţi prezenţa oricărui om din momentul când eşti sigur că îl poţi părăsi. Acum Bernard ţinea să afle nu numai ce greutate are Thérèse, dar şi ce gândeşte, iar ea vorbea cu el mai deschis decât oricând: „La Paris am de gând să... Când voi fi la Paris...“ Avea intenţia să locuiască la hotel, ori poate să-şi închirieze un apartament. Voia să urmeze

anumite cursuri, să asiste la conferințe, la concerte, „să-şi facă o cultură serioasă, pe baze noi". Bernard n-o mai supraveghea, nici n-o mai bănuia, iar la masă mânca şi bea fără să se teamă. Doctorul Pédemay, care îi întâlnea câteodată pe drumul dinspre Argelouse, îi spunea soției sale: „Ceea ce mă miră îndeosebi e faptul că nu au deloc aerul să joace teatru."

XIII

Într-o dimineață însorită de martie, pe la ora zece, Bernard şi Thérèse şedeau pe terasa de la „Café de la Paix" şi priveau mulțimea care încă de la acea oră timpurie umplea strada şi se scurgea valuri-valuri prin fața lor. Thérèse îşi aruncă țigara pe jos şi o stinse cu grijă, după obiceiul din lande.

– Ți-e teamă să nu dai cumva foc trotuarului?

Bernard izbucni într-un râs forțat. Îi părea rău că venise cu Thérèse până la Paris. O însoțise, desigur, ca să nu dea loc la bârfeli chiar a doua zi după nunta surorii lui, dar mai cu seamă fiindcă Thérèse îşi exprimase această dorință. Se gândea cu amărăciune că femeia asta avea un talent deosebit să creeze situații false şi, până când nu dispărea din viața lui, îl păştea primejdia să se lase târât de dorințele ei năstruşnice. Nebuna asta mai avea şi acum o oarecare influență asupra lui, care era un om atât de echilibrat, de chibzuit. Acum, în clipa despărțirii, Bernard simțea cum fără voia lui îl cuprinde tristețea, ceea ce n-ar fi recunoscut nici în ruptul capului, căci nimeni nu-i stârnise vreodată un asemenea sentiment (şi tocmai Thérèse să reuşească... nu, era de neconceput!) De-ar scăpa odată

de toate frământările! Își spunea că abia la prânz, când se va urca în tren, va respira ușurat! Diseară îl va aștepta mașina la Langon și acolo, îndată ce va ieși din gară, pe drumul către Villandraut, va vedea pădurea de pini. În același timp o urmărea pe Thérèse, profilul ei, privirea ei care se oprea uneori asupra unui chip din mulțime și se uita după el până ce dispărea; deodată îi spuse:

– Thérèse... aș vrea să te întreb ceva... Își aplecă ochii, fiindcă niciodată nu putuse înfrunta privirea ei, și adăugă pe negândite: Aș vrea să știu... Ai făcut-o pentru că mă urai? Pentru că ți-era silă de mine?

Bernard se miră de propriile cuvinte chiar în timp ce le rostea și-i fu ciudă pe sine. Thérèse zâmbi, apoi îl privi lung, cu o expresie gravă. În sfârșit, Bernard îi punea prima întrebare care i-ar fi venit și ei în minte, dacă ar fi fost în locul lui! Poate că abia acum îi va prinde bine spovedania pregătită cu atâta trudă, mai întâi în caleașcă, pe drumul către Nizan, apoi în micul tren spre Saint-Clair; toată noaptea aceea chinuită de căutări, de analiză temeinică, uriașă, spre a ajunge la cauzele cele mai adânci ale faptei ei, toate își dădeau acum roadele. Așadar, fără să știe, îl tulburase pe Bernard. Sub influența ei evoluase și el, dovadă că îi pusese o întrebare care trăda nedumerire, șovăială. Dacă judeca bine lucrurile, mai puțin simplist, nu mai putea fi judecătorul implacabil de pe vremuri. Thérèse îl privi pe omul acesta schimbat, cu indulgență, cu un sentiment aproape matern. Totuși îi răspunse ironic:

– Cum? Nu știi că am făcut-o de dragul pinilor dumitale? După cum ai spus, am vrut să fie numai ai mei.

Bernard dădu din umeri:

– Chiar dacă am crezut cândva acest lucru, azi nu-l mai cred. Spune, de ce ai făcut-o? Poți să-mi spui adevărul, măcar acum.

Thérèse rămase cu privirea pierdută în gol. Aici, pe acest trotuar, unde se afla ca pe țărmul unui fluviu de noroi şi trupuri înghesuite, chiar în clipa când se pregătea să se arunce în el, neştiind dacă trebuie să se zbată sau să se lase târâtă la fund, zărea în depărtare o licărire, o lumină curată ca a zorilor: îşi închipuia că s-ar putea întoarce în lumea ei tristă şi misterioasă, închinându-şi toată viața meditației propriei desăvârşiri, în liniştea de la Argelouse, atât de propice aventurii spirituale, căutării lui Dumnezeu... Un marocan, vânzător ambulant de covoare şi mărgele, crezând că Thérèse îi zâmbea lui, se apropie de masa lor. Dar Thérèse se întoarse spre Bernard şi-i spuse la fel de ironic ca înainte:

– Adineauri eram pe punctul să-ți răspund: „Nu ştiu de ce am făcut-o." Acum însă mi se pare că ştiu de ce, închipuie-ți! S-ar putea să mă fi îndemnat dorința de a vedea în ochii dumitale o umbră de nelinişte, de curiozitate, în sfârşit, de tulburare: adică tot ceea ce descopăr în ei de câteva secunde.

Bernard o repezi cu un ton care o făcu pe Thérèse să-şi amintească de călătoria de nuntă:

– Ții cu orice preț să fii spirituală până la sfârşit!... Te întreb foarte serios: de ce ai făcut-o?

De pe fața ei dispăru orice urmă de zeflemea, şi îl întrebă tot atât de serios:

– Un om ca dumneata, Bernard, cunoaşte totdeauna toate motivele faptelor sale, nu-i aşa?

– Fireşte... fără îndoială... Cel puțin aşa mi se pare...

– Nici nu bănuieşti cât de mult aş fi vrut să afli tot adevărul. De-ai şti cum m-am zbuciumat, cum m-am chinuit să mă lămuresc eu însămi... Dar toate explicațiile pe care ți le-aş fi putut da, mi s-ar fi părut false de îndată ce le-aş fi rostit, înțelegi?

Bernard începu să-şi piardă răbdarea:

– La urma urmei, trebuie să ştii precis ziua când te-ai hotărât... când ai trecut la fapte...

– Da, era în ziua când a izbucnit incendiul cel mare de la Mano.

Se apropiaseră unul de altul şi vorbeau aproape în şoaptă. Aici, în mijlocul Parisului scăldat în lumina dulce a soarelui de primăvară, în bătaia vântului destul de răcoros, care aducea un miros de tutun exotic şi agita storurile cu dungi galbene şi roşii, Thérèse găsea ciudat să evoce după-masa aceea de arşiță, cu cerul senin acoperit de fum şi funingine, cu mirosul înțepător de răşină aprinsă, pe care îl răspândeau pădurile de pini în flăcări; dar şi mai ciudat i se părea să descrie ceea ce se petrecuse în inima ei amorțită în care se născuse pe nesimțite ideea crimei.

– Uite cum s-au petrecut lucrurile: era în timpul prânzului, în sufragerie, cu obloanele închise ca de obicei; vorbeai cu Balion şi deodată te-ai întors spre el, uitând să numeri picăturile pe care le lăsai să cadă în pahar.

Thérèse nu-l privea pe Bernard, atât era de preocupată să nu omită nici cel mai mic amănunt; dar când îl auzi râzând, îşi ridică mirată ochii spre el şi se convinse că într-adevăr râdea la fel de stupid ca totdeauna spunându-i: „Ei aş, drept cine mă iei?" Aşadar n-o credea. (Dar era oare de crezut, se întreba şi ea?) După acest râs sarcastic Thérèse îl recunoscu pe vechiul Bernard, sigur de sine, convins că nimeni nu-l poate duce cu vorba.

Văzând că Bernard îşi recâştigase încrederea în sine, simți din nou că e pierdută, mai ales când o întrebă batjocoritor:

– Vrei să zici că ideea ți-a venit aşa, din senin, poate datorită unei inspirații divine?

Bernard nu-şi putea ierta greşeala de a fi căutat să afle adevărul de la Thérèse! Îşi pierduse dintr-odată autoritatea

asupra acestei nebune, pe care izbutise s-o domine prin dispreţul său: dovada că acum îndrăznea să ridice iarăşi capul! De ce se lăsase târât de dorinţa neaşteptată de a înţelege? Ca şi cum ar fi ceva de înţeles, când ai de-a face cu o asemenea descreierată! Îl luase gura pe dinainte; dacă s-ar fi gândit mai bine...

– Ascultă, Bernard, să nu-ţi închipui cumva că vreau să te conving de nevinovăţia mea!

Dimpotrivă. Thérèse se acuza cu o vehemenţă ciudată, susţinând că, dacă acţionase aşa ca o somnambulă, era numai fiindcă de luni de zile lăsase probabil să încolţească şi să crească în inima ei intenţii criminale. De altfel, după ce făcuse primul pas, cu câtă furie lucidă şi cu câtă tenacitate îşi urmărise scopul! „Mă socoteam crudă numai când mâna mea şovăia. Aveam remuşcări fiindcă îţi prelungeam suferinţa. Trebuia să merg până la capăt şi cât mai repede! Mă sileam să îndeplinesc un fel de datorie cumplită. Da, mi se părea o datorie!“

Bernard o întrerupse:

– Astea sunt vorbe goale! Încearcă să-mi spui în sfârşit ce urmăreai! Ce voiai? Dar ştiu dinainte că nu eşti în stare.

– Ce voiam? Mi-ar fi desigur mai uşor să spun ceea ce nu voiam... nu voiam să joc teatru, să mimez gesturile altora, să folosesc formule străine – pe scurt, s-o reneg în fiecare clipă pe acea Thérèse care... Nu, n-a fost chiar aşa. Uite, Bernard, eu caut să mă ţin cât mai aproape de adevăr; atunci cum se face că tot ceea ce îţi povestesc sună atât de fals?

– Vorbeşte mai încet! Vezi bine că domnul din faţa noastră s-a întors.

Bernard nu mai voia decât să încheie cât mai repede discuţia. Dar ştia că are de-a face cu o maniacă pe care nu-i chip s-o mai opreşti când a început să taie firul de păr în

patru. Thérèse, la rândul ei, înțelegea că între ea și omul acesta de care se apropiase o clipă, distanța sporea din nou la nesfârșit. Și totuși stăruia, căuta să-l farmece cu zâmbetul ei, dădea vocii ei acel timbru grav și aspru care îi plăcea lui pe vremuri.

– Abia azi îmi dau seama, Bernard, că acea Thérèse – care își stingea instinctiv țigara de teamă să nu dea foc pădurii, acea Thérèse căreia îi plăcea să-și numere singură pinii și să-și socotească veniturile, acea Thérèse care era mândră că se căsătorește cu un Desqueyroux, că va deveni o doamnă din lumea care poartă numele uneia dintre cele mai de vază familii din lande, mulțumită că se va vedea în sfârșit la casa ei, cum se spune – această Thérèse este tot atât de reală ca și cealaltă, tot atât de autentică; așa că nu aveam niciun motiv s-o sacrific de dragul celeilalte.

– Ce înțelegi prin cealaltă?

Văzând că nu știe ce să-i răspundă, el se uită la ceas. Atunci Thérèse zise:

– Totuși va trebui să mai vin din când în când pe acasă, pentru treburile mele... și pentru Marie.

– Ce treburi? Ne-am înțeles doar că eu am să administrez averea noastră comună, așa că n-are rost să mai discutăm această chestiune. Am hotărât că ai să apari la toate ceremoniile oficiale, unde interesul bunei reputații a familiei și al Mariei impune să fim văzuți împreună. Și slavă Domnului, într-o familie atât de numeroasă ca a noastră se ivesc destule nunți și înmormântări. Bunăoară, n-aș crede că unchiul Martin să mai trăiască până la toamnă: așa că vei avea prilejul să vii acasă fiindcă, pe cât se pare, ai și început să te plictisești aici...

Un agent de circulație, pe cal, fluiera din când în când, deschizând parcă niște ecluze invizibile și atunci o armată

de pietoni se grăbea să traverseze bulevardul negru de lume, înainte de a fi inundat de un nou val de maşini. În timpul acesta, Thérèse se gândea: „Ar fi trebuit să fug într-o noapte, până în sudul landei, ca Daguerre. Aş fi rătăcit printre pinii aceia rahitici din sud, unde pământul e nisipos şi sterp, aş fi umblat până aş fi căzut jos istovită. N-aş fi avut curajul să intru într-o lagună şi să stau cu capul sub apă (aşa cum făcuse ciobanul din Argelouse, care s-a înecat anul trecut fiindcă noră-sa îl ţinea nemâncat). Dar aş fi putut să mă culc pe nisip şi să închid ochii... Acolo sunt însă corbi şi furnici, care nici nu aşteaptă să mori..."

Îşi întoarse privirea spre mulţimea care se scurgea, spre fluviul viu care o va înghiţi, aruncând-o de colo-colo şi trăgând-o cu el ca pe un cadavru. Nu mai avea nicio scăpare. Bernard se uită din nou la ceas:

– E unsprezece fără un sfert, aşa că abia am timp să mai trec pe la hotel...

– Pe o vreme ca asta n-are să-ţi fie prea cald pe drum.

– Aşa-i, diseară în maşină va trebui chiar să-mi pun o pătură pe picioare.

Thérèse străbătu cu gândul drumul pe care avea să-l parcurgă Bernard şi i se păru că simte vântul rece şi umed biciuindu-i faţa, vântul acela care aducea miros de mlaştină, de răşină din cetină tăiată, de ierburi arse, de mentă şi de ceaţă. Îl privi pe Bernard şi pe faţă i se ivi zâmbetul de altădată, despre care doamnele din partea locului ziceau: „Nu se poate spune că e frumoasă, dar în schimb e întruchiparea farmecului." Ar fi fost de ajuns ca Bernard să rostească doar atât: „Te iert, vino acasă...", ca ea să se ridice numaidecât şi să-l urmeze. Dar Bernard, furios că se lăsase o clipă copleşit de emoţie, acum nu mai simţea decât ce simţise totdeauna: spaimă şi dezgust faţă de orice gest neobişnuit, faţă de orice cuvânt deosebit de cele pe

care le schimbă oamenii în fiecare zi. Bernard era construit „pe măsura" destinului său, aşa cum trăsurile lui erau construite pe măsura drumurilor cu hârtoape, singurele cu care era obişnuit; abia deseară, când avea să se găsească din nou pe făgaşul cunoscut, în sufrageria de la Saint-Clair, avea să-şi recapete echilibrul şi liniştea.

– Acum, la despărţire, vreau să-ţi mai cer o dată iertare, Bernard.

Thérèse rosti aceste cuvinte cu un ton excesiv de solemn şi totodată resemnat, făcând un ultim efort pentru a relua conversaţia. Dar el n-o lăsă să continue: „Să nu mai vorbim despre asta..."

– Ai să te simţi foarte singur, fiindcă eu, deşi voi fi departe, rămân totuşi soţia dumitale. Ar fi fost mult mai bine pentru dumneata, dacă aş fi murit.

El ridică uşor din umeri şi, cu un ton aproape amical, o rugă „să nu-şi facă griji din pricina lui".

– Neamul nostru a avut în fiecare generaţie câte un holtei! De astă-dată sorţii au căzut pe mine! Am toate însuşirile cerute şi când spun asta, ştiu că n-ai să mă contrazici. Singurul lucru pe care îl regret este că avem o fată, aşa că numele Desqueyroux se va stinge odată cu mine. Ce-i drept, chiar dacă am fi rămas împreună, tot n-am fi vrut să mai avem copii... aşa că, la urma urmei, n-am de ce să mă plâng... Nu te mai obosi să mă conduci... rămâi aici.

Făcu semn unui taxi, dar, înainte de a se urca, se întoarse din nou la Thérèse, ca să-i aducă aminte că plătise consumaţia.

Thérèse rămase multă vreme cu ochii la picătura de porto din paharul lui Bernard, apoi se uită la trecători. Unii păreau să aştepte pe cineva, mergând în sus şi în jos. O femeie întoarse de două ori capul s-o privească pe

Thérèse şi îi zâmbi: părea o lucrătoare sau era numai îmbrăcată ca o lucrătoare, se întrebă Thérèse. Se făcuse ora prânzului, când ies lucrătoarele din atelierele de croitorie. Thérèse nici nu se gândea să se mişte de la locul ei; nu se plictisea şi nu era tristă. Luă hotărârea să nu se ducă în după-masa aceea la Jean Azévédo; atunci scoase un oftat de uşurare dându-şi seama că nici nu dorea să-l vadă. Era sătulă de discuţii şi de soluţii abstracte. Pe Jean Azévédo îl cunoştea, dar nu cunoştea oamenii de care dorea să se apropie; tot ce ştia despre ei era că o vor scuti de vorbărie. Thérèse nu se mai temea acum de singurătate. N-avea nevoie să facă nicio mişcare, fiindcă aşa cum trupul ei întins pe nisipul din landă ar fi atras furnicile şi câinii, presimţea că aici farmecul ei va stârni în jur un vârtej. I se făcuse foame şi, când se ridică de la masă, văzu într-una dintre vitrinele magazinului „Old England" imaginea unei femei tinere, îmbrăcată într-un taior de voiaj foarte strâmt, care-i venea bine. Dar pe faţa ei suptă, cu umerii obrajilor ieşiţi şi cu nasul cârn, mai stăruiau urmele suferinţei din perioada de la Argelouse. „E greu de spus ce vârstă am", se gândi.

Luă masa într-un restaurant de pe Rue Royale, aşa cum visase adesea. De ce să se întoarcă la hotel, dacă n-are chef? Băuse o sticlă mică de vin bun şi acum simţea un val cald de mulţumire. Ceruse să i se aducă ţigări. Un tânăr de la masa vecină se grăbi să-i aprindă ţigara cu bricheta sa şi atunci Thérèse zâmbi.

Nici nu-i venea să creadă că nu trecuse niciun ceas de când ar fi dorit să străbată împreună cu Bernard drumul către Villandraut, seara, prin pădurea sinistră de pini. Ce rost are să te legi de un loc sau de altul, să-ţi placă mai mult pinii decât arţarii, să preferi oceanul, câmpiei? Acum nu mai iubea decât viaţa, oamenii care o trăiesc din plin.

„Ceea ce mă atrage nu este oraşul de piatră, nici muzeele, nici conferințele lui, de fapt iubesc acest codru uman fremătând de viață, frământat de pasiuni mai vijelioase decât orice furtună. Vuietul pădurii de la Argelouse prin noapte mă emoționa numai fiindcă semăna cu un vaier omenesc."

Thérèse era puțin amețită, băuse câteva pahare de vin şi fumase prea mult. Râdea singură, ca un om în culmea fericirii. Îşi fardă cu grijă obrajii şi buzele, apoi ieşi din nou pe stradă.

„În clipa aceea Bernard simți din plin bucuria triumfului: în această seară a ajuns în sfârșit să domine femeia care întotdeauna îl intimidase și umilise; acum e rândul ei să se simtă disprețuită!“

Pentru a evita scandalul, Bernard, soțul Thérèsei Desqueyroux, o dezvinovățește, la procesul unde aceasta e acuzată chiar de otrăvirea lui, dar apoi, la întoarcerea acasă, o închide în dormitorul ei, unde femeia va trăi doar cu vin și cu țigări. După un timp, o aduce la un dineu, iar silueta ei scheletică îi șochează pe invitați.
Într-un lung monolog interior, Thérèse examinează motivele care au condus-o la tentativa de omor asupra lui Bernard. Thérèse e mândră de inteligența și de înțelepciunea cu care se crede înzestrată, în timp ce soțul ei, departe de a încerca să o înțeleagă, folosește o strategie elaborată pentru a-i înfrânge voința.

Cele mai citite cărți, de la clasici la contemporani.
Colecția ***Carte de Buzunar*** *– un refugiu în lectură, oricând, oriunde, între două destinații, la un ceai sau în autobuz.*

JURNALUL NAȚIONAL

Cartea veche

CDB

Află mai mult pe:
www.jurnalul.ro
ISBN 978-606-588-012-2

